

BELEIDSNOTA ARCHEOLOGIE
GEMEENTE ZEEVANG
2006

Colofon

SCENH-rapport cultuurhistorie 65

Opdrachtgever: Gemeente Zeevang
Titel: Beleidsnota archeologie, gemeente Zeevang, 2006
Status: Concept
Datum: 26 juli 2006
Projectnummer: 05P072
Seniorarcheoloog: drs. G.P. Alders
Auteur: drs. M. Visser-Poldervaart
Illustraties: Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, tenzij anders vermeld

Autorisatie: drs. G.P. Alders

Datum:

ISSN: 1871-398X

© Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer, 2006

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

Het Steunpunt aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland
Veerdijk 32
1531 MS Wormer

Telefoon 075-647 45 13
Fax 075-640 04 84
Email info@cultureelerfgoednh.nl
Internet www.cultureelerfgoednh.nl

SAMENVATTING

Deze Beleidsnota Archeologie zet uiteen op welke wijze de gemeente Zeevang, naar aanleiding van de herziening van de Monumentenwet 1988, verantwoordelijkheid neemt voor het eigen archeologisch erfgoed. Met de wetsherziening wordt het de gemeenten verplicht bij bodemingrepen van enige omvang het behoud van archeologische waarden af te wegen tegen andere belangen. In deze nota worden beleidsregels geformuleerd om bij ruimtelijke ontwikkelingen archeologisch waardevolle terreinen waar mogelijk te ontzien.

Het beheer van het gemeentelijk bodemarchief wordt zo veel mogelijk gekoppeld aan het reeds bestaande - maar aan de Archeologische Monumentenzorg aangepaste - instrumentarium. Bij de beoordeling van vergunningaanvragen voor ruimtelijke ingrepen zal worden getoetst op de aanwezigheid van archeologische waarden. Indien archeologisch onderzoek noodzakelijk blijkt, zullen de kosten daarvoor ten laste komen van de initiatiefnemer van de bodemverstorende activiteit.

Zolang echter niets over archeologische waarden in het bestemmingsplan is opgenomen, kunnen de kosten voor archeologisch onderzoek moeilijk worden verhaald op de verstoorder. Bij het ontwikkelen van nieuwe of het aanpassen van bestaande bestemmingsplannen zal in de toelichting op het bestemmingsplan worden ingegaan op het gemeentelijk archeologisch beleid. Door de gemeenteraad zal worden vastgesteld dat de kosten voor archeologisch onderzoek worden verhaald op de initiatiefnemer. In de voorschriften van het bestemmingsplan worden archeologische begrippen gedefinieerd en archeologische waarden als nevenbestemming aangegeven.

Voor de correcte opname van archeologisch waardevolle terreinen in bestemmingsplannen is een eerste inventarisatie van het gemeentelijk bodemarchief uitgevoerd. Per landschappelijke zone is onderzocht welke archeologische waarden reeds bekend zijn (deze staan deels aangegeven op de Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Noord-Holland) en welke waarden in het gebied verwacht kunnen worden. Op basis van de bekende en verwachte archeologische waarden zijn archeologieregimes vastgesteld in vijf categorieën. Voor elk regime gelden drempelwaarden die aangeven vanaf welke planomvang en diepte van de bodemingreep nader archeologisch onderzoek noodzakelijk is. Bij het vaststellen van de regimes is rekening gehouden met het cultuurhistorische karakter van Zeevang en ligt de nadruk vooral op elementen die hun oorsprong vinden bij de veenontginningen zoals veenterpen en oude kerkplaatsen en bij de waterstaatkundige geschiedenis, zoals dijken en molenplaatsen.

De archeologieregimes zijn weergegeven op de beleidsbesliskaart zodat voor een ieder in één oogopslag duidelijk is aan welke archeologische voorwaarden moet worden voldaan bij ruimtelijke ontwikkelingen.

De kosten die Archeologische Monumentenzorg met zich meebrengt zijn moeilijk te voorspellen. Kosten die gemaakt worden in het geval van ruimtelijke ontwikkelingen op initiatief van de gemeente worden in principe opgenomen in de begroting van het betreffende project. Daarnaast zijn er algemene kosten, de bestuurslasten. Hieronder vallen onder andere formatie-uitbreiding ten behoeve van archeologische taken en het mitigeren van onevenredige kosten van archeologisch onderzoek door initiatiefnemers anders dan de gemeente. Tevens zal een deel van het budget worden besteed aan educatie en publieksvoorlichting.

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	3
1. INLEIDING	9
2. BEHEER VAN HET GEMEENTELIJK BODEMARCHIEF	11
Visie op het archeologiebeleid	11
Vergunningverlening en het proces van archeologische monumentenzorg.....	11
<i>Transparantie van beleid</i>	12
<i>De gemeente als Bevoegde Overheid</i>	13
<i>Opgravingsresultaten en toevalsvondsten</i>	14
<i>Rolverdeling bij het betrekken van archeologie in plannen</i>	15
<i>Vondstmeldingsplicht en betrouwbaarheid vooronderzoek</i>	17
Bestemmingsplannen.....	17
<i>Soorten bestemmingsplannen en archeologische terreinen</i>	18
<i>Instrumenten</i>	18
<i>Waterbodems</i>	19
Adviescommissie, ambtelijke ondersteuning en regionale samenwerking.....	19
Archeologiegebieden en gemeentelijke speerpunten	20
<i>Inhoudelijke vraagstellingen ten behoeve van een gemeentelijk beleidskader</i>	21
Aanvullend inventariserend archeologisch onderzoek.....	22
Draagvlakvergroting en archeologische erfgoededucatie	22
Conclusie.....	23
3. FINANCIERING VAN HET ARCHEOLOGIEBELEID	25
4. BESCHRIJVING VAN HET GEMEENTELIJK BODEMARCHIEF: EEN INVENTARISATIE VAN WAARDEN	29
Algemeen overzicht van het bodemarchief	30
Ontwikkelingsgeschiedenis van Zeevang	30
<i>Veenterpen, daliebulten en daliegaten</i>	31
<i>Dijken</i> 32	
<i>Sporen van nijverheid</i>	33
Gebiedsbeschrijvingen	33
A. <i>Het buitengebied</i>	33
B. <i>Markermeer</i>	36
C. <i>De historische dorpskernen</i>	37
D. <i>De dorpsbebouwing buiten de historische kernen</i>	40
E. <i>Een buitenplaats en een Slot</i>	40
5. ARCHEOLOGISCHE GEBIEDSBESCHRIJVINGEN: EEN INSTRUMENT VOOR BELEID	41
Toelichting	41
<i>Polder Beetskoog en Grote en Kleine Koog (ZEEV1A, ZEEV2A)</i>	42
<i>Verdwenen dorpslint aan de zuidzijde van de Korsloot (ZEEV3A)</i>	43
<i>Verdwenen dorp Vierhuizen (ZEEV4A)</i>	44
<i>Beets, historisch dorpslint (ZEEV5A)</i>	44
<i>Schardam, historische dorpskern (ZEEV6A)</i>	45
<i>Polder bij Oosthuizen en Etersheim (ZEEV7A)</i>	46
<i>Verdwenen dorp Etersheim (ZEEV8A)</i>	47

<i>Oosthuizen, historisch dorpslint (ZEEV9A)</i>	48
<i>Etersheim, historisch dorpslint (ZEEV10A)</i>	49
<i>Buitengebied van Warder en Middellie (ZEEV11A, ZEEV12A)</i>	50
<i>Warder, historisch dorpslint (ZEEV13A)</i>	51
<i>Middellie en Axwijk, historisch dorpslint (ZEEV14A, ZEEV15A)</i>	52
<i>Slot van Middellie (ZEEV16A)</i>	54
<i>Terrein met drie huisplaatsen (ZEEV17A)</i>	54
<i>Buitengebied bij Kwadijk en Hobrederkoog (ZEEV18A)</i>	55
<i>Verdwenen dorpslint Drie (ZEEV19A)</i>	56
<i>Laatmiddeleeuwse waterput (ZEEV20A)</i>	57
<i>Kalkoven bij Axwijk (ZEEV21A)</i>	57
<i>Kwadijk, historisch dorpslint (ZEEV22A)</i>	58
<i>Hobrede, historisch dorpslint (ZEEV23A)</i>	59
<i>Kerkerreinen met kerk en kerkhof (ZEEV24A, ZEEV25A, ZEEV26A, ZEEV27A, ZEEV28A, ZEEV29A, ZEEV30A, ZEEV31A)</i>	60
<i>Markermeer (ZEEV32A)</i>	61
<i>Vogelkooien of eendenkooien (ZEEV33A, ZEEV34A)</i>	62
<i>Molenplaatsen (ZEEV35A t/m ZEEV60A)</i>	63
<i>Dijkkring rond de Zeevang en overige dijken (ZEEV61A t/m ZEEV70A)</i>	64
<i>Veenterpen (ZEEV71A t/m ZEEV101A)</i>	65
<i>Rietkoog (ZEEV102A)</i>	65
<i>Floriskoog en Oosterkoog (ZEEV103A)</i>	66
<i>Etersheimerbraak (ZEEV104A)</i>	67
<i>Kleiput Etersheimerbraak (ZEEV105A)</i>	67
<i>Oosthuizen, buiten het historische dorpslint (ZEEV106A)</i>	68
<i>Heintjesbraak (ZEEV107A)</i>	69
<i>Zandbraak (ZEEV108A)</i>	69
Samenvattend overzicht van archeologieregimes en archeologiecriteri	71
<i>Archeologisch waardevol gebied van de eerste categorie alle bodemroering</i>	71
<i>Archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie plan groter dan 50 m² en dieper dan 35 cm</i>	71
<i>Archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie (a) plan groter dan 50 m² en dieper dan 40 cm</i>	72
<i>Archeologisch waardevol gebied van de derde categorie plan groter dan 500 m² en dieper dan 40 cm</i>	72
<i>Archeologisch waardevol gebied van de derde categorie (a) plan groter dan 500 m²</i>	72
<i>Archeologisch waardevol gebied van de vijfde categorie plan groter dan 10.000 m² en dieper dan 40 cm</i>	72
<i>Terreinen waarvoor een metaaldetectorverbod geldt:</i>	73
6. OVERZICHT VAN DE PROCEDURE VOOR DE INBRENG VAN ARCHEOLOGIE IN PLANVORMING EN RUIMTELIJKE ORDENING	75
a. Historische dorpskernen van Zeevang	75
b. Overige terreinen en waterbodems binnen de gemeente Zeevang	76
7. BESLUIT	79
Actiepunten	79
LITERAATUUR- EN DOCUMENTATIELIJST	81

<i>Digitale bronnen</i>	81
<i>Atlassen</i>	81
<i>Literatuur</i>	81
BEGRIPPENLIJST	84
Bijlage 1.....	90
<i>Kaart met archeologiegebieden in de gemeente Zeevang</i>	90
Bijlage 2.....	91
<i>Beschrijving van archeologisch relevante terreinen in de gemeente Zeevang (WAT-nummers verwijzen naar de CHW-kaart Noord-Holland.)</i>	91
Bijlage 3.....	95
<i>Beknopt overzicht van de archeologisch relevante terreinen in de gemeente Zeevang, die zijn aangegeven op de Cultuurhistorische Waardenkaart van Noord-Holland (deze terreinen zijn ook opgenomen in bijlage 2):</i>	95
<i>Correctie op de Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Holland:</i>	96
Bijlage 4.....	97
<i>Nationaal archeologisch beleid</i>	97
<i>Provinciaal archeologisch beleid</i>	99
Bijlage 5 Toelichting op de KNA.....	104
<i>Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie</i>	104

1. INLEIDING

De gemeente Zeevang zet in onderliggende nota het gemeentelijk archeologisch beleid uiteen. Dit beleid is geformuleerd vanuit de overtuiging dat de lokale overheid het publieke belang van het kwetsbare en waardevolle archeologische erfgoed dient te behartigen. Dit erfgoed is onderdeel van de cultuurhistorische identiteit van de gemeente, vertegenwoordigt een algemeen belang en maakt deel uit van de publieke ruimte. Het versterken van deze identiteit verhoogt de kwaliteit van de dagelijkse leefomgeving.

Tot op heden bestond er geen archeologiebeleid in de gemeente Zeevang. In het kader van de nieuwe ontwikkelingen op archeologisch gebied gaat de gemeente dit beleid ontwikkelen.

Met name van belang is het in 1992 door Nederland mede ondertekende Verdrag van Valletta, dat vermoedelijk in 2007 in de nationale wetgeving zal worden geïmplementeerd.

Het in deze nota opgenomen archeologiebeleid wordt na vaststelling van kracht. Na vier jaar zal de archeologienota worden geëvalueerd en zonodig aangepast.

Het doel van het archeologiebeleid is enerzijds behoud: het reserveren voor de toekomst van belangwekkend archeologisch erfgoed in situ (de toekomstwaarde), anderzijds ontwikkeling: archeologische waarden een plaats geven in het dynamische proces van de ruimtelijke ordening. Daarbij is het van belang om op een effectieve, controleerbare en klantvriendelijke wijze met het archeologisch erfgoed om te gaan. Initiatiefnemers van bodemverstorende plannen kunnen in een vroeg stadium worden geïnformeerd welke consequenties het beleid voor hen heeft.

Uitgangspunt is dat het beleid zó functioneert, dat men in een vroeg stadium kan anticiperen op de mogelijke aanwezigheid van archeologische waarden binnen het plangebied. Door het bekend zijn van de procedures en de daaraan te stellen eisen, alsmede de geformuleerde afwegingskaders, worden verrassingen zoveel mogelijk vermeden en de snelheid van afhandeling bevorderd. Dit vergroot de rechtszekerheid voor de initiatiefnemer.

Mede daarom is in de nota een gebiedsgerichte differentiatie van archeologiebeleid geformuleerd. Het gemeentebestuur geeft aan in hoeverre werkzaamheden vergunningplichtig zullen zijn, gebaseerd op de mate waarin aantasting van de (waarschijnlijk) aanwezige archeologische waarden in een deelgebied van de gemeente te verwachten is. Een uitwerking van dit aspect wordt gegeven in hoofdstuk 5; dit kan in de loop der tijd worden verfijnd naarmate bij de diverse bestemmingsplanwijzigingen archeologische bureauonderzoeken worden verricht.

Tevens is het beleid volgens deze nota in overeenstemming met het door rijk en provincie gevoerde beleid, vooruitlopend (voor zover mogelijk) op de implementatie van het Verdrag van Valletta en binnen de kaders van het Interim-beleid voor de archeologie, daarbij voldoende aan de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA).

Ten behoeve van aanvulling en correctie van de archeologische kaartlaag van de Cultuurhistorische Waardenkaart, werd een bureau-inventarisatie verricht, waarvan de resultaten dienen als onderlegger voor het archeologiebeleid.

Naarmate het bodemarchief fijnmaziger is beschreven, kan het archeologiebeleid verder worden gedetailleerd, omdat veel nauwkeuriger kan worden aangegeven waar welke archeologische waarden aanwezig of te verwachten zijn en hoe daarmee het best kan worden omgegaan. Bij hiaten in de kennis over het bodemarchief dient het archeologiebeleid noodgedwongen globaler te zijn.

Volgens de ideeën over de wijze waarop het Verdrag van Valletta wordt geïmplementeerd in de Nederlandse wetgeving zal straks de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor het meewegen van archeologische waarden in de ruimtelijke ordening vooral komen te liggen bij de gemeenten die in veruit de meeste gevallen de bevoegde overheid zijn bij het afwegen van archeologische belangen in de ruimtelijke ordening. Vooruitlopend op de implementatie wordt door rijk en provincie nu reeds van de gemeenten verlangd dat zij aan deze rol invulling geven.

Hiertoe zullen burgemeester en wethouders in voorkomende gevallen onafhankelijk deskundig advies in winnen. Burgers kunnen beroep aantekenen tegen het door het college genomen besluit ten aanzien van de afgifte van een vergunning en de daarin gestelde voorwaarden. In deze nota zal de vergunningverlening dan ook binnen een inhoudelijk kader worden geplaatst, zodat afdoende argumenten voor de gemeente worden gegeven om de archeologische belangen te kunnen afwegen en burgers voor de aanvang van nieuwe ontwikkelingen zich op de hoogte kunnen stellen van de beleidslijnen.

Het belang van het verkrijgen van maatschappelijk draagvlak voor het archeologiebeleid moet niet worden onderschat. Ten behoeve hiervan kan invulling worden gegeven aan archeologische erfgoededucatie en –participatie, bijvoorbeeld door publicaties en tentoonstellingen over archeologiebeleid en de resultaten daarvan.

Onder archeologisch erfgoed wordt in deze nota begrepen: die fysieke overblijfselen die bijdragen aan het verkrijgen van inzicht in menselijke samenlevingen uit het verleden. Deze overblijfselen kunnen zowel in als boven de grond bewaard zijn gebleven. In deze nota ligt het accent op de overblijfselen in de bodem, het bodemarchief.

De overblijfselen boven de grond, het werkterrein van architectuur- en bouwhistorici en van historisch geografen, verdienen echter ook de nodige aandacht, zeker voor zover zij nog niet volledig geïnventariseerd zijn. Zo kunnen zich incidenteel in de gemeente Zeevang achter relatief jonge gevels gebouwresten bevinden die soms eeuwen ouder zijn dan op grond van het uiterlijk verondersteld kon worden. Dergelijke gebouwresten bevatten vaak veel informatie over de historie van de gemeente, maar zijn zelden op de monumentenlijst geplaatst, waardoor zij het gevaar lopen ongezien te verdwijnen. In de regeling voor het afgeven van sloopvergunningen zal hierin één en ander worden geregeld.

Voor de volledige definities van de in deze nota gebruikte specifieke termen wordt verwezen naar de begrippenlijst.

De opbouw van deze nota is als volgt: ten eerste wordt de visie op en de wijze van omgang met het gemeentelijk bodemarchief behandeld (hoofdstuk 2). Dan volgen enkele korte opmerkingen over de financiering van het beleid (hoofdstuk 3) waarna het gemeentelijk bodemarchief wordt beschreven, verdeeld in enkele grote deelgebieden (hoofdstuk 4). Na een kader voor gedifferentieerde omgang met archeologische waarden en verwachtingen (hoofdstuk 5) geeft het afsluitende hoofdstuk een aantal door de gemeente te nemen vervolgstappen.

Als bijlagen zijn kaarten toegevoegd waarop de archeologisch relevante terreinen zijn aangegeven en overzichten waarop ze beknopt worden beschreven. Tevens is hier een beschrijving opgenomen van het door rijk en provincie gevoerde archeologische beleid.

2. BEHEER VAN HET GEMEENTELIJK BODEMARCHIEF

Visie op het archeologiebeleid

De gemeente Zeevang hecht waarde aan het archeologische erfgoed en zet zich in om dit erfgoed op een zodanige wijze te beheren dat het voor toekomstige generaties te kennen en te raadplegen is. Het is daarbij enerzijds van belang om het bodemarchief als bron voor de toekomst beschikbaar te houden, anderzijds zullen nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen niet altijd worden verhinderd door de aanwezigheid van archeologisch erfgoed in de bodem. In het laatste geval kan bekeken worden hoe door middel van planaanpassing het erfgoed kan worden behouden. Een meer definitieve optie is om door het doen van opgravingen de archeologische vondsten en informatie uit de bodem te verwijderen en op andere wijze te bewaren. Voor zover dat mogelijk is, wordt geprobeerd om nieuwe ontwikkelingen in archeologische “risicogebieden” niet te veel aan te moedigen.

Primair is het noodzakelijk om zowel bekende als nog niet of weinig bekende archeologische vindplaatsen een plaats te geven in het proces van ruimtelijke ordening. Indien archeologie (en andere cultuurhistorische waarden) vroegtijdig in het planproces wordt meegenomen en integraal onderdeel uitmaakt van de planontwikkeling, worden vertragingen en onnodige kosten voorkomen en zijn opgravingen vaak niet nodig. Ook om cultuurhistorie, waaronder archeologie, als inspiratiebron te kunnen laten fungeren in de ruimtelijke ordening is vroegtijdig vooroverleg en vooronderzoek noodzakelijk, in ieder geval vóór of tijdens het opstellen van (voor)ontwerpbestemmingsplannen. De gemeente stimuleert dit vooroverleg naar vermogen. Ten behoeve van het archeologiebeleid wordt nagegaan in hoeverre aanpassing van reeds bestaande gemeentelijke beleidsinstrumenten, zoals vergunningverlening voor bouw en sloop, aan een effectieve uitvoering van dat beleid kunnen bijdragen. Daarnaast is duidelijk dat inpassing in de procedures rond het gemeentelijk RO-beleid noodzakelijk is. De gemeenteraad heeft reeds een besluit genomen met betrekking tot de ruimtelijke onderbouwing van artikel 19 WRO 1^e en 2^e lid procedures. Hierin is ondermeer de afweging van cultuurhistorische waarden verplicht gesteld. Ook voor andere procedures in de ruimtelijke ordening, zoals het vaststellen van bestemmingsplannen, art.17-procedures en de afgifte van aanlegvergunningen, zal een intern protocol worden opgesteld.

Aangezien rijk en provincie eveneens streven naar een goed beheer van het archeologisch erfgoed meent de gemeente daarom bij de uitvoering van die taak op ondersteuning van deze overheden te mogen rekenen.

Vergunningverlening en het proces van archeologische monumentenzorg

Archeologische waarden kunnen in het geding zijn bij de volgende soorten vergunningen:

- bouwvergunning
- sloopvergunning
- aanlegvergunning
- monumentenvergunning
- ontgrondingenvergunning
- milieueffectrapportage
- milieuvergunning
- vergunningen op het gebied van waterbeheer (zoals baggerwerkzaamheden)
- OPTIE: gemeentelijke vergunning voor het hanteren van een metaaldetector

Niet al deze vergunningen liggen op het gemeentelijke niveau. In geval de gemeente betrokken is bij een bepaalde vergunningverlening wordt voortaan nagegaan of er archeologische waarden in het geding zijn en hoe de aanvrager daarmee rekening dient te houden.

Bij wijziging of sloop van provinciale of rijksmonumenten wordt vaak een bouwhistorisch onderzoek voorgeschreven om bouwhistorische waarden te documenteren die niet behouden kunnen worden. In het vervolg zal in dergelijke situaties ook worden nagegaan of er archeologische waarden in het geding zijn die gedocumenteerd moeten worden.

OPTIE: Ter voorkomen van nodeloze schade aan archeologische vindplaatsen door schatgravers, zal via de Algemene Plaatselijke Verordening (OPTIE: en de monumentenverordening waar het gaat om gemeentelijke monumenten) een verbod worden opgenomen waarbij het is verboden om zich zonder vergunning van burgemeester en wethouders met een metaaldetector te bevinden op de belangrijkste archeologiegebieden, zoals aangegeven in hoofdstuk 6.

Transparantie van beleid

Uitgangspunt is dat archeologische beslissingen transparant zijn en volgens de gebruikelijke procedures (AWB) open staan voor beroep en bezwaar. Voor alle betrokkenen moet relevante informatie zoals de resultaten van archeologisch onderzoek toegankelijk zijn.

Ook wordt ernaar gestreefd om voor betrokkenen inzichtelijk te maken waar en wanneer met archeologische waarden rekening dient te worden gehouden.

Voor de vormgeving van de archeologische monumentenzorg is het essentieel om voor een bepaalde locatie risicoanalyses te maken om de archeologische betekenis daarvan in te kunnen schatten. Er bestaat echter geen generiek kaartmateriaal dat voldoende verfijnd is dat daar vanuit kan worden gegaan. Daarom zal telkens wanneer een bestemmingsplan wordt vastgesteld of herzien, tevens de archeologische (en andere cultuurhistorische) waarden en verwachtingen in kaart worden gebracht. Dit is ook conform het provinciaal beleid. Vervolgens kunnen door belanghebbenden de archeologische "risico's" worden bepaald dankzij het meewegen van het archeologisch belang in de besluitvorming.

Nu al bestaat er, vanwege het vigerend beleid van rijk en provincie, de verplichting archeologie mee te nemen in de ruimtelijke ordeningsprocedures. De wetwijziging van de Monumentenwet, de Wet op de Archeologische Monumentenzorg, zal hieraan een wettelijke basis verlenen.

Uitgangspunt is dat archeologie één van de onderwerpen is waarover in het kader van planvorming door middel van vooronderzoeken informatie verzameld moet worden. Ook bij het verlenen van medewerking aan de ontwikkeling van ruimtelijke plannen van derden worden deze aan de consequenties voor het bodemarchief getoetst. Deze toetsing vindt plaats aan de hand van de beschikbare informatie, verkregen via archeologisch inventariserend vooronderzoek (bureauonderzoek, eventueel aangevuld met inventariserend veldonderzoek (ivo), bestaande uit grondboringen en zonodig proefopgravingen).

Het vooronderzoek resulteert in een selectieadvies, op basis waarvan de gemeente een selectiebesluit neemt, na het raadplegen van een onafhankelijk archeologisch adviseur.¹

In dit besluit wordt aangegeven welke gevolgen de resultaten hebben voor de verdere voorbereiding van het betreffende plan of besluit. Daarbij wordt gestreefd naar behoud in de

¹ Het genomen selectiebesluit kan en mag overigens niet strijdig zijn met het landelijke en provinciale aanwijzingsbeleid voor archeologische monumenten (zie bijlage 5).

bodem van het behoudenswaardige erfgoed. Eventueel noodzakelijke beheersmaatregelen voor het optimale behoud van dit erfgoed worden bij dit streven in overweging genomen en zonedig in de planontwikkeling en planuitwerking meegenomen. Indien andere belangen naar het oordeel van burgemeester en wethouders boven het archeologisch belang prevaleren, zorgen zij ervoor dat de betreffende archeologische informatie wordt behouden door archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving inclusief uitwerking, rapportage en deponering door daartoe bevoegde instellingen of bedrijven².

Bij het uitvoerend archeologisch onderzoek is het uitgangspunt, dat wordt gewerkt volgens de meest recente versie van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) en binnen de door rijk en provincie gestelde kaders.

De gemeente als Bevoegde Overheid

In de meeste gevallen is de gemeente bevoegde overheid voor het archeologisch werk, waardoor de verantwoordelijkheid van het waarborgen van de inhoudelijke archeologische kwaliteit en een zorgvuldige besluitvorming rond archeologie bij het gemeentebestuur ligt. De gemeente is verplicht erop toe te zien dat het archeologisch onderzoek slechts wordt geleid door daartoe gekwalificeerde personen en organisaties, zowel bij gemeentelijke initiatieven, als bij initiatieven van derden. Tevens neemt de gemeente besluiten over de selectie van behoudenswaardige monumenten en weegt de gemeente het belang van het behoud van archeologische monumenten af tegen andere belangen.

Voorafgaand aan archeologisch veldwerk dient namens de gemeente een Programma van Eisen (PvE) te worden opgesteld, waarin de voorwaarden zijn vastgesteld waaraan het archeologisch onderzoek moet voldoen. Daartoe wordt gebruik gemaakt van een onafhankelijke seniorarcheoloog die niet is verbonden aan het bedrijf dat het veldwerk verricht. De gemeente is verantwoordelijk voor de vaststelling van het PvE door middel van het verlenen van goedkeuring aan het PvE. Ook de toetsing van de rapportage en het adviseren over afwijkingen van het Programma van Eisen wordt namens de gemeente door een onafhankelijk senior archeoloog verricht. Deze heeft tevens als taak om de inbreng van lokale deskundigheid in het project te waarborgen.

Bij een inventariserend veldonderzoek in de vorm van grondboringen is het niet verplicht om een PvE op te (laten) stellen. Wel zal de opdrachtnemer van het inventariserend veldonderzoek een Plan van Aanpak opstellen. De gemeente stelt als eis dat zij het Plan van Aanpak wil goedkeuren alvorens de archeologische werkzaamheden worden uitgevoerd. Voor onderzoeken die een oppervlakte van 1 hectare of groter beslaan wordt ook bij een booronderzoek een Programma van Eisen gevraagd. Het combineren van een archeologisch bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek is slechts bij plannen met een omvang van minder dan 1 hectare toegestaan. De afweging van de archeologische waarde vindt plaats binnen het gemeentelijk beleidskader, waarbij niet alleen de gaafheid van de plek een rol speelt, maar ook de mate waarin deze kan bijdragen aan het beantwoorden van vragen over het verleden. De financiering van de archeologische werkzaamheden dient te worden opgenomen binnen de begroting van het betreffende project.

² In uitzonderlijke gevallen, waarbij er onvoldoende zekerheid kan worden verkregen over de feitelijke aanwezigheid van archeologische waarden, kan tijdens uitvoering van werkzaamheden archeologisch toezicht worden verricht, waarbij voldoende gelegenheid wordt geboden om de eventueel waargenomen verschijnselen te documenteren.

Opgravingsresultaten en toevalsvondsten

De eindproducten van een opgraving bestaan uit een basisrapportage, vondstmateriaal en opgravingsdocumentatie. Daarnaast biedt een opgraving interessante educatieve mogelijkheden, waarbij kennis over het archeologisch verleden van de Zeevang onder grotere delen van de bevolking kan worden verspreid. Het eigendomsrecht van de bij een opgraving aangetroffen bodemvondsten berust op het ogenblik doorgaans bij het Rijk en na overdracht aan het Provinciaal Depot bij de provincie. Vanaf 1 januari 2007 zijn de aangetroffen bodemvondsten doorgaans provinciaal eigendom³. Na de aanstaande wijziging van de monumentenwet komt het eigendomsrecht doorgaans rechtstreeks aan de provincie toe. Vanuit het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten Noord-Holland worden de vondsten ter beschikking gesteld ten behoeve van exposities en dergelijke.

Indien onverwacht tijdens grondroerende werkzaamheden wordt gestuit op zaken, waarvan vermoed wordt dat zij archeologisch van waarde zijn, moet de vondst zo spoedig mogelijk worden gemeld bij het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten of de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten. De vondsten blijven in het geval van dergelijke toevalsvondsten eigendom van de vinder, die van een eventueel eruit voortvloeiend opgravend onderzoek zijn eigendom van een overheid. Eventuele kosten kunnen worden vergoed door het Rijk.⁴

³ Het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten draagt zorg voor het behoud en beheer van de vondsten en maakt de expositie ervan mogelijk. Daartoe worden de vondsten gratis ter beschikking gesteld aan de instelling die het wil tentoonstellen. Voor een tentoonstelling in het gemeentehuis hoeft nog slechts een verzekering te worden afgesloten.

⁴ In noodsituaties kan de minister de werkzaamheden stilleggen om eerst archeologisch onderzoek te laten verrichten, maar in de praktijk wordt deze bevoegdheid weinig gebruikt. De schade die hierdoor zou ontstaan wordt door het rijk vergoed.

Rolverdeling bij het betrekken van archeologie in plannen

In onderstaand schema is duidelijk gemaakt wie bij welke stappen in het proces van het betrekken van archeologie in ruimtelijke plannen is betrokken.

Gemeente	Initiatiefnemer Particulier Projectontwikkelaar Gemeente	Archeologisch adviseur Steunpunt Cultureel Erfgoed / Anderen	Archeologisch bedrijf (gecertificeerd)
	1. Vraagt vergunning of medewerking in verband met planrealisatie		
2. Stelt vast of vooronderzoek Nodig is		2a. Adviseert zonodig of vooronderzoek nodig is (RA)	
3. Stelt aan initiatiefnemer de eis tot archeologisch bureauonderzoek			
	4. Geeft opdracht tot bureauonderzoek		
		5. Verricht bureauonderzoek, leidend tot archeologisch advies	
6. Neemt kennis van resultaten onderzoek en geeft eventueel opdracht tot opstellen van Programma van Eisen (PvE) voor Inventariserend VeldOnderzoek (IVO) ⁵	Opdracht voor het opstellen van een PvE kan ook door de initiatiefnemer worden verstrekt.		
		7. Stelt zonodig PvE op voor IVO	
8. Keurt PvE goed			
9. Geeft opdracht tot directievoering van IVO			
	10. Geeft opdracht voor uitvoering IVO (na offerteronde)	10a. Adviseert zonodig bij offerteronde	
		11. Realiseert (eventueel) directievoering tijdens IVO	11a. Voert IVO uit en verzorgt rapportage
		12. Analyseert en interpreteert resultaten IVO in vorm van selectieadvies	

⁵ Indien het IVO een onderzoek in de vorm van grondboringen betreft is het opstellen van een PvE niet verplicht. Wel zal de opdrachtnemer van het IVO een Plan van Aanpak opstellen. De gemeente stelt als eis dat zij het Plan van Aanpak wil goedkeuren alvorens de archeologische werkzaamheden worden uitgevoerd. Voor onderzoeken die een oppervlakte van 1 hectare of groter beslaan wordt een Programma van Eisen gevraagd.

Gemeente	Initiatiefnemer Particulier Projectontwikkelaar Gemeente	Archeologisch adviseur Steunpunt Cultureel Erfgoed / Anderen	Archeologisch bedrijf (gecertificeerd)
13. Neemt selectiebesluit op basis van selectieadvies			
14. Geeft opdracht tot opstellen PvE voor opgraving of veldwerkbegeleiding	Opdracht voor het opstellen van een PvE kan ook door de initiatiefnemer worden verstrekt.		
		15. Stelt PvE op voor opgraving of veldwerkbegeleiding	
16. Keurt PvE goed			
17. Geeft opdracht tot directievoering van opgraving of veldwerkbegeleiding			
	18. Geeft opdracht tot uitvoering opgraving of veldwerkbegeleiding (na offerteronde)	18a. Adviseert zonodig bij offerteronde	
		19. Realiseert directievoering tijdens opgraving of veldwerkbegeleiding	19a. Voert opgraving of veldwerkbegeleiding uit en verzorgt rapportage
20. Keurt evaluatieverslag en rapportage goed na raadpleging van een adviseur		20a. Adviseert de bevoegde overheid over het evaluatieverslag en de rapportage	
21. Start eventuele beschermingsprocedure en/of opname op CHW-kaart		21a. Adviseert zonodig bij beschermingsprocedure/ opname op CHW-kaart	

RA = Risico Analyse

IVO = inventariserend veldonderzoek

PvE = Programma van Eisen

Vondstmeldingsplicht en betrouwbaarheid vooronderzoek

Een belangrijk aspect dat in het oog gehouden moet worden bij het uitvoeren van veldonderzoek, is de beperking in de mate van betrouwbaarheid van het inventariserend veldonderzoek. Over de problemen rond booronderzoek is een belangrijke studie verschenen, waaruit blijkt dat een optimum ligt rond de 80% betrouwbaarheid.⁶ Tot 91% betrouwbaarheid is nog betaalbaar, daarna loopt de prijs naar verhouding snel op terwijl de toename van betrouwbaarheid gering is. Dit betekent dat gemiddeld zo'n 9 tot 20% van de archeologische vindplaatsen bij het vooronderzoek gemist wordt. Bij de verdere werkzaamheden dient daarom, ook op locaties waar bij het vooronderzoek geen archeologische indicaties zijn aangetroffen, toch rekening te worden gehouden met het alsnog aantreffen van archeologische vindplaatsen. De meldplicht van toevalsvondsten is daarom van groot belang. Financiële consequenties voor de initiatiefnemer zijn hierbij niet aanwezig, aangezien vergoeding voor eventuele schade kan worden verstrekt⁷.

Bestemmingsplannen

In het archeologisch bestel, zoals dat nu wordt ontwikkeld, spelen gemeentelijke bestemmingsplannen een centrale rol. Om te kunnen voldoen aan de eisen voor het in voldoende mate meewegen van archeologische belangen in het kader van ruimtelijke ordeningsprocedures, is het noodzakelijk in bestemmingsplannen met het archeologisch aspect rekening te houden. De beleidsstrategie tot het instandhouden van de cultuurhistorische identiteit leidt er toe dat bij het opstellen of wijzigen van bestemmingsplannen voortaan uitdrukkelijk aandacht wordt besteed aan bekende en vermoede archeologische waarden.

Zolang er niets over archeologische waarden in het bestemmingsplan is opgenomen, kunnen de kosten voor archeologisch onderzoek moeilijk worden verhaald op de verstoorder. Bij het ontwikkelen van nieuwe of het aanpassen van bestaande bestemmingsplannen wordt hiervoor daarom steeds een regeling opgenomen. Als uitgangspunt voor het opnemen van archeologie in het bestemmingsplan wordt (zoveel mogelijk) het systeem van hoofdstuk 6 van deze nota gevolgd. De kaart met archeologiegebieden die bij deze nota hoort kan dan een op een worden overgenomen in het bestemmingsplan. Indien echter nieuwe ruimtelijke plannen worden mogelijk gemaakt in het bestemmingsplan zal een bureauonderzoek moeten worden uitgevoerd in het kader van de nieuwe ruimtelijke plannen.

Het is ook mogelijk via een facetbestemmingsplan de bescherming van archeologische waarden op korte termijn voor het gehele grondgebied van de gemeente te regelen.

Indien uit een bureauonderzoek reeds blijkt, dat er een kleine kans bestaat op het aantreffen van archeologische waarden, kan worden volstaan met een toelichtende paragraaf in het bestemmingsplan, waarin wordt aangegeven waarom is afgezien van verder inventariserend veldonderzoek⁸.

Zodra de mogelijkheid bestaat om een vigerend bestemmingsplan aan te passen, zal daarvan gebruik worden gemaakt. In de toelichting op het bestemmingsplan wordt ingegaan op het gemeentelijk archeologisch beleid en op de ten behoeve van het plan uitgevoerde inventarisatie van archeologische waarden binnen het plangebied. Ook kan hier gewezen worden op de

⁶ Tol, Verhagen, Borsboom en Verbruggen 2004

⁷ Artikel 42 van de Monumentenwet 1988, stelt dat de schade aan de rechthebbende wordt vergoed door de Staat.

⁸ Dit blijkt uit de beantwoording van de kamervragen over de voorgenomen wetswijziging door de staatssecretaris.

eventuele gevolgen voor het verlenen van een aanlegvergunning: aan de vergunningverlening kan de voorwaarde worden gekoppeld van een uit te voeren archeologisch onderzoek. In de voorschriften van het bestemmingsplan worden archeologische begrippen gedefinieerd en archeologische waarden als nevenbestemming aangegeven. Daarnaast worden voorschriften gegeven voor het aanlegvergunningstelsel en voor eventuele bouw- en sloopvergunningen.

Soorten bestemmingsplannen en archeologische terreinen

Aangezien de gebruikte middelen kunnen verschillen, wordt onderscheid gemaakt tussen bestemmingsplannen voor het buitengebied en voor het stedelijk gebied. Verder kan onderscheid gemaakt worden tussen consoliderende en ontwikkelingsgerichte bestemmingsplannen. In de eerst genoemde bestemmingsplannen worden het huidige gebruik en de huidige bestemmingen gehandhaafd, terwijl bij de tweede nieuwe ruimtelijke ingrepen worden mogelijk gemaakt. In het eerste geval kan worden volstaan met het gebruik van de in deze nota gepresenteerde kennis, terwijl bij het mogelijk maken van ruimtelijke ingrepen een nader archeologisch onderzoek moet worden uitgevoerd om te bezien in hoeverre de nieuwe ingrepen invloed hebben op de (vermoede) archeologische waarden.

Tevens kan onderscheid gemaakt worden tussen (wettelijk) beschermde (van rijk, provincie of gemeente) en niet beschermde terreinen. Bij wettelijk beschermde monumenten hoeft geen aanlegvergunningstelsel te worden opgenomen, de bescherming is geregeld via de Monumentenwet 1988 of de betreffende monumentenverordening. Ter informatie wordt het beschermde terrein wel als zodanig op de plankaart aangeduid.

Voor de gebieden binnen het bestemmingsplan die vanuit archeologisch oogpunt bescherming behoeven, ligt het voor de hand om deze een dubbelbestemming als "archeologisch waardevol terrein" of als "archeologisch waardevol gebied" te geven. Hierbij dient de gekozen hoofdbestemming zich duurzaam te verhouden met de archeologische bestemming. In de toelichting moet de onderbouwing van deze bescherming worden gegeven. Zowel aan deze gebieden als aan de nog niet gewaardeerde gebieden wordt een aanlegvergunningstelsel gekoppeld.

In de notitie over archeologie en bestemmingsplannen van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (nu opgegaan in de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten) worden verschillende geschikte teksten van voorbeeld-voorschriften gegeven.⁹ (Artikel 4.2.1, lid 2a is echter ongeschikt voor gebruik in historische kernen). Hierbij bevindt zich ook een wijzigingsbevoegdheid waarbij B&W het plan kunnen wijzigen in die zin dat de dubbelbestemming "archeologisch waardevol gebied" kan worden verwijderd of toegevoegd.

Instrumenten

In het buitengebied en de open ruimten binnen de dorpskernen (zoals groenstroken) is een aanlegvergunningstelsel het meest geëigend, maar ook onder stedelijke bebouwing kunnen, met name in de historische kern, archeologische waarden voorkomen die een conserverende en consoliderende regeling behoeven. In deze regeling kan in het gebied met dubbelbestemming een bouwverbod met vrijstellingsbevoegdheid worden opgenomen. Zowel de vervanging van bestaande bebouwing als de aanleg van kelders, ondergrondse parkeergarages, vijvers en zwembaden kunnen hiermee vergunningplichtig worden gemaakt. In de vrijstellingsregeling kunnen voorwaarden worden opgenomen waarmee de (verwachte) archeologische waarden worden beschermd.

⁹ Brouwer en Hanou 2003, p.32-37.

Vooral ten behoeve van de historische dorpskernen van Zeevang wordt het verlenen van bouw- en sloopvergunningen aangepast, zodat voortaan ook bij deze vergunningaanvragen op archeologische waarden wordt getoetst. In het bestemmingsplan voor deze kernen zal worden geregeld, dat er zonder vergunning geen onderkeldering aangebracht mag worden onder bestaande bebouwing en dat bij sloop slechts mag worden gesloopt tot op het maaiveld. Het overige grondgebied van de gemeente, buiten de bekende archeologisch waardevolle terreinen, wordt als zone op de plankaart aangegeven en aangeduid als "zone t.b.v. archeologische waarden", waaraan ook een aanlegvergunningstelsel is gekoppeld, maar dan met een lichter regime. Er worden dus verschillende categorieën archeologisch waardevol gebied aangegeven, elk met andere archeologiecriteria.

Een aanlegvergunningstelsel is alleen noodzakelijk voor werken die schade kunnen veroorzaken aan de archeologische waarden van de desbetreffende gronden. In de planvoorschriften moeten de voor de archeologische waarden schadelijk geachte en daarom vergunningplichtige werkzaamheden worden opgesomd. Voorbeelden daarvan zijn: egaliseren, het ophogen of afgraven van grond, het rooien of vellen van houtopstanden, de aanleg van wegen, het ingraven van leidingen, het bebossen van gronden, het graven, verbreden of dempen van greppels of sloten, het op andere wijze wijzigen van het grondwaterpeil, aanbrengen van natuurvriendelijke oevers, uitgraven van poelen en vijvers, het bouwrijp maken van een gebied, het aanbrengen van funderingen of kelders, de sloop van bestaande bebouwing, het scheuren van grasland, diepploegen (dieper dan 40 cm), diepwoelen, het aanleggen en intensiveren van drainage. De te beschermen waarden moeten wel in één van de bestemmingen zijn omschreven. Bij dubbelbestemming (meervoudige bestemming) moet worden aangegeven dat de archeologische waarde voorrang heeft boven de andere bestemming. Voor werken of werkzaamheden waarvan bij voorbaat vaststaat dat deze in strijd zijn met de aan de desbetreffende gronden gegeven bestemming, moet in de planvoorschriften een gebruiksverbod worden opgenomen.

Waterbodems

Bestemmingsplannen hebben ook betrekking op water en ook hierbij geldt dat de (mogelijke) aanwezigheid van archeologische waarden moet worden afgewogen. Dit betekent onder meer dat bij baggerwerkzaamheden in archeologiegevoelige gebieden rekening moet worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Daarnaast kunnen bij het wijzigen van waterpeilen archeologische belangen in het geding zijn. Bij verlaging van het peil of bij sterke schommelingen kan verdroging van de archeologische lagen optreden, waarbij houten voorwerpen, zaden en pollen verloren kunnen gaan.

Indien peilwijzigingen worden voorgesteld, zal voortaan rekening worden gehouden met de aanwezige of verwachte archeologische waarden. Hetzelfde geldt voor werkzaamheden in het Markermeer, zoals het verdiepen van vaargeulen. Ook daarbij moet rekening worden gehouden met archeologische waarden.

Adviescommissie, ambtelijke ondersteuning en regionale samenwerking

Het is van belang dat ook in de monumentencommissie rekening wordt gehouden met de archeologische waarden in het gemeentelijk grondgebied. Zo is het belangrijk dat bij (restauratie) werkzaamheden bij bouwkundige monumenten rekening wordt gehouden met de mogelijk

aanwezige archeologische waarden. Daartoe kan in eerste instantie kennis uit de voorliggende nota worden gebruikt.

Ten behoeve van de ambtelijke ondersteuning zal één persoon binnen de gemeente, te weten de beleidsmedewerker ruimtelijke ordening aanspreekpunt zijn voor de archeologische monumentenzorg. In het kader van vergunningverleningen waarbij archeologische belangen in het geding zijn, wint het bestuur deskundig advies in van een seniorarcheoloog conform de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie.

De gemeente kan archeologisch meer tot stand brengen door samenwerking met andere gemeenten in de regio. De archeologische problematiek is door de ligging in het veenweidegebied van Waterland en in het Nationaal Landschap Laag Holland en door de ruimtelijke dynamiek van dit gebied in hoge mate vergelijkbaar met omliggende gemeenten. Er zal worden onderzocht op welke manier door samenwerking binnen de regio de mogelijkheden voor gezamenlijke initiatieven en informatie-uitwisseling op het gebied van kennis en ervaring kunnen worden benut.

Archeologiegebieden en gemeentelijke speerpunten

Bij het beheer van het gemeentelijk bodemarchief wordt prioriteit gegeven aan die soorten archeologische vindplaatsen die de gemeentelijke cultuurhistorische identiteit kunnen versterken.

De keuze van deze archeologische speerpunten betreft:

1. Resten uit de middeleeuwse ontginningsperiode: oude woonplaatsen en veenterpen, oude kerkplaatsen en verkavelingspatronen
2. De voor het veengebied karakteristieke historische kernen en hun ontwikkelingsgeschiedenis
3. Waterstaatkundige werken vanaf de Middeleeuwen: dijken en molenplaatsen
4. Bijzondere archeologische gebieden: het Slot te Middelle en eendenkooien.

Deze keuze sluit goed aan op de beleidskeuze voor dit gebied, die in het provinciale regioprofielen wordt genoemd. De strokenverkaveling is vanuit cultuurhistorisch oogpunt eveneens zeer belangrijk voor de identiteit van het gebied. Deze patronen worden voornamelijk gebruikt bij de verklaring van verschijnselen en bij de verwachtingen ten aanzien van archeologische resten.

Uitgaande van bovengenoemde prioritering is ten behoeve van deze nota een inventarisatie verricht naar voor het gemeentelijk beleid relevante terreinen, die (vermoedelijk) archeologisch waardevol zijn.

Op basis hiervan zijn gebieden aangewezen met beschrijving van het voor die gebieden te voeren archeologiebeleid. Afhankelijk van aard en intensiteit van de te verwachten archeologische waarden (de mate van archeologiegevoeligheid) dient bij bodemversturende werkzaamheden van een bepaalde diepte en omvang rekening te worden gehouden met archeologie, afhankelijk van de gekozen interventiedrempel. In het beleid wordt, in een voortdurende balans tussen zekerheid en flexibiliteit, onderscheid gemaakt tussen de diverse gebiedsgerichte beoordelingskaders. In hoofdstuk 5 over de archeologische gebiedsbeschrijvingen wordt dit nader uitgewerkt. Voor vergunningsvrije ingrepen geldt uiteraard wel de in de Monumentenwet 1988 vastgelegde meldingsplicht bij toevalsvondsten. Onder de terreinen die (potentieel) archeologisch waardevol zijn, nemen de archeologische waarden bij bouwkundige monumenten een aparte plaats in. Tijdens restauratie of verbouwing van deze monumenten dient rekening gehouden te worden met de (mogelijke) aanwezigheid van die waarden.

De beschrijving van de archeologiegebieden met bijbehorend kaartbeeld geeft op hoofdlijnen de basisomgang met archeologische belangen aan. Bij het opstellen of wijzigen van

bestemmingsplannen is doorgaans archeologisch vooronderzoek gewenst om meer gedetailleerde gegevens over het plangebied te kunnen verzamelen en een op de locatie gerichte afweging mogelijk te maken, zeker in het geval van nieuwe ontwikkelingen.

OPTIE: Het kaartbeeld wordt, na vaststelling door de raad, opgenomen in het gemeentelijk ruimtelijk informatiesysteem.

Inhoudelijke vraagstellingen ten behoeve van een gemeentelijk beleidskader

Bij het vaststellen van de vragen die als uitgangspunt kunnen dienen voor archeologisch onderzoek in Zeevang, zijn er diverse mogelijkheden. Er is reeds onderzoek gedaan in de gemeente Waterland naar archeologische waarden en aangezien de ontwikkelingsgeschiedenis van dat gebied in grote mate vergelijkbaar is met dat van Zeevang, kunnen in dat onderzoek¹⁰ aanknopingspunten gevonden worden.

De provincie richt zich in het algemeen op de ontwikkelingsgeschiedenis van westelijk Nederland en op de specifieke thema's die genoemd worden in de regioprofielen. Waterland is daarbij voor de provincie een speerpunt-gebied. Dit houdt in, dat de provincie zich hier extra inspant op het gebied van beheer en behoud van archeologie.

In de komende jaren zullen zich al werkende weg de contouren gaan ontwikkelen van een eigen gemeentelijk/regionaal onderzoeks- en behoudskader die complementair is met de nationale en provinciale thema's en speerpunten. De onderstaande vragen vormen daarbij een eerste uitgangspunt, naarmate er meer resultaten van archeologisch onderzoek in Zeevang beschikbaar komen, wordt het onderzoekskader bijgesteld.

In het kader van de huidige archeologische monumentenzorg komen steeds meer basisrapportages beschikbaar van uitgevoerd onderzoek. Deze bevatten tal van nieuwe gegevens over de (pre)historische ontwikkeling van de gemeente, die zowel van belang zijn voor de historische kennis en erfgoededucatie als voor input in het gemeentelijk archeologiebeleid. Om deze losse gegevens daadwerkelijk te laten bijdragen tot nieuwe inzichten zijn wetenschappelijke analyse en onderzoek onontbeerlijk.

Deze taak is voor de gemeente alleen vooralsnog te zwaar, maar kan misschien wel in regionaal verband worden gerealiseerd, waarbij het veen- en droogmakerijenlandschap van de regio Waterland richtinggevend kan zijn. De mogelijkheden voor samenwerking met buurgemeenten zal worden onderzocht.

Voorbeelden van inhoudelijke archeologische vraagstellingen, die aansluiten bij de genoemde speerpunten van beleid in de gemeente Zeevang betreffen met name:

- de vaststelling van de aanwezigheid van archeologische waarden in de bodem van bepaalde terreinen en de aard, gaafheid en overige kwaliteit van deze resten,
- de aard en omvang van historische bewoning in de gemeente, de factoren die de locatiekeuze hebben bepaald en de samenhang met landschappelijke ontwikkelingen,
- aard en historische ontwikkeling van de agrarische activiteiten,
- informatie over de materiële cultuur en de verschillen hierin tussen de diverse bevolkingsgroepen in het verleden en tussen het platteland en de omringende steden,
- de ontwikkeling door de eeuwen heen van woonhuizen en boerderijen,
- de ophogingstructuur en de ruimtelijke ontwikkeling van de historische dorpskernen van Zeevang,

¹⁰ Bos, 1988

- de opbouw van de ringdijk van de Zeevang en de bijbehorende constructies,
- de plaats van molens en ontwikkeling van de ontwatering van het gebied.

Aanvullend inventariserend archeologisch onderzoek

Het in het kader van deze nota verrichte bureauonderzoek heeft een inventarisatie opgeleverd van een aantal terreinen waar archeologische waarden aanwezig of te verwachten zijn. De fysieke toestand en de kwaliteit van de archeologische sporen in de bodem van die terreinen is ten dele nog niet bekend. Voor een effectief beheer van deze terreinen is meer informatie nodig.

Een optie is om een pro-actieve aanvullende inventarisatie te laten verrichten voor het waarderen van terreinen waarvoor archeologische verwachtingen bestaan, maar die nog niet gewaardeerd zijn (bijvoorbeeld door middel van luchtfoto-onderzoek, bewerking van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN), grondboringen en geofysisch onderzoek). Op basis van de op deze wijze verkregen gegevens kan een selectie worden gemaakt van behoudenswaardige terreinen, waarvan een deel bij rijk of provincie wordt voorgedragen als archeologisch monument, dan wel als gemeentelijk archeologisch monument wordt aangewezen.

Bij het maken van genoemde selectie zal uitgangspunt zijn: het veiligstellen van een verantwoorde steekproef van alle archeologische vindplaatsen die in de bodem van Zeevang bekend zijn, ten behoeve van behoud van de voor gemeente of regio meest karakteristieke vindplaatsen.

Een eerste voorstel voor gemeentelijke monumenten is verwerkt in hoofdstuk 6.

Een andere mogelijkheid is om het aanvullende onderzoek te koppelen aan ruimtelijke ontwikkelingen, waarbij de voortgang van het aanvullend onderzoek bepaald wordt door de mate waarin er planontwikkeling plaatsvindt. Dit wordt reeds zoveel mogelijk gerealiseerd in het kader van het opstellen en wijzigen van bestemmingsplannen en andere ruimtelijke plannen.

OPTIE: Het is mogelijk dat er tijdens een op kosten van een initiatiefnemer uitgevoerde archeologische onderzoek mogelijkheden ontstaan om belangwekkende extra informatie te verkrijgen door iets meer onderzoek te doen dan strikt genomen door de initiatiefnemer betaald moet worden.

Draagvlakvergroting en archeologische erfgoededucatie

Een apart en belangrijk onderdeel van het beheer van het bodemarchief is de archeologische erfgoededucatie en -participatie. Daarbij wordt gestreefd naar terugkoppeling van het archeologisch erfgoed naar de inwoners en bezoekers van de gemeente en naar vergroting van het maatschappelijk draagvlak voor de archeologie binnen de gemeente.

Meestal bestaat er bij de bevolking grote belangstelling voor de resultaten van archeologisch onderzoek en zijn ook jongeren geïnteresseerd in het ontdekken van het onbekende.

Publieksparticipatie, waarbij het archeologische verhaal wordt verteld, kan plaats vinden door zowel het zichtbaar(der) maken van archeologische monumenten in de leefomgeving als in regionale musea en exposities. Leden van historische verenigingen en de Archeologische Werkgroep Zaanstreek-Waterland en omstreken en andere vrijwilligers, kunnen hierbij een belangrijke rol spelen. Voor het omgevingsonderwijs vormt archeologie een dankbaar onderwerp. Het concretiseren van het archeologische verleden kan op twee manieren: door specifieke opgaven in het ruimtelijk ontwerp en door de publieke betrokkenheid bij het archeologisch onderzoek te vergroten.

OPTIE: De mogelijkheden om speciale cultuurhistorische routes te realiseren worden gestimuleerd. Tijdens het volgen van de routes kunnen objecten en plekken in het landschap worden bezocht waaraan belangwekkende verhalen uit het verleden zijn verbonden. Daarin worden ook archeologische vindplaatsen opgenomen, die soms worden benut om de geschiedenis te visualiseren, waarmee ook in nieuwe woonwijken de historische wortels zichtbaarder worden.

OPTIE: Ook het geregeld informeren van de bevolking over de resultaten van actueel archeologisch onderzoek is een punt van aandacht. Daartoe zullen, zodra er interessant onderzoek plaatsvindt en de gelegenheid zich voordoet, persberichten worden opgesteld en informatie op de gemeentelijke website worden gezet. Kortom: het archeologisch presentatiebeleid wordt in het algemene voorlichtingsbeleid van de gemeente geïntegreerd.

OPTIE: Er zal worden gezocht naar mogelijkheden om bij toekomstig archeologisch onderzoek de resultaten ter beschikking te stellen aan het publiek in de regio en mogelijkheden te creëren voor bezoek van de opgravingen tijdens open dagen waarbij rondleidingen en andere informatie worden verzorgd, zo mogelijk in samenwerking met vrijwilligers. De meerkosten hiervan zullen wij uit ons archeologiebudget bekostigen.

Ook zal aandacht worden gegeven aan het beter zichtbaar en bereikbaar maken van nog in de bodem aanwezige archeologische vindplaatsen.

Om voldoende maatschappelijk draagvlak te verkrijgen, dient het historisch besef te worden vergroot en kennis en informatie toegankelijk gemaakt. Ter stimulering hiervan heeft de provincie een subsidieregeling die gericht is op educatie- en participatieprojecten. Daarnaast wordt het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten hiervoor ingezet en, zowel voor de uitlening van vondstmateriaal als voor wetenschappelijke doeleinden, beter ontsloten.

In dit depot bevinden zich vondsten uit opgravingen die in de gemeente Zeevang zijn uitgevoerd. Wij hechten grote waarde aan archeologische educatie in ruime zin en zullen de mogelijkheden onderzoeken voor het benutten van deze collecties en de daarover beschikbare kennis.

OPTIE: Over weinig archeologische onderzoeken in de gemeente zijn voor het publiek aantrekkelijk uitgevoerde opgravingsverslagen beschikbaar. Wij overwegen enkele publiksboekjes te laten vervaardigen, waarin ook aandacht wordt geschonken aan het gemeentelijk archeologiebeleid.

OPTIE: De inbreng van lokale deskundigheid in archeologische (opgravings)projecten achten wij van groot belang. In onze Programma's van Eisen zullen wij daarom de mogelijkheid creëren tot deelname door vrijwilligers aan deze projecten. Indien dit tot enige verhoging van de projectkosten leidt, zullen wij deze uit het gemeentelijke archeologiebudget bekostigen.

Conclusie

Binnen het kader van het archeologiebeleid is de gemeente vanwege wettelijke regelingen en het beleid van hogere overheden verplicht tot de volgende zaken:

- bij het vervaardigen of wijzigen van bestemmingsplannen is altijd eerst archeologisch vooronderzoek nodig (minstens bestaande uit bureauonderzoek, maar zonodig ook uit

inventariserend veldonderzoek) om de archeologische waarde van de bodem te kunnen vaststellen.¹¹

- bij bodemverstoringen steeds rekening houden met archeologische waarden, waarvoor een regeling moet worden getroffen via het bestemmingsplan of bouw- en sloopvergunning,
- "rekening houden met" betekent in de praktijk steeds het op gang brengen van de cyclus van archeologische monumentenzorg, te beginnen met archeologisch bureauonderzoek,
- bij die zaken waarbij de gemeente Bevoegde Overheid is (en dat is meestal het geval) is deze verantwoordelijk voor het laten schrijven of toetsen van een Programma van Eisen voorafgaand aan archeologisch veldwerk, alsook voor het beoordelen van afwijkingen van het Programma van Eisen in de loop van het traject en voor het toetsen van het eindrapport.

Niet verplicht, maar wel verstandig, is het ontwikkelen van gemeentelijk beleid voor:

- het vergroten van draagvlak voor het archeologiebeleid en de communicatie en interactie met de burgers.

11 Tweede Kamer 2004, 29259: "Bureauonderzoek maakt deel uit van het reguliere onderzoek dat een gemeente bij het ontwerpen van een bestemmingsplan verricht op grond van artikel 9 van het Besluit op de ruimtelijke ordening en artikel 3:2 van de Algemene wet bestuursrecht."

3. FINANCIERING VAN HET ARCHEOLOGIEBELEID

De kosten voor archeologische monumentenzorg laten zich verdelen in enerzijds algemene uitvoeringskosten en anderzijds projectgebonden kosten. Voor de algemene kosten, te zien als bestuurslasten, wordt sinds enige tijd door het Rijk een tegemoetkoming verstrekt.

De projectkosten kunnen in de projectbegroting worden opgenomen.

De gemeente is nu reeds gehouden op basis van provinciaal en rijksbeleid de bescherming van archeologische waarden mee te nemen in haar ruimtelijke ordeningsbeleid. De kosten van de voor planontwikkeling verrichte onderzoeken, waaronder begrepen de eventuele kosten van archeologisch onderzoek en beheersmaatregelen, worden in principe opgenomen in de kosten van het betreffende plan of besluit.

Deze projectkosten kunnen bestaan uit:

- planaanpassingen
- beheersmaatregelen
- archeologisch bureauonderzoek
- inventariserend veldonderzoek
- definitief opgravend onderzoek

De kosten van opgravend onderzoek bestaan uit:

- vervaardigen Programma van Eisen en directievoering
- opgravingskosten
- vondstenconservering
- deponering vondsten en documentatie
- vervaardigen basisrapportage

Van de kosten van archeologisch onderzoek is geen eenduidige indicatie te geven, omdat zij afhankelijk zijn van vele factoren. Wel is duidelijk dat indicatief vooronderzoek relatief het goedkoopst is, waardestellend onderzoek iets duurder en definitief opgravend onderzoek het duurst. De voor de verschillende vormen van onderzoek benodigde tijd kent een vergelijkbare verdeling.

Het voordeel van vroegtijdig indicatief en eventueel waardestellend onderzoek naar archeologische waarden in een plangebied is, dat vooraf reeds veel over de aanwezige archeologische waarden gezegd kan worden. Hierdoor kunnen bij de uitvoering van de werkzaamheden kosten bespaard worden en kunnen de kosten verwerkt worden in de grondexploitatie. Verder kunnen plannen worden aangepast en in de projectbegroting kan rekening worden gehouden met archeologisch onderzoek. Bovendien wordt hiermee de basis gelegd om daadwerkelijk gestalte te geven aan het uitgangspunt dat de aanwezige archeologie inspiratiebron is voor planontwikkeling. Indien bij planontwikkeling een Beeldkwaliteitplan wordt opgesteld zal daarin een archeologisch bureauonderzoek zijn opgenomen waarvan de resultaten richting kunnen geven aan de ruimtelijke inrichting van de planlocatie. Wanneer de eventueel aanwezige archeologische waarden niet behouden kunnen blijven kan in de projectbegroting rekening worden gehouden met archeologisch vervolgonderzoek.

Bij grote projecten zullen de kosten voor archeologie naar verhouding niet snel worden ervaren als excessief. Maar een relatief kleine bodemingreep door een particulier kan leiden tot relatief

kostbare opgravingen. Het is de vraag in hoeverre het redelijk is deze kosten volledig door een particulier te laten dragen, vooral wanneer ze niet in verhouding staan tot de totale stichtingskosten. Om te voorkomen dat de totale exploitatie in gevaar komt door de kosten van archeologische maatregelen, zal de gemeente een regeling ontwikkelen om in dergelijke gevallen een bijdrage aan de kosten van archeologisch onderzoek te geven.

Indien ook voor de gemeente de kosten excessief zijn kan in de toekomst een beroep worden gedaan op een Rijksregeling voor het mitigeren van dergelijke kosten: de AMvB Excessieve kosten. Het rijk stelt hiervoor per jaar een beperkt bedrag beschikbaar, aanvragen worden behandeld op volgorde van binnenkomst.

Op dit moment speelt ook mee, dat het verdrag van Valletta nog niet in de Nederlandse wetgeving is geïmplementeerd. Het verhalen van kosten op de initiatiefnemer is daarom op dit moment nog niet zonder meer vanzelfsprekend. Omdat de overheid tot nu toe in gebreke is gebleven het verdrag te implementeren, kan in feite nog geen beroep worden gedaan op dit verdrag, aangezien de burger hierdoor in een slechtere positie komt te verkeren¹².

Indien de gemeente bij planontwikkeling de uit te geven grond zelf in eigendom heeft, kunnen de kosten voor eventueel archeologisch onderzoek worden verdisconteerd in de uitgifteprijs. In andere gevallen kan op dit moment beter worden ingezet op goed overleg met alle betrokken partijen.¹³ Zodra de wetwijzigingen in het kader van de archeologische monumentenzorg in 2007 zijn doorgevoerd, kunnen de archeologische kosten zonder problemen worden verhaald op de initiatiefnemer, indien hiertoe voorwaarden zijn opgenomen in het betreffende bestemmingsplan.

In vergelijking met bouwkundige monumenten is het bedrag op de rijksbegroting voor archeologische monumentenzorg slechts gering. Bovendien kan door gemeenten geen beroep meer worden gedaan op Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, aangezien deze als beleidslijn voor het archeologiebudget reeds het Valletta-uitgangspunt hanteert, dat de veroorzaker dient te betalen.

De provinciale subsidieregeling gericht op archeologische erfgoededucatie en -participatieprojecten kan wel worden benut door historische en archeologische verenigingen en werkgroepen.

De kosten voor het gemeentelijk archeologiebeleid kunnen niet volledig worden gedekt door bestaande gemeentelijke begrotingsposten of opname van archeologiekosten in gemeentelijke projectbegrotingen.

Omdat uitgaven voor archeologie naar verwachting per jaar sterk zullen fluctueren, wordt overwogen om een gemeentelijk archeologiefonds op te bouwen, waarin jaarlijks stortingen worden gedaan. Uit dit fonds worden, voor zover er niet op andere wijze in kan worden voorzien, de diverse archeologische kosten bestreden, waarbij de noodzakelijke en de facultatieve uitgaven worden onderscheiden.

Om bij gemeentelijke inrichtingsprojecten waar archeologie een rol speelt over voldoende financiële middelen voor archeologisch onderzoek te beschikken, zullen de kosten van archeologie in de projectdefinitie en in de projectbegroting van deze projecten worden opgenomen. De

12 Kienhuis 2001

13 Wel bestaan er mogelijkheden in het kader van een exploitatieovereenkomst of een baatbelasting, maar aangezien deze opties niet op korte termijn realiseerbaar zijn, worden zij in dit verband niet verder uitgewerkt.

projectgebonden gemeentelijke archeologische uitvoeringsprojecten zullen in concurrentie worden aanbesteed, op basis van een toereikend archeologisch Programma van Eisen¹⁴.

OPTIE: Eventuele extra kosten vanwege het inzetten van vrijwilligers bij opgravingen zal uit ons budget worden vergoed, evenals die vanwege rondleidingen tijdens open dagen.

Het onderscheid in noodzakelijke en facultatieve gemeentelijke uitgaven leidt tot het volgende overzicht:

Noodzakelijke archeologische uitgaven:

- archeologische advisering, toetsen Programma's van Eisen, toezicht tijdens de uitvoering, toetsen Plannen van Aanpak, toetsen archeologische rapportages,
- bureauonderzoek en eventueel inventariserend veldonderzoek in het kader van bestemmingsplannen,
- mitigeren van excessieve kosten van archeologisch onderzoek,
- bestrijden van archeologiekosten die optreden door het aantreffen van toevalsvondsten in het plangebied nadat door de gemeente de vergunning reeds is verleend.

Facultatieve archeologische uitgaven:

- het vergoeden van kosten voor de inzet van vrijwilligers bij opgravingen,
- het schrijven van Programma's van Eisen¹⁵
- aanvullende archeologische en bouwhistorische inventarisaties,
- publiksboekjes en nadere uitwerking van enkele relevante opgravingen,
- ontwikkelen van andere educatieve mogelijkheden (open dagen, expositie),
- interpretatie en syntheseonderzoek ter bijstelling van het onderzoekskader.

Advies over de hoogte van het archeologiebudget, uitgaande van de verplichte kosten:

- a. Uitbreiding van de formatie kan worden bestreden uit de door het rijk verstrekte bestuurslastenvergoeding, waarbij het de vraag is of deze vergoeding de te maken kosten dekt. Mogelijk kan door middel van leges een ander deel van deze kosten worden gedekt.
- b. Afhankelijk van de mate waarin de archeologiekosten bij projecten ook in het archeologiebudget worden opgenomen dient voor dit aspect een bedrag te worden gereserveerd. Per project zullen de kosten voor archeologisch bureauonderzoek, Programma van Eisen en advisering/directievoering ongeveer € 3.000,- tot € 7.000,- kunnen bedragen.
- c. Kosten voor archeologisch veldonderzoek, opgravingen, planaanpassingen en maatregelen voor behoud en beheer in de bodem horen niet thuis in het archeologiebudget, maar dienen te worden opgenomen in de betreffende projectbegroting.
- d. Kosten die in redelijkheid niet aan de initiatiefnemer kunnen worden opgelegd (excessieve kosten) dienen door de gemeente te worden opgevangen tot een maximum van € 2,50 per inwoner per project. Het inwonertal van de gemeente Zeevang bedraagt circa 6.275 personen, zodat er per project een bedrag van € 15.687,50 beschikbaar dient te zijn.

¹⁴ Bij een inventariserend veldonderzoek in de vorm van grondboringen is het niet verplicht om een PvE op te (laten) stellen. Wel zal de opdrachtnemer van het inventariserend veldonderzoek een Plan van Aanpak opstellen. De gemeente kan als eis stellen dat zij het Plan van Aanpak wil goedkeuren alvorens de archeologische werkzaamheden worden uitgevoerd. Voor onderzoeken die een oppervlakte van 1 hectare of groter beslaan kan een Programma van Eisen worden gevraagd.

¹⁵ Het (laten) schrijven van PvE's kan door de gemeente worden uitgevoerd, maar kan eventueel ook aan de initiatiefnemer worden overgelaten.

- e. Voor het zeldzame geval dat er onverwacht aangetroffen toevalsvondsten dienen te worden gedocumenteerd zou uitgegaan kunnen worden van € 5.000,- tot € 15.000,-.

Conclusie:

Er is een groot aantal onzekere factoren waardoor het bepalen van een geschikt bedrag bemoeilijkt wordt. Indien alle bovengenoemde factoren zich éénmaal per jaar voordoen tot het maximale bedrag, zullen de kosten € 15687,50 + € 7.000,- + € 15.000,- = 37687,50 per jaar bedragen (afgerond komt dit neer op € 37.700,-).

De kans dat alle problemen zich tegelijkertijd voordoen is uiteraard relatief klein. Als er minder geld nodig is voor het ene aspect, blijft er meer over voor de andere kosten.

Indien aan het berekende minimumbedrag nog € 2.500,- voor facultatieve kosten wordt toegevoegd, kan worden uitgegaan van een startbudget van tenminste € 37.700,- + € 2.500,- = € **40.200,- per jaar**.

Na enkele jaren wordt geëvalueerd of de hoogte van het bedrag werkbaar is, of dat het naar boven of beneden dient te worden bijgesteld.

4. BESCHRIJVING VAN HET GEMEENTELIJK BODEMARCHIEF: EEN INVENTARISATIE VAN WAARDEN

Het handhaven en versterken van de cultuurhistorische identiteit van de gemeente Zeevang dient ook voor wat betreft de archeologie een regulier en volwaardig bestanddeel van de ruimtelijke inrichting te worden. Daarbij is het van wezenlijk belang om een beeld te hebben van de archeologische waarden die in de bodem van Zeevang aanwezig of te verwachten zijn.

Door technologische en demografische ontwikkelingen is het landschap in de gemeente Zeevang de afgelopen honderd jaar sterk veranderd, maar toch zijn er nog belangrijke archeologische vindplaatsen bewaard gebleven. Uitgangspunt van een beschrijving van het gemeentelijk bodemarchief is idealiter de archeologische kaartlaag van de Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Holland (CHW-kaart). Dit kaartbeeld is gelijk aan dat van de Archeologische Monumentenkaart (AMK) van de voormalige Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. Deze kaarten zijn echter per definitie incompleet omdat zij de bekende en gewaardeerde archeologische vindplaatsen aangeven en de meeste archeologische vindplaatsen nog niet ontdekt zijn en in de bodem sluimeren; bovendien blijken de kaarten een aantal fouten te bevatten.

In het kader van het samenstellen van deze archeologienota is daarom het bodemarchief aanvullend geïnventariseerd door middel van bureauonderzoek. Daarbij is vanwege de cultuurhistorische kenmerkendheid de nadruk gelegd op de reeds genoemde archeologische speerpunten:

- Resten uit de middeleeuwse ontginningsperiode: oude woonplaatsen en veenterpen, oude kerkplaatsen en verkavelingspatronen
- De voor het veengebied karakteristieke historische kernen en hun ontwikkelingsgeschiedenis
- Waterstaatkundige werken vanaf de Middeleeuwen: dijken en molenplaatsen
- Bijzondere archeologische gebieden: het Slot te Middelle en eendenkooien.

Deze aanvullende inventarisatie is uiteraard niet uitputtend, maar heeft toch een aantal nieuwe potentiële archeologische terreinen opgeleverd. Als resultaat hiervan zijn op de digitale kaart die bij deze nota hoort de potentiële archeologische terreinen aangeduid. Als ondergrond van deze kaart is de GBKN (Grootschalige Basiskaart Nederland) gebruikt. Hierbij hoort een lijst met korte beschrijving van elk terrein (zie bijlage). In de tekst van hoofdstuk 5 zijn deze gebieden met het aanbevolen ruimtelijk beleid beschreven.

Algemeen overzicht van het bodemarchief

Het gemeentelijk bodemarchief valt per definitie niet volledig te kennen, aangezien de vindplaatsen verborgen liggen in de bodem. Dankzij het tot nu toe verrichte archeologische, geologische en historische onderzoek echter, kan een redelijk betrouwbare indruk worden verkregen van de nog aanwezige archeologische waarden.

Vanuit het archeologisch beleid gezien vormen de historische dorpskernen een zelfstandige eenheid. Daarnaast kan het gemeentelijk grondgebied worden verdeeld in de overige gebieden binnen de bebouwde kommen van de dorpen en het buitengebied. De ligging van deze deelgebieden wordt op bijgaande afbeelding aangegeven.

Ontwikkelingsgeschiedenis van Zeevang

De bodem van Zeevang bestaat grotendeels uit veen. Het begin van de veengroei ligt tussen 3000 en 2100 voor Christus. Voor die tijd was in het gebied alleen water te vinden¹⁶. Het gebied werd vermoedelijk vanaf de 10^e eeuw ontgonnen. De naam Etersheim is een oude naam voor een nederzetting, die vanwege de uitgang op –heem, tussen de 5^e en de 10^e eeuw wordt gedateerd. Vanwege de ligging in het veen gebied wordt een ontstaan aan het einde van deze periode verwacht. Het dorp ligt nu overigens op een andere plaats dan het in de 10^e eeuw lag.

De ontginning van het veen werd vanuit de riviertjes begonnen¹⁷. Er werden sloten parallel aan elkaar gegraven, waardoor een strokenverkaveling ontstond. De sloten liepen haaks op de hoogtelijnen van het veenkussen en takten schuin aan op de riviertjes, zoals de Dreij of de Kromme IJe, waarmee de ontwatering goed verliep¹⁸. Het veen was alleen in groepsverband te ontginnen, zodat men gezamenlijk sloten kon graven om het water af te voeren en kades kon aanleggen om water uit het omliggende gebied buiten de ontginning te houden. De ontginners hadden recht van opstrek, wat inhield dat zij in het verlengde van het perceel dat zij gebruikten meer veen konden ontginnen. Dit werd doorgezet totdat men op een natuurlijke barrière stuitte of op een ontginning van een andere groep.

In eerste instantie zullen de ontginners zich op de flank van de veenkussens gevestigd hebben. Men stichtte een gemengd landbouwbedrijf met akkerbouw en veeteelt, die elkaar aanvulden. Door de ontwatering van het veen trad inklinking en oxidatie op, waardoor het maaiveld daalde en het perceel weer vernatte. Men groef als reactie hierop de sloten dieper uit om een betere ontwatering mogelijk te maken. Op een gegeven moment was het dieper uitgraven van de sloten niet meer afdoende, omdat het maaiveld zover gedaald was dat natuurlijke uitwatering op het riviertje niet meer mogelijk was. De vernatting van het maaiveld maakte daarmee akkerbouw onmogelijk, waarna men overschakelde op extensieve veeteelt¹⁹.

In de loop van de tijd zijn de woonplaatsen van de bewoners van het gebied (mogelijk meerdere malen) verschoven. Bij het verplaatsen volgde men de stroken waarop de ontginning plaatsvond. Zo vestigde men zich verderop op de eigen grond. De kerk werd bij dergelijke verplaatsingen veelal als laatste verplaatst. In het landschap komt men dan ook wel percelen tegen met de naam "Oud-kerkhof". Deze verwijzen naar de plaats van de oude kerk. Indien een nederzetting meerdere malen is verplaatst, komt het voor dat een kerk een van de fasen heeft overgeslagen en direct van

¹⁶ Zagwijn, 1991, kaartbijlage

¹⁷ Veenontginningen = ten behoeve van de akkerbouw en veeteelt in gebruik nemen van een veengebied. Het werd in deze tijd nog niet gebruikt voor turfwinning.

¹⁸ De Cock, 1975, p. 333

¹⁹ Dit is een proces waar vele tientallen jaren zo niet eeuwen overheen gingen. Aangenomen wordt dat niet een eenmalige omslag van akkerbouw- naar veeteeltbedrijf is gemaakt, maar dat in de loop der tijd de veeteelt meer de overhand kreeg. Zie ook Ettema, 2005

het oudste dorp naar een nieuwer dorp is verplaatst²⁰. In eerste instantie woonden de ontginners van het gebied waarschijnlijk niet in een lintdorp, maar meer verspreid over het gebied. Overigens wordt als mogelijke reden voor de verplaatsing van nederzettingen in veengebieden ook een economische heroriëntatie op handel, scheepvaart en nijverheid genoemd. De nieuwe ligging van de nederzettingen langs economisch interessante locaties en het opnieuw opwerpen van veenterpen in de nieuwe nederzettingen worden genoemd als bewijs voor deze mogelijke verhuisredenen²¹.

In de 11^e / 12^e eeuw werd de overlast van het water door maaiveldaling en wijziging van de weersomstandigheden vermoedelijk zo erg, dat men veenterpjes opwierp, waarop men tot de 14^e eeuw woonde²². Deze veenterpjes zijn nog terug te vinden in de buurt van de huidige dorpen en liggen veelal in een lintvormige structuur bij elkaar. Vanaf de 14^e eeuw vestigden de bewoners van het gebied zich langs de dijken en kades in het gebied en kwamen de dorpen op hun huidige plaats te liggen.

In de tijd dat het gebied van de Zeevang werd ontgonnen strekte het land zich hier verder naar het oosten toe uit. Waarschijnlijk is er een Ooster Ee geweest aan weerszijden waarvan ook twee ontginningsblokken gelegen waren. Dit gebied is door de uitbreiding van het Almere tot de Zuiderzee weggeslagen. Vermoedelijk is de naam van de gemeente afgeleid van de naam 'Sevenvanck', dat kan verwijzen naar zeven dorpsgebieden, te weten één langs het riviertje de IJp, twee langs de Purmer Ee, twee langs de Middel Ee en twee langs de Ooster Ee²³.

De oudst bekende vondsten in het gebied dateren uit de 11e eeuw. Een archeologisch onderzoek heeft aangetoond dat in de eerste 1,20 meter onder het maaiveld geen sporen uit de prehistorie verwacht worden²⁴. Op welke diepte prehistorische vondsten verwacht kunnen worden in het gebied zal door middel van nader archeologisch onderzoek vastgesteld moeten worden.

Veenterpen, daliebulten en daliegaten

In Zeevang komen, met name in het zuidelijke deel, veel veenterpen voor. Diverse van deze veenterpen zijn in de jaren negentig van de 20^e eeuw door Mulder en Van Steensbergen op kaart gezet in een onderzoek naar de bodemgesteldheid van Zeevang. Later heeft een archeologische inventarisatie plaatsgevonden, waarin deze plaatsen door middel van een booronderzoek zijn onderzocht op sporen van bewoning en eventueel ander menselijk gebruik. Dit booronderzoek heeft zich beperkt tot een gebied rond Warder. Er is nog steeds weinig bekend over de veenterpen. De plaatsen van de bekende veenterpen zijn wel op de kaart aangegeven²⁵. Over het omgaan met veenterpen in het kader van de archeologie zal in hoofdstuk 5 een aparte paragraaf worden opgenomen.

Behalve veenterpen zijn ook daliebulten en daliegaten in het buitengebied van Zeevang te vinden. Er wordt vanuit gegaan dat deze bulten en gaten zijn ontstaan doordat men klei onder het veen vandaan won om het te gebruiken als meststof. Daartoe heeft men een gat gegraven en de veenlaag verwijderd, waarna men de klei uit de put won. Vervolgens werd het gat gedicht met het weggegraven veen, veenbagger en mogelijk ook met afval. Soms werd het veen aangestampd. Door het dalen van het maaiveld ontstonden op de plaats waar de klei gewonnen was een daliegat of een daliebult. Een daliegat is een laagte in het landschap, zo'n 20-30 cm diep en komt vooral in West-Friesland voor. De daliebult manifesteert zich als een verhoging van 5-25 cm boven het

²⁰ Er is nog veel onderzoek op dit gebied noodzakelijk om meer duidelijkheid te verschaffen.

²¹ Soonius, Bekius & Moelnaar, 2001, p. 31

²² Datering op grond van schervenmateriaal. Boschma-Aarnoudse, 2003, p.36

²³ De Cock, 1975, p. 334-335

²⁴ Soonius & De Rooij, 1997, p. 10 en 21. Waarschijnlijk zijn zelfs geen prehistorische vondsten in de eerste 2,5 tot 3,5 meter onder het maaiveld te verwachten, vanwege de slappe kleilaag onder het veen.

²⁵ Zie de digitale kaart

maaiveld. Beide hebben een doorsnede van circa 3 tot 5 meter. De daliebulten zijn zowel in een ronde als in een ovale en vierkante vorm teruggevonden in het landschap. Het ontstaan van de gaten en bulten is het gevolg van differentiële klink, waarbij de omgeving meer of juist minder inklinkt dan de plaats waar de klei gewonnen is. Mulder en Van Steensbergen hebben in hun onderzoek naar de bodemgesteldheid van Zeevang daliebulten en –gaten aangegeven op de kaart²⁶. De Universiteit van Gent (B) voert op dit moment een nader onderzoek naar het verschijnsel van de daliegaten en –bulten uit.

Dijken

Aan het einde van de 12^e eeuw of in de 13^e eeuw werd een dijkkring rond de Zeevang aangelegd²⁷. Deze dijkkring omvatte een groot deel van de gemeente Zeevang, maar de Beetskoog, Grote en Kleine Koog, Hobreder Koog en Kwadijker Koog lagen erbuiten. De aanleg van de Schardam en de Keukendijk tussen Etersheim en de Schardam heeft de Beetskoog en Grote en Kleine Koog in de 14^e eeuw ook binnendijs gebracht. Wanneer de Hobreder en Kwadijker koog bedijkt zijn is onduidelijk. Waarschijnlijk zijn deze kogen eveneens binnen de dijk gekomen met de aanleg van de 14^e-eeuwse dammen langs de toenmalige Zuiderzee. Deze dammen voegden de bestaande dijkkringen van Zeevang en Waterland samen, waardoor het stelsel van de Noorder IJ- en Zeedijken ontstond²⁸.

De dijk aan het Markermeer heet de Keukendijk en is onderverdeeld in drie dijkvakken: de Schardammer Keukendijk met de Schardam, de Etersheimer Keukendijk en de Zeevangs Keukendijk. Als verklaring voor de naam Keukendijk wordt genoemd dat deze is afgeleid van de woningen, de keukens, die langs de dijk stonden²⁹.

De dijkkring van Zeevang liep vanaf Etersheim naar Edam (het Oorgat) en daar langs Akswijk, Kwadijk en Hobrede naar Oosthuizen. Vanaf Oosthuizen sloot de Slingerdijk het tracé tot aan Etersheim. De Floriskoog, de Rietkoog en het Burgerwoud zijn buitendijs gelegen. De Floriskoog heeft al sinds de 14e eeuw een zomerkade, terwijl het Burgerwoud gedeeltelijk onbedijkt is. De Rietkoog is ontstaan bij de aanleg van de inlaagdijk³⁰ tussen Hoorn en de Beemster Uitwatering. Bij de aanleg van de inlaagdijk werd ook de Klamdijk aangelegd, die de verbinding vormde tussen de Schardam en het nieuwe tracé van de Westfriese Omringdijk³¹. De Rietkoog is een overblijfsel van de 700 ha. land die door de aanleg van de inlaagdijk werd buitengedijkt. Overigens heeft de Rietkoog net als de Floriskoog een zomerkade.

De Polder Beetskoog is ook langer dan de omgeving onbedijkt gebleven. In de 14e eeuw werd deze koog bedijkt. De Schardam werd voor 1319 aangelegd³². Deze verbond de Westfriese Omringdijk met de Keukendijken van de Zeevang. De Schardam sloot de Korsloot af van de Zuiderzee, om zo de dreiging van de verbinding tussen de Zuiderzee en de Beemster te verminderen. De Beemster groeide namelijk in deze tijd uit tot een meer. Alkmaar had moeite met deze dam, omdat via de Korsloot de vaarroute vanaf de Zuiderzee naar Alkmaar verliep.

Aan het begin van de 17^e eeuw werd aan de noordzijde van de Polder Beetskoog een nieuwe uitwatering voor de Beemster gegraven. De drooglegging van de Beemster zou namelijk een grote invloed hebben op de ontwateringsmogelijkheden van de Schermerboezem, die een groot deel van

²⁶ Mulder & Van Steensbergen, 1996, p. 28-34

²⁷ Verschillende bronnen spreken hierover. 12^e eeuw wordt bepleit door De Cock, 1975, p. 338, Soonius e.a., 2001, p.92, Danner, e.a., 1994, p. 21. Boschma-Aarnoudse (2003, p. 42) plaatst de vorming van de ringdijk in de 13^e eeuw.

²⁸ Provincie Noord-Holland, 2004, p. 11. De Zeevangsdijk is in ARCHIS aangewezen als terrein van archeologische waarde (monumentnummer 14683)

²⁹ Provincie Noord-Holland, 2004, p. 11

³⁰ Inlaagdijk = een dijk achter de eigenlijke zeedijk (die verzwakt is), die dient om bij dijkdoorbraak een overstroming beperkt van omvang te houden.

³¹ Provincie Noord-Holland, 2004, p. 11

³² Lambooj, 1987, p. 69

Noord-Holland omvatte. De drooglegging van de Beemster betekende een beperking van de omvang van de boezem, zodat goede uitwateringsmogelijkheden noodzakelijk waren. Hiervoor werd de noordelijke sluis bij Schardam in de Klamdijk aangelegd.

Het zuidelijke deel van de dijk van de Zeevang heeft het meest te lijden gehad van doorbraken. Daardoor heeft de dijk een bochtig en soms hoekig verloop. De dijkdoorbraken lieten vaak plassen achter, die hier braken genoemd worden. Diverse braken zijn in loop van de tijd drooggelegd. De grootste is de Etersheimerbraak.

In de 15^e eeuw werd de mogelijkheid van bemaling met molens uitgevonden. Hiermee werd het mogelijk om ook water naar buiten uit te slaan als de waterstand binnen de dijk hoger was dan het peil erbuiten. In Zeevang hebben meerdere molens gestaan. Deze zijn vrijwel allemaal verdwenen. De molenplaatsen zijn op de digitale kaart aangegeven.

Sporen van nijverheid

Op zijn kaart, getekend rond 1680, heeft J.J. Dou in Zeevang twee elementen ingetekend die samenhangen met nijverheid. Bij Axwijk was een kalkoven gevestigd. Schelpen die op het strand van de Noordzee gevonden werden, werden via schulpwegen en schulpvaarten onder andere naar Axwijk gebracht om daar tot kalk gebrand te worden. Niet duidelijk is wanneer de kalkoven hier voor het eerst gevestigd is. Er zijn berichten bekend van rond Beverwijk dat hier al in de 14^e eeuw kalkovens waren³³. De kalkoven werd in de tweede helft van de 19^e eeuw verwijderd³⁴. Een tweede vorm van nijverheid treffen we op de kaart van Dou aan langs de Zesstedenvaart, toen de trekvaart van Edam naar Hoorn. Juist ten noorden van Edam is hier een "Saegmole" ingetekend.

Gebiedsbeschrijvingen

A. Het buitengebied

Het buitengebied van de gemeente Zeevang bestaat grotendeels uit strokenverkavelingen en werd vanaf de 10^e eeuw ontgonnen. Rond Etersheim werd het veen mogelijk ook wat eerder ontgonnen. De naam Etersheim duidt namelijk op een ontstaan tussen de 5^e en de 10^e eeuw. De ontginningen kunnen in een noordelijk en een zuidelijk deel worden verdeeld, die ieder weer te verdelen zijn in diverse ontginningsblokken. De grens tussen deze beide delen wordt gevormd door de Wijzend, een naam die werd gegeven aan een grens of begrenzing, zoals een afsluiting aan de achterzijde van de percelen. De Wijzend vormt hier ook de grens tussen de ontginningen die behoren tot Waterland en degene die tot Kennemerland behoren.

Er is weinig bekend over de chronologische opeenvolging van de ontginningen. Uit het kaartbeeld valt echter op te maken dat de ontginningen van het noordelijke deel op de ontginningen van Warder en Middellie stuiten. Dit leidt tot de conclusie dat de ontginningen van Warder en Middellie bepalend zijn geweest voor de begrenzing tussen de ontginningsblokken en dat de ontginners daarom hun percelen als eerste tot de huidige grens hadden doorgetrokken.

Verspreid over het gehele buitengebied hebben molens gestaan. Deze zijn allen, op de molen van de Etersheimerbraak na, verdwenen. Op de plaatsen waar molens gestaan hebben kunnen resten van de fundering in de ondergrond verwacht worden.

³³ Alders, e.a., 1998

³⁴ Op de kaart van rond 1850 wordt de kalkoven nog vermeld, terwijl deze op de kaart van rond 1900 niet meer voorkomt.

Een opvallend element in het landschap is de Zesstedenvaart en de Zesstedenweg daarlangs. De vaart is de oude trekvaart naar Hoorn en werd in de 17^e eeuw aangelegd. De Zesstedenweg vormde het jaagpad langs de vaart, maar is later geasfalteerd en beduidend verbreed. Deze elementen alsmede de spoorlijn van Purmerend naar Hoorn hebben geen archeologische waarde.

Het noordelijke deel van de gemeente Zeevang behoorde tot de gouw Kennemerland. De Beemster was in de 9^e en 10^e eeuw een veenrivier, van waaruit ontginningen werden ondernomen. In de 12^e eeuw wordt in de analen van het klooster van Egmond een plaats 'Bemestre' genoemd. Deze plaats zal naar de veenrivier zijn vernoemd. Oosthuizen is vermoedelijk het overblijfsel van dit dorp. Later is het riviertje, als gevolg van afslag door het door de wind opgezweepte water, vergroot tot het meer de Beemster, dat in de 17^e eeuw werd drooggelegd. Via de Korsloot stond het Beemstermeer in verbinding met de zee³⁵.

Polder Beetskoog en Grote en Kleine Koog

Over deze beide polders is slechts weinig bekend. De Korsloot is vermoedelijk een vergraven uitloop van het riviertje de Beemster (Bamestra). De verkaveling van de Polder Beetskoog en de Grote en Kleine Koog vormt gezamenlijk een veerverkaveling met de Korsloot als ontginningsas, waarbij de stroomrichting westelijk was. De Bamestra loosde het water tijdens de ontginningen in dit gebied nog naar het westen. De verkaveling van de Polder Beetskoog vormt een eenheid met het ten noorden van de gemeente Zeevang gelegen gebied. Vanuit Beets liep ook een kerkepad naar Oudendijk in het noorden. Er zijn geen archeologische vondsten bekend in Beets of het gebied rondom het dorp. Opvallend in de verkaveling van de Beetskoog is de afwijkende verkaveling aan de westzijde. Op een kaart uit 1607 van Pieter Cornelisz Cort is hier bij de dijk op de oever van het Beemstermeer een dorpje, Vierhuizen, getekend. Op de kaart van Balthasar Floris van Berckenrode en Daniel Breen uit 1640 is eveneens het dorpje te herkennen, maar is het al in omvang afgenomen³⁶. Op de kaart van Dou van 1680 is Vierhuizen nog slechts als toponiem op de kaart opgenomen.

De Beetskoog is vermoedelijk in de loop van de 14^e eeuw bedijkt³⁷.

Aan de noordzijde van de gemeente Zeevang behoort ook een klein deel aan de oostzijde van de Polder Beschoot tot het grondgebied. De verkaveling van deze polder heeft door ruilverkaveling in de 20^e eeuw geleid tot een vergroting van de percelen. Voor 1375 liep de Westfriese Omringdijk in een rechte lijn van Hoorn naar Lutje Schardam³⁸. Na een grote stormvloed werd een inlaagdijk aangelegd, die ongeveer de huidige loop van de dijk langs het Markermeer volgt. Alleen bij de huidige Rietkoog werd de dijk in de 14^e eeuw nog verder naar het westen teruggelegd, waardoor de Rietkoog als buitendijks land ontstond³⁹.

De Grote en Kleine Koog is vermoedelijk eerder bedijkt dan de Beetskoog. Deze koog was gelegen achter de Schardammer Keukendijk waarvan de datering niet is vastgesteld⁴⁰. Aan de zuidzijde van de Grote en Kleine Koog is Etersheim gelegen. Resten van het oude Etersheim zijn in het Markermeer gevonden⁴¹. Op de kaart van het Waterschap Beemster uit 1644 (blad 6) is waar te nemen dat huizen langs de zuidzijde van de Korsloot stonden. Deze zijn op het Kadastrale Minuutplan van 1819 niet ingetekend. Alleen ten noorden van de dijk bij de kerk van Beets liggen dan nog huizen aan de zuidzijde van de Korsloot.

³⁵ Boschma-Aarnoudse, 2003, p. 30

³⁶ Zowel de kaart uit 1607 als die uit 1640 zijn afkomstig uit de kaartbijlagen van het boek van Kölker, 1981

³⁷ Borger, 1975, p. 31

³⁸ Aan de noordzijde van de Schardam

³⁹ Borger, 1975, p. 33

⁴⁰ Danner, 2004, p. 12

⁴¹ Voor de beschrijving van de resten zie de beschrijving van het Markermeer.

Op een kaart van de Beemster (en omgeving) uit 1644 is een vogelkooi in de Grote en Kleine Koog ingetekend. Deze kooi komt ook in de archieven voor rond de ambachtsheren van Oosthuizen. De archiefstukken gaan terug tot 1668, wat een vroege vermelding is voor een vogelkooi.

Polder bij Oosthuizen en Etersheim en Hobreder Koog

In de polder ten zuiden van Etersheim is een voortzetting van de verkaveling van de Grote en Kleine Koog waarneembaar. Zo zal ook de verkaveling ten zuiden van Oosthuizen aan de noordzijde in de huidige Beemster hebben doorgelopen, voordat hier het meer ontstond. Daarmee is deze polder een restdeel van een grotere ontginning.

Tussen 950 en 1100 ontstond ten oosten van het riviertje de Beemster (in schriftelijke bronnen Bamestra genoemd) de nederzetting Atgereswere. Deze nederzetting lag vermoedelijk ter hoogte van Noordbeemster en werd ook wel Bemestra en Asthusa genoemd⁴². Het dorp heeft veel te lijden gehad van het steeds verder groeiende Beemstermeer, dat veel wateroverlast gegeven moet hebben. Mogelijk verplaatste het dorp zich daarom naar de huidige plaats van het dorp Oosthuizen⁴³. Aan de zuidzijde van de polder, tegen de Wijzend aan zijn meerdere losse aardewerk vondsten gedaan uit de Late Middeleeuwen⁴⁴. Aangezien het losse vondsten betreft zijn hier verder geen conclusies aan te verbinden.

Het Verloren Einde van Kwadijk behoorde samen met Hobrede tot Oosthuizen. De Hobreder Koog hoorde hierbij. Hierin bevond zich het Galgenveld met de galg van de heerlijkheid Oosthuizen. De ligging van het Galgenveld is op dit moment niet duidelijk. De Hobreder Koog is eveneens door de uitbreiding van het Beemstermeer gedeeltelijk verdwenen. Er zijn (nog) geen vondsten gedaan in deze polder.

Het zuidelijke deel van de gemeente Zeevang hoorde tot de gouw Waterland⁴⁵. Hier heeft een aantal riviertjes de indeling van de ontginningen bepaald. De huidige IJe / Kromme IJe heette eerder Middel Ee. Middellie is hiernaar genoemd. Ten zuidwesten hiervan is een restant van de Purmer Ee gevonden. Naar het noordoosten toe heeft in het huidige Markermeer mogelijk een oostelijke Ee gestroomd, waardoor de Middel Ee het water in het midden wordt⁴⁶. Het huidige Warder, Middellie en Axwijk zijn als lintdorpen in de 14^e eeuw ontstaan⁴⁷.

Buitengebied bij Warder en Middellie

De verkavelingen van Warder en Middellie/Akswijk zijn gericht op de Kromme IJe. Gezamenlijk vormen de verkavelingsblokken een veerverkaveling, waarvan de Kromme IJe het middelpunt is. De Kromme IJe voerde het water uit beide ontginningen af naar het zuidoosten naar groter water. De ontginning van de beide blokken zal vanaf de flank van het veenkussen zijn ondernomen. De huizen van de ontginners stonden in eerste instantie verspreid door het gebied, te midden van de te bewerken gronden.

De kavels in het ontginningsblok van Middellie zijn minder diep dan die van Warder. Vermoedelijk stuitte de bewoners van Middellie op de ontginning van Kwadijk. Mogelijk hebben de beide groepen ontginners samen de plaats van de Wijzend vastgelegd. Daarmee was het de begrenzing

⁴² De Cock, 1965, p. 194

⁴³ Mogelijk is het dorp meerdere malen verplaatst.

⁴⁴ De Late Middeleeuwen is van ongeveer 1050 tot 1500 na Christus. Enkele vondsten zijn nader gedateerd, namelijk als 12^e – 13^e-eeuws.

⁴⁵ Dit zuidelijke deel omvat de huidige dorpen Warder, Middellie, Hobrede en Kwadijk.

⁴⁶ De Cock, 1975, p. 333. Mogelijk verwijst 'Middel' echter naar de ligging van het dorp halverwege het riviertje (Boschma-Aarnoudse, 2003, p. 31). Naar analogie van de situatie bij Medemblik, gelegen aan de Middelleek en niet in het Midden ervan, is dit echter minder waarschijnlijk.

⁴⁷ Boschma-Aarnoudse, 2003, p. 36-37

van zowel de ontginning van Middellie als die van het huidige Kwadijk. De ontginners van Warder hadden vermoedelijk meer ruimte naar het oosten toe⁴⁸. Hier is een deel van de ontginning door het water verzwolgen. Mogelijk ligt (een deel van) het oude Warder in het huidige Markermeer. Op de kaart van 1680 is een vrij grote eendenkooi ingetekend in het ontginningsblok van Warder. Op de Kadastrale Minuutplan van het begin van de 19^e eeuw is deze niet meer ingetekend.

Buitengebied bij Kwadijk

Het ontginningsblok van Kwadijk is grotendeels vanuit het riviertje de Dreij ontgonnen. In historische bronnen komen we de naam Drei⁴⁹ tegen als naam van een nederzetting. Dit was vermoedelijk de voorganger van het 14^e-eeuwse Kwadijk. Drei wordt in de volksmond ook wel Oud-Rafeldam genoemd. Het dorpje Rafeldam of Drei lag tussen de Wijzend en de Nieuwe Dijk. De verplaatsing van het dorp heeft vermoedelijk tussen 1348 en 1367 plaatsgevonden. Restanten van de kerk waren volgens enkele getuigen in 1567 nog zichtbaar in het land⁵⁰. De kerk van Kwadijk is over het perceel verschoven vanaf Drei en ligt dus op dezelfde kavel als de kerk in Drei lag, zij het een paar honderd meter zuidelijker.

Er is uitgebreid onderzoek gedaan naar Drei, waarbij veel 12^e - en 13^e-eeuws aardewerk werd gevonden en diverse lage huisplaatsen zijn waargenomen⁵¹. In ARCHIS is het gehele ontginningsblok, waarin het dorp gelegen was aangewezen als van hoge archeologische waarde⁵². Niet duidelijk is of Drei de eerste nederzetting in het gebied was. De ligging dicht bij de Wijzend, die de achtergrens van het ontginningsblok van Kwadijk met dat van Middellie vormt, maakt het aannemelijk dat elders in het blok een oudere nederzetting gelegen heeft die verplaatst is. Een mogelijke plaats hiervoor lijkt een lijn (een sloot) in het landschap, ongeveer halverwege tussen het huidige Kwadijk en de Nieuwe Dijk. Langs deze lijn is bovendien een Laatmiddeleeuwse waterput aangetroffen en een aanwijzing voor een Laatmiddeleeuwse huisplaats⁵³. Het is ook mogelijk dat hier op jongere bewoning is gestuit dan de bewoning in Drei. De beschrijvingen van de vondsten geven hiervoor te weinig uitsluitel. Om meer duidelijkheid hierover te krijgen is nader onderzoek noodzakelijk.

B. Markermeer

Een deel van het grondgebied van de gemeente Zeevang bestaat uit het Markermeer. Bij het begin van de veenontginningen was dit gebied nog bedekt met veen. In die tijd bestond het Almere aan de zuidzijde van het huidige IJsselmeergebied (inclusief de Flevopolder). Vermoedelijk stroomde in dit gebied de Ooster Ee. De loop ervan is nooit achterhaald en ook is niet met zekerheid vastgesteld dat deze veenrivier werkelijk heeft bestaan. Langs deze veenrivier zijn vermoedelijk ook twee nederzettingen ontstaan, conform de ontwikkelingen in de ontginningsblokken van Warder en Middellie⁵⁴. De bewoners van dit gebied zullen zich terug getrokken hebben met de uitbreiding van het Almere. De dreiging van het water was te groot om zich op deze plaats te handhaven. Niet duidelijk is welke resten van eventuele bewoning nog in het Markermeer aanwezig zijn.

In het Markermeer zijn voor de kust bij Eterheim wel resten van het verdrinken oudere Etersheim gevonden. Het oude Etersheim is vermoedelijk aan het einde van de 14^e of het begin van de 15^e

⁴⁸ In het ontginningsblok van Warder hebben de kavels een grotere lengte dan in dat van Middellie.

⁴⁹ Drei wordt in de volksmond Oud-Rafeldam genoemd.

⁵⁰ Boschma-Aarnoudse, 2003, p.40

⁵¹ AKNH, 1985, p. 346

⁵² Monumentnummer 5022

⁵³ AKNH, 1982, p. 228. Monumentnummer in ARCHIS 5052

⁵⁴ De Cock, 1975, p. 332-335

eeuw door de zee verzwolgen⁵⁵. Resten van het dorp en het kerkhof zijn gevonden in het Markermeer⁵⁶.

Bij Warder zijn de resten van een scheepswrak voor de kust in het Markermeer gevonden⁵⁷. Het betreft spanten van het schip en een baardmankruik. De resten zijn niet precies gedateerd, maar zijn vermoedelijk Laatmiddeleeuws of afkomstig uit de Nieuwe Tijd.

C. De historische dorpskernen

De gemeente Zeevang kent meerdere historische kernen, te weten Beets, Oosthuizen, Etersheim, Warder, Middellie, Axwijk, Hobrede en Kwadijk. Zoals al uit de beschrijving van het buitengebied naar voren kwam zijn deze historische kernen vermoedelijk allemaal ontstaan na verplaatsing van een eerdere nederzetting en soms zelfs meerdere. Bij de meeste van de dorpen van Zeevang heeft na de periode van de eerste bewoning ook een tijdelijke bewoning op veenterpen plaatsgevonden. De huidige plaats van de dorpen dateert vermoedelijk uit de 14^e eeuw⁵⁸. Veel dorpen lijken een duale economie gehad te hebben, waarbij een deel van de bevolking zich richtte op agrarische activiteiten, terwijl een ander deel zich bezig hield met visserij en scheepvaart.

Kwadijk en Hobrede

Kwadijk komt in de geschreven bronnen voor het eerst voor in de 14^e eeuw. Het dorp lag aan de noordzijde van de dijk. Op de Kadastrale Minuutplan van 1819 is te zien dat alleen de kerk aan de zuidzijde van de dijk lag. Ook in de 16^e eeuw lag de kerk al hier. De fundamenten van de voorganger van het huidige 19^e-eeuwse gebouw en resten van begravingen zijn mogelijk in de ondergrond bewaard gebleven. In de 20^e eeuw is de lintbebouwing van het dorp verdicht en zijn ook huizen aan de zuidzijde van de Kwadijk gebouwd.

Hobrede behoorde tot de heerlijkheid Oosthuizen. Hobrede heette eerder het Dreyerhobreden, naar het dorp Drei, dat hierboven reeds werd genoemd. De huizen van Hobrede lagen op de oever van de Beemster. Net als in Kwadijk lag de kerk aan de andere zijde van de dijk. Hier lag echter de kerk binnendijks, terwijl de huizen in de onbedijkte koog lagen⁵⁹. Hetzelfde zien we bij de huizen van Oosthuizen. Ook kaarten van voor de inpoldering van de Beemster geven deze situatie weer⁶⁰. Vanuit Hobrede (en Oosthuizen) zullen de inwoners gevist hebben in het Beemstermeer. Mogelijk verklaart dat de buitendijkse ligging van de huizen, hoewel ook zeker agrarische activiteiten op de landerijen rond het dorp werden uitgeoefend. De kerk van Hobrede werd in 1828 gesloopt. Wel is er nog de begraafplaats, die verhoogd in het landschap ligt.

Oosthuizen

In het huidige Oosthuizen zijn alleen Laatmiddeleeuwse vondsten gedaan, wat de verplaatsing van elders aannemelijk maakt. Aangenomen wordt dat Oosthuizen aan het einde van de 14^e eeuw naar de huidige plaats is verplaatst (zie ook bij de paragraaf over de polder bij Oosthuizen). De huizen van het dorp lagen op de landerijen. Pas met de aanleg van de dijk, zullen de bewoners hun huizen hiernaar verplaatst hebben, waardoor een lintdorp ontstond. De huizen liggen net als in Hobrede aan de buitenzijde van de dijk⁶¹. Ook hier zal men op het Beemstermeer gevist hebben. Een duidelijke verklaring van de buitendijkse ligging ontbreekt echter. Anders dan bij Hobrede lagen in Oosthuizen ook huizen aan de andere zijde van de dijk. Mogelijk heeft het dorp uit twee

⁵⁵ Boschma-Aarnoudse, 2003, p. 39

⁵⁶ ARCHIS-waarneming 47876

⁵⁷ ARCHIS-waarneming 47900

⁵⁸ Boschma-Aarnoudse, 2003, p.37

⁵⁹ Waarnemingen op basis van de Kadastrale Minuut van 1819.

⁶⁰ Bij voorbeeld de kaart van Pieter Cornelisz. Cort uit 1607. Bron: Reh, e.a., 2005, Wormerveer, p.120

⁶¹ Zie Kadastrale Minuutplan van Oosthuizen (www.dewoonomgeving.nl)

groepen bevolking bestaan, namelijk de mensen die gericht waren op het water in de vorm van visserij en scheepvaart en de mensen die zich hoofdzakelijk met het agrarisch bedrijf bezig hielden.

In heel het zuidelijke deel van Zeevang zijn bij ieder dorp veenterpen bekend, waarvan overigens niet duidelijk is of deze bewoond zijn geweest⁶². Ook in Oosthuizen zijn meerdere veenterpen op de AMK aangegeven. Deze liggen aan de zuidzijde van de dijk van Oosthuizen aan de westzijde van het dorp.

Etersheim

Etersheim was een kustplaats die bij Oosthuizen behoorde. De naam Etersheim, duidt op een Vroegmiddeleeuwse datering van het dorp⁶³. De naam betekent “uiterste woonplaats” en de eerste vermelding ervan is teruggevonden in de verzoeningsoorkonde van Jan van Persijn uit 1277. De oudste kerk van het dorp lag ongeveer 25 meter buiten de huidige dijk, juist ten zuiden van de Etersheimersbraak. Van het latere dorp, dat vermoedelijk in de 14^e of 15^e eeuw op de huidige plaats werd gebouwd, is nu niet meer dan een aantal huizen over.

Middelie en Axwijk

De oudste nederzettingen Middelie en Axwijk zullen op een andere dan de huidige plaats gelegen hebben. De oudste documenten waarin van Middelie en Axwijk melding wordt gemaakt gaan terug tot 1277 toen de burgers uit de polder 'de Seevanck' overhoop lagen met hun heersers, de heren Persijn⁶⁴.

Axwijk was in de Late Middeleeuwen een bloeiend gehucht waarlangs de scheepvaart richting Zuiderzee moest en waar tot 1357 een scheepstol geheven werd. In 1414 kregen de bewoners het poortrecht van de stad Edam. Voor scheepvaart naar de Zuiderzee moesten zij in die tijd ook gebruik gaan maken van de sluis van Edam. Lange tijd vormde het dorp een gemeenschap van vissers en zeevarenden door de open verbinding met de omliggende meren zoals het Beemster- en het Wormermeer en verder naar de Zuiderzee. De drooglegging van het Purmer in 1622 – en daaraan voorafgaand de drooglegging van de Beemster en de Wormer – maakte een einde aan de positie van Axwijk voor wat betreft de scheepvaart. Op de Kadastrale Minuutplan van 1819 is Axwijk een klein gehucht, waarvan de huizen binnen de ringdijk van de Zeevang, dicht bij de Purmerringvaart lagen, vermoedelijk in verband met de scheepvaart en visserij.

Middelie ontwikkelde zich tot een lang lintdorp, gelegen midden in de polder de Seevanck, aanvankelijk alleen bereikbaar per boot en via de dijkjes langs het Purmermeer. Naar het noorden hield Middelie midden in het veengebied plotseling op en daardoor lag het nogal geïsoleerd. Als middel van bestaan was vrijwel de gehele bevolking vanaf de 17^e eeuw afhankelijk van de melkveehouderij, waaronder het maken van de Edammer kazen.

In het lint van Middelie staat een Doopsgezinde Vermaning die in 1899 werd gebouwd.

Vermoedelijk heeft op het terrein ook eerder een kerk gestaan. De eerste kerk werd echter meer zuidelijk in het lint gebouwd, dicht bij de afslag naar Axwijk. Hier werd mogelijk in de 14^e/15^e eeuw ook de eerste kerk van Middelie gebouwd.

Zowel in Middelie als in Axwijk is de bebouwing van het lint sinds het begin van de 20^e eeuw verdicht.

⁶² De veenterpen zijn op basis van een bodemkartering op de kaart aangegeven, maar bij de meeste heeft geen archeologisch onderzoek plaatsgevonden.

⁶³ Plaatsnamen die op -heem (of een verbastering daarvan) eindigen zijn ontstaan tussen de 5^e en de 10^e eeuw. Gezien de ontginningsgeschiedenis van de Zeevang zal Etersheim aan het einde van die periode zijn ontstaan.

⁶⁴ Boschma-Aarnoudse, 2003, p. 37

Warder

Net als Kwadijk en Middellee heeft ook Warder vermoedelijk eerder op een andere plaats gelegen in het gebied. In 1462 werden van de 60 huizen van Warder er nog 27 benoemd als huis op een werf⁶⁵. Rond Warder zijn nog altijd veel (mogelijke) veenterpen te vinden. Deze liggen voornamelijk juist ten noorden van het huidige dorp.

Uit de Kadastrale Minuutplan van het begin van de 19^e eeuw is op te maken dat Warder in die tijd een lintdorp was, waarvan de huizen in clusters aan de weg lagen. In 1847 werd de huidige kerk van Warder gebouwd. Aangezien ook op de Kadastrale Minuutplan (uit 1819) een kerk in Warder is ingetekend, zal de oudere kerk zijn afgebroken. De 19^e-eeuwse kerk is op dezelfde plaats gebouwd als zijn voorganger. Op het terrein kunnen onder de huidige kerk daarom de resten van de oudere kerk in de grond bewaard gebleven zijn, alsmede menselijke resten. De kerk van Warder wordt overigens al voor de 12^e eeuw genoemd⁶⁶. Aangezien het huidige dorp vermoedelijk in de 14^e eeuw op de huidige plaats werd gevestigd, zal het huidige kerkterrein ook vanaf die tijd in gebruik genomen zijn. In de 18^e eeuw liep in het buitendijkse land een Kerkepad. Sinds de 19^e eeuw heeft een duidelijke verdichting van het lint plaatsgevonden.

Beets

Wanneer Beets is ontstaan is nog onduidelijk, maar vermoedelijk is dit in de Late Middeleeuwen ontstaan (na de 10^e eeuw). Beets behoorde kerkelijk gezien onder Grosthuisen (gemeente Westerkoggenland), en ook de verkaveling vormt een eenheid met dit ten noorden van de gemeente Zeevang gelegen gebied. Vanuit Beets liep een kerkepad naar Oudendijk in het noorden. Er zijn geen archeologische vondsten bekend in Beets of het gebied rondom het dorp. De bewoners van Beets leefden enerzijds van de landbouw in de Polder Beetskoog en anderzijds van de visserij en scheepvaart. De bebouwing zowel ten noorden als ten zuiden van de dijk langs de Korsloot⁶⁷ wijst erop dat in het dorp zowel agrarische activiteiten in het land achter de dijk plaatsvonden als water gerelateerde activiteiten.

De huidige kerk van Beets werd rond 1450 gebouwd. Dit gebouw werd na de hervorming officieel als protestantse kerk in gebruik genomen. Vervolgens werd het gebouw behalve voor de kerkelijke erediensten ook gebruikt als raadhuis en als school. In 1680 werd een muur in de kruiskerk geplaatst en kreeg het schip een extra verdieping.

Schardam

De nederzetting Schardam is ontstaan rond de Schardam die voor 1319 werd aangelegd en de Korsloot afdamde van de Zuiderzee. De Korsloot was in die tijd de uitwatering van de Beemster in de Zuiderzee. De bevolking van Schardam bestond uit vissers.

De huidige kerk van Schardam dateert uit 1662. De kerk van Schardam werd echter reeds in 1499 genoemd. Onder de huidige kerk kunnen daarom resten van de oudere kerk verwacht worden, alsmede menselijke resten van de begravingen in en rond de kerk.

Met de drooglegging van de Beemster (1612) werd een nieuwe uitwatering gegraven langs de Oudendijk (gemeente Westerkoggenland). De Hornsluis werd als duikersluis in de Klamdijk aangelegd.

⁶⁵ Een werf is hier gebruikt met de betekenis van terp, verhoging in het landschap. Boschma-Aarnoudse, 2003, p. 38

⁶⁶ Inventarisatie van Noordhollandse kerken die in historische bronnen van voor het jaar 1200 worden vermeld, Alders, G.P.

⁶⁷ Ook reeds waarneembaar op de kaart van de onbedijkte Beemster uit 1607.

D. De dorpsbebouwing buiten de historische kernen

Van de dorpen van Zeevang is vooral Oosthuizen in de twintigste eeuw belangrijk gegroeid. Tussen de Zesstedenweg, het oude dorpslint en de Wijzend is een aantal nieuwbouwwijken aan het dorp toegevoegd.

De overige lintdorpen zijn vooral verdicht met nieuwe bebouwing in de 20^e eeuw.

In de 20^e eeuw zijn overigens ook meedere wegen in het gebied aangelegd. Het karakter van een nat gebied, dat voornamelijk per boot bereikbaar is, is in die tijd min of meer verdwenen.

E. Een buitenplaats en een Slot

In 1360 wordt een versterkt huis (blokhuis) genoemd in de Oosterkoog. In 1403 wordt een blokhuis vermeld op het Kosterijland. Dit is vermoedelijk hetzelfde als het huis uit 1360. Oosthuizen was een heerlijkheid. De eerst genoemde ambachtsheer is Gerrit van Heemskerck Arentszoon die in 1292 vrijheden en rechten geeft aan de lieden van Luttick Oosthuizen⁶⁸.

Langs de Middelier Gouw, ten zuiden van het huidige dorp Middelle en ten oosten van het huidige Axwijk is bij de kruising van de Gouw en de Kopwormersloot door middel van archiefonderzoek de vermoedelijke plaats van het Slot of het Oude Slot gevonden. Deze hofstede wordt voor het eerst genoemd in 1564 en is vermoedelijk tussen 1633 en 1648 afgebroken. Behalve 16^e-en 17^e-eeuws aardewerk zijn tijdens een veldverkenning geen andere sporen gevonden⁶⁹. In de buurt van de plaats waar de hofstede 't Slot vermoedelijk gestaan heeft ligt een terrein dat drie laatmiddeleeuwse huisplaatsen omvat die misschien een relatie hebben met de verdwenen hofstede. Op het terrein zijn funderingen, ophogingslagen en afgedankte huisraad gevonden, die gedateerd zijn tussen 1200 en 1600⁷⁰.

⁶⁸ Noord-Hollands Archief, locatie Rijksarchief van Noord-Holland, Toegangsnummer 131, via www.archieven.nl

⁶⁹ AKNH, 1988, p.308

⁷⁰ Monumentnummer 10798

5. ARCHEOLOGISCHE GEBIEDSBESCHRIJVINGEN: EEN INSTRUMENT VOOR BELEID

Toelichting

Bijzondere archeologiegebieden, zoals aangeduid op de kaart, hebben bijzondere archeologische waarden. Bij nieuwe ontwikkelingen is verkennend archeologisch prospectieonderzoek vereist. De gemeente voert hiervoor een beleid gericht op behoud, herstel of vernieuwing van waardevolle elementen en structuren.

Dit betekent dat slechts bij bodemverstorende werkzaamheden binnen plannen die een bepaalde maat te boven gaan rekening hoeft te worden gehouden met archeologische waarden. Daarbij wordt een regime-indeling in verschillende categorieën "Archeologisch waardevol gebied" gehanteerd, elk met eigen archeologiecriteriën. Beneden de in de archeologiecriteriën genoemde omvang hoeft met archeologische waarden geen rekening te worden gehouden. De gemeente Zeevang kent één volledig archeologievrij gebied, te weten de kleiput in de Etersheimerbraak. Het is niet uitgesloten dat voortschrijdend inzicht in de toekomst tot het instellen van meer van dergelijke gebieden kan leiden.

Het gemeentebestuur geeft door middel van archeologieregimes aan welk niveau van archeologiebeleid in een bepaald gebied als 'redelijk' kan worden beschouwd. De regimes komen tot stand op basis van de bekende archeologische waarden, de kennis van de geschiedenis en de eventuele recente bodemverstoringen die bekend zijn, zoals (diep)ploegen en funderingen. Gezamenlijk leiden deze gegevens tot een verwachting met betrekking tot het aantreffen van archeologische sporen in de bodem. Deze verwachting is op basis van ervaring omgezet in archeologieregimes met de bijbehorende criteria. Indien een bouwplan kleiner is dan de voor het gebied aangegeven archeologiecriteriën, is geen afweging van het archeologisch belang noodzakelijk. In deze gevallen werkt de gemeente wel mee aan een eventuele vrijwillige opgraving van het terrein door de Archeologische Werkgroep.

In de Tweede Kamer is een voorstel gedaan om de wettelijke grens voor het betrekken van het archeologisch belang bij ruimtelijke plannen op een planomvang van 100 m² te stellen. Het gaat hierbij om die gebieden waarvoor nog geen nader archeologisch onderzoek is uitgevoerd op basis waarvan uitspraken over het archeologisch belang van die gebieden kunnen worden gedaan. In deze nota is dit onderzoek wel uitgevoerd en kan verscheidenheid worden aangebracht tussen de verschillende gebiedsdelen van de gemeente met betrekking tot de planomvang waarbij rekening gehouden moet worden met het archeologisch belang. Soms is de planomvang waarbij met archeologie rekening gehouden moet worden hierdoor kleiner, maar meestal is het groter. Uitgangspunt van het beleid is om de archeologische waarden zoveel mogelijk in de bodem te bewaren en pas over te gaan tot opgraven als het plan, ondanks eventuele aanpassingen, tot versterking van die waarden leidt. Daarbij zullen alleen die waarden worden onderzocht en gedocumenteerd die door de uitvoering van de planwerkzaamheden worden bedreigd. Binnen de historische dorpskernen van Zeevang zullen, vanwege het belang van behoud van archeologische waarden, beperkingen worden gesteld aan het aanleggen of uitbreiden van ondergrondse ruimtes. Deze beperkingen zullen worden vastgelegd in het bestemmingsplan en de gemeentelijke bouwverordening.

Daarnaast is van belang, dat bij restauratiewerkzaamheden van bouwkundige monumenten rekening wordt gehouden met het zonodig documenteren van bouwhistorische waarden. Indien bij deze werkzaamheden de bodem wordt geroerd dient steeds nagegaan te worden of de

archeologische sporen hieronder te lijden zullen hebben. Als dat het geval is, zal documenterend archeologisch onderzoek noodzakelijk zijn.

Voor het buitengebied wordt het archeologieregime gerealiseerd door middel van een aanlegvergunningstelsel. Dit aanlegvergunningstelsel geldt bij grondroerende werkzaamheden die dieper reiken dan een vastgestelde diepte in een gebied met een bepaalde grootte. Deze grondroerende werkzaamheden kunnen bijvoorbeeld bestaan uit het ploegen van een perceel dieper dan de vastgestelde diepte of het afgraven van grond. Ook peilverlagingen worden hiertoe gerekend, omdat de natte bodem van de Zeevang veel archeologische sporen heeft bewaard, die door uitdroging van de bodem als gevolg van peilverlaging kunnen verdwijnen.

Voor een aantal van de hieronder aangeduide terreinen wordt een verbod ingesteld op het zonder vergunning van burgemeester en wethouders meevoeren van een metaaldetector⁷¹.

In die gevallen waarbij rekening dient te worden gehouden met archeologische waarden wordt steeds, eventueel na vooroverleg met een archeologisch deskundige, eerst een archeologisch bureauonderzoek verricht, op basis waarvan eventuele vervolgstappen worden genomen. Afweging van de aanwezige archeologische belangen tegen andersoortige belangen kan immers slechts na archeologisch vooronderzoek plaatsvinden. Een overzicht van de diverse te ondernemen stappen bij concrete planvorming wordt gegeven in hoofdstuk 7.

Polder Beetskoog en Grote en Kleine Koog (ZEEV1A, ZEEV2A)

Beschrijving

Het gebied is verkaveld met een strokenverkaveling die kenmerkend is voor veengebieden. Deze beide polders vormen een veerverkaveling, waarvan de Korsloot de ontginningsas vormt. De verkaveling van de Beetskoog vormt een eenheid met de noordelijk ervan gelegen polders in de gemeente Wester-Koggenland. De Beetskoog werd vermoedelijk in de loop van de 14^e eeuw bedijkt, de Grote en Kleine Koog vermoedelijk reeds eerder, hoewel een datering van de Schardammer Keukendijk niet bekend is.

In de Polder Beetskoog zijn geen archeologische waarden bekend. Aan de zuidzijde van de polder Grote en Kleine Koog is een vondst gedaan van laatmiddeleeuws keramiek. De vondsten zijn waarschijnlijk verploegd en daardoor wat verspreid over het terrein teruggevonden.

Waardebepaling

Ondanks het vrijwel ontbreken van bekende archeologische waarden kunnen, gebaseerd op de geschiedenis en kennis van overige veengebieden in de omgeving, sporen van landbouw vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit ploegsporen, afvalkuilen, waterputten, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

Archeologieregime

In de Beetskoog en de Grote en Kleine Koog is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen.

⁷¹ De mogelijkheid van vergunningverlening wordt toegespitst op het eventueel verrichten van professioneel archeologisch onderzoek en het, indien noodzakelijk, opsporen van explosieven en dergelijke.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de polders als archeologisch waardevol gebied van de derde categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast wordt in het bestemmingsplan een aanlegvergunningstelsel opgenomen.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 500 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Verdwenen dorpslint aan de zuidzijde van de Korsloot (ZEEV3A)

Beschrijving

Op de kaart uit 1644 zijn ten zuiden van de Korsloot huizen ingetekend. Deze zijn voor het begin van de 19^e eeuw verdwenen⁷². Hoe lang de huizen op deze plaats gestaan hebben is onduidelijk. Ook is niet duidelijk waarheen de bewoners van deze huizen vertrokken zijn na het verlaten van hun huizen. Aan de zuidzijde van de Korsloot zijn geen archeologische waarnemingen bekend.

Waardebepaling

Ondanks het ontbreken van bekende archeologische waarden kunnen, gebaseerd op de geschiedenis en kennis van overige veengebieden in de omgeving, sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen tot het einde van de 18^e eeuw verwacht worden. Deze sporen kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit fundamenten van huizen, ophogingen, afvalkuilen, waterputten, beerputten, paalsporen van huizen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

Archeologieregime

Langs de Korsloot is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij dit deel van de Grote en Kleine Polder als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast wordt in het bestemmingsplan een aanlegvergunningstelsel opgenomen.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 50 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

⁷² Zie kadastrale minuutplan

Verdwenen dorp Vierhuizen (ZEEV4A)

Beschrijving

Op de kaart uit 1607 is aan de westzijde van de Polder Beetskoog een dorpje ingetekend met de naam Vierhuizen⁷³. Op de kaart van 1680 zijn de huizen verdwenen. Het toponiem Vierhuizen is echter nog wel op deze kaart aangegeven. Op de eerst genoemde kaart zijn de huizen aan de buitenzijde van de dijk ingetekend, terwijl op een kaart uit 1640 ook huizen aan de binnenzijde van de dijk voorkomen. Vermoedelijk was (een deel van) de bevolking werkzaam als visser op het Beemstermeer en hebben deze mensen geleidelijk het dorp verlaten na het inpolderen van het meer. Er zijn op deze plaats geen archeologische waarnemingen bekend.

Waardebepaling

Ondanks het ontbreken van bekende archeologische waarden kunnen, gebaseerd op de geschiedenis en kennis van overige veengebieden in de omgeving, sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen tot het einde van de 17^e eeuw verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit fundamenten van huizen, ophogingen, afvalkuilen, waterputten, beerputten, paalsporen van huizen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

Archeologieregime

Ter plaatse van het verdwenen dorp Vierhuizen is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij dit deel van de Polder Beetskoog als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast wordt in het bestemmingsplan een aanlegvergunningstelsel opgenomen.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 50 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Beets, historisch dorpslint (ZEEV5A)

Beschrijving

De dorpskern van Beets kwam vermoedelijk in de Late Middeleeuwen tot ontwikkeling op de huidige plaats. De huizen zijn in het huidige lint gebouwd langs de Korsloot, een belangrijke scheepvaartroute tussen de Zuiderzee en Alkmaar. De historische dorpskern is op de AMK aangegeven als terrein van hoge archeologische waarde⁷⁴ op basis van het historische kaartbeeld van rond 1850. De kaart van Daniël van Breen uit 1658 toont echter dat de bebouwing van Beets in die tijd verder naar het oosten toe doorliep. Deze kaart en de Kadastrale Minuutplan, waarop

⁷³ Kölker, 1981, kaartbijlage 1

⁷⁴ Monumentnummer 14657

ook meer naar het oosten toe nog bebouwing voorkomt, zij het sporadisch, geeft aanleiding de begrenzing uit te breiden in oostelijke richting.

In het dorpslint zijn geen archeologische waarnemingen bekend.

Waardebepaling

Ondanks het ontbreken van bekende archeologische waarnemingen kunnen, gebaseerd op de geschiedenis, de kerk die reeds in de 15^e eeuw is gebouwd en kennis van overige veengebieden in de omgeving, sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit fundamenten van huizen, ophogingen, afvalkuilen, waterputten, beerputten, paalsporen van huizen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

In de bestaande bebouwing van vóór 1945 kunnen nog onbekende bouwhistorische waarden aanwezig zijn.

Archeologieregime

In de dorpskern van Beets is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij het gehele historische dorpslint als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast worden in het bestemmingsplan en de gemeentelijke bouwverordening beperkingen gesteld aan het aanleggen of uitbreiden van ondergrondse ruimtes.

Tevens komt er een regeling om in het kader van het verstrekken van sloop- en bouwvergunningen te toetsen op archeologische (en eventuele bouwhistorische) waarden en om slechts te laten slopen tot op het maaiveld. Indien er in een te slopen pand bouwhistorische waarden aanwezig blijken, dienen deze waarden door een bouwhistoricus te worden gedocumenteerd, opdat deze informatie over de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorp niet verloren gaat.

OPTIE: Voor sloop- of bouwlocaties en braakliggende terreinen wordt een metaaldetectorverbod ingesteld.

Voor het deel van het historische lint dat buiten de huidige bebouwde kom gelegen is, wordt een aanlegvergunningstelsel opgesteld.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 50 m² of groter en die dieper reiken dan 35 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Bij sloopwerkzaamheden van bebouwing van vóór 1945 dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van bouwhistorische waarden.

Schardam, historische dorpskern (ZEEV6A)

Beschrijving

De dorpskern van Schardam, kwam vermoedelijk in de 14^e eeuw tot ontwikkeling op de huidige plaats, na de aanleg van de Schardam in 1319. De Schardam sloot de Korsloot, de belangrijke scheepvaartroute tussen Alkmaar en de Zuiderzee, af.

De historische dorpskern van Schardam is op de AMK aangegeven als terrein van hoge archeologische waarde⁷⁵ op basis van het historische kaartbeeld van rond 1850. Er is geen aanleiding deze begrenzing van de historische dorpskern aan te passen.

Bij de dorpskern van Schardam zijn geen archeologische waarnemingen bekend.

Waardebepaling

Ondanks het ontbreken van bekende archeologische waarnemingen kunnen, gebaseerd op de geschiedenis en kennis van overige veengebieden in de omgeving, sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit fundamenten van huizen, ophogingen, afvalkuilen, waterputten, beerputten, paalsporen van huizen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

In de bestaande bebouwing van vóór 1945 kunnen nog onbekende bouwhistorische waarden aanwezig zijn.

Archeologieregime

In de dorpskern van Schardam is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de gehele dorpskern als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast worden in het bestemmingsplan en de gemeentelijke bouwverordening beperkingen gesteld aan het aanleggen of uitbreiden van ondergrondse ruimtes.

Tevens komt er een regeling om in het kader van het verstrekken van sloop- en bouwvergunningen te toetsen op archeologische (en eventuele bouwhistorische) waarden en om slechts te laten slopen tot op het maaiveld. Indien er in een te slopen pand bouwhistorische waarden aanwezig blijken, dienen deze waarden door een bouwhistoricus te worden gedocumenteerd, opdat deze informatie over de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorp niet verloren gaat.

OPTIE: Voor sloop- of bouwlocaties en braakliggende terreinen wordt een metaaldetectorverbod ingesteld.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 50 m² of groter en die dieper reiken dan 35 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Bij sloopwerkzaamheden van bebouwing van vóór 1945 dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van bouwhistorische waarden.

Polder bij Oosthuizen en Etersheim (ZEEV7A)

Beschrijving

De polders ten zuiden van Oosthuizen en Etersheim zijn beide een voortzetting van de ten noorden van de dorpen gelegen ontginningen. Bij Etersheim betreft dit de Grote en Kleine Koog,

⁷⁵ Monumentnummer 14659

ten noorden van Oosthuizen heeft een veenontginning vanaf het riviertje de Bamestra gelegen, die verzwolgen is door het Beemstermeer.

In de polder ten zuiden van Oosthuizen zijn vier vondsten van laatmiddeleeuws keramiek bekend. Van een van de vondsten wordt vermoed dat het keramiek in recent opgebrachte grond naar de huidige plaats is getransporteerd. De overige vondsten betreffen losse keramiek vondsten.

Waardebepaling

Gebaseerd op de aangetroffen archeologische vondsten en op de geschiedenis van het gebied en de kennis van overige veengebieden in de omgeving, kunnen sporen van landbouw vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit ploegsporen, afvalkuilen, waterputten, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

Archeologieregime

In de polders ten zuiden van Oosthuizen en Etersheim is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen. Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de polders als archeologisch waardevol gebied van de derde categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast worden in het bestemmingsplan een aanlegvergunningstelsel opgenomen.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 500 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Verdwenen dorp Etersheim (bodem Markermeer) (ZEEV8A)

Beschrijving

Etersheim heeft in eerste instantie verder oostelijk gelegen dan het huidige dorp. In die tijd strekte het veengebied zich ook verder naar het oosten toe uit. Het veen is ontgonnen en later weggeslagen door het zich uitbreidende Almere, later de Zuiderzee. Ook het dorp Etersheim heeft men moeten verplaatsen. Dit gebeurde vermoedelijk aan het einde van het 14^e of het begin van de 15^e eeuw.

Op een afstand van 25 meter uit de huidige kustlijn, juist ten zuiden van de Oosterkoog zijn resten van het verdronken dorp Etersheim gevonden. Er zijn menselijke beenderen teruggevonden in het Markermeer, alsmede stenen bouwmaterialen en een deel van een fundering.

Waardebepaling

Gebaseerd op aangetroffen archeologische vondsten en op de geschiedenis van het gebied kunnen meer archeologische sporen op en in dit deel van de bodem van het Markermeer verwacht worden. Deze sporen kunnen concreet bestaan uit fundamente van huizen, afvalkuilen, waterputten, beerputten, paalsporen van huizen, gebruikvoorwerpen, gereedschappen, voorwerpen die samenhangen met visserij en scheepswrakken.

Archeologieregime

Ter plaatse van de vondsten van het verdwenen dorp Etersheim is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlak.

Dit regime wordt gerealiseerd door middel van een dubbelbestemming als archeologisch waardevol gebied van de eerste categorie en een daaraan gekoppeld aanlegvergunningstelsel.

Archeologiecriteriën

Bij alle grondroerende werkzaamheden in en op de bodem van dit gebied, zoals het aanleggen van natuuroevers en baggeren, moet rekening gehouden worden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Oosthuizen, historisch dorpslint (ZEEV9A)

Beschrijving

De dorpskern van Oosthuizen kwam in de Late Middeleeuwen tot ontwikkeling op de huidige plaats, vermoedelijk vanaf de 14^e eeuw. De huizen zijn in het huidige lint gebouwd na de aanleg van de dijk waaraan de huizen gelegen zijn. In het dorpslint zijn resten uit de Late Middeleeuwen aanwezig.

Bij de dorpskern van Oosthuizen is een aantal veenterpen aangetroffen, die nog niet nader archeologisch zijn onderzocht. Verder is in verband met mogelijke woningbouw een archeologische veldverkenning uitgevoerd, waarbij enkele scherven laatmiddeleeuws keramiek zijn aangetroffen, alsmede enig vroegmiddeleeuws keramiek. Er is echter weinig bekend over het terrein en de herkomst van de keramiekvondsten. Bij de Zesstedenweg zijn resten uit de 17^e en 18^e eeuw aangetroffen, waarvan eveneens niet duidelijk is of deze resten voortkomen uit bewoning op deze plaats of uit een depositie van grond van elders. De waarden kunnen informatie leveren over de ruimtelijke ontwikkeling van Oosthuizen in het verleden, over het dagelijks leven van de bewoners en hun werkzaamheden en over de ontwikkeling van individuele gebouwen.

De historische dorpskern van Oosthuizen is op de AMK aangegeven als terrein van hoge archeologische waarde⁷⁶ op basis van het historische kaartbeeld van rond 1850. Er is geen aanleiding deze begrenzing te wijzigen.

Waardebepaling

Gebaseerd op aangetroffen archeologische vondsten en op de geschiedenis van het gebied kunnen meer archeologische sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden. De te verwachten archeologische sporen bevinden zich vaak reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte en bestaan concreet uit fundamenten van huizen, ophogingen, afvalkuilen, waterputten, beerputten, paalsporen van huizen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

In de bestaande bebouwing van vóór 1945 kunnen nog onbekende bouwhistorische waarden aanwezig zijn.

⁷⁶ Monumentnummer 14658

Archeologieregime

In de dorpskern van Oosthuizen is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de gehele dorpskern als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast worden in het bestemmingsplan en de gemeentelijke bouwverordening beperkingen gesteld aan het aanleggen of uitbreiden van ondergrondse ruimtes.

Tevens komt er een regeling om in het kader van het verstrekken van sloop- en bouwvergunningen te toetsen op archeologische (en eventuele bouwhistorische) waarden en om slechts te laten slopen tot op het maaiveld. Indien er in een te slopen pand bouwhistorische waarden aanwezig blijken, dienen deze waarden door een bouwhistoricus te worden gedocumenteerd, opdat deze informatie over de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorp niet verloren gaat.

OPTIE: Voor sloop- of bouwlocaties en braakliggende terreinen wordt een metaaldetectorverbod ingesteld.

Voor het deel van het historische lint dat buiten de huidige bebouwde kom gelegen is, wordt een aanlegvergunningstelsel opgesteld.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 50 m² of groter en die dieper reiken dan 35 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Bij sloopwerkzaamheden van bebouwing van vóór 1945 dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van bouwhistorische waarden.

Etersheim, historisch dorpslint (ZEEV10A)

Beschrijving

De dorpskern van Etersheim kwam in de Late Middeleeuwen tot ontwikkeling op de huidige plaats, vermoedelijk vanaf het einde van de 14^e eeuw of het begin van de 15^e eeuw. De huizen zijn in het huidige lint gebouwd na de aanleg van de dijk waaraan de huizen gelegen zijn.

In de dorpskern van Etersheim zijn geen archeologische waarnemingen bekend. De begrenzing van de historische kern op de AMK, waarbij het terrein als van hoge archeologische waarde is aangewezen⁷⁷, is gebaseerd op de historische kaart van rond 1850. De Kadastrale Minuutplan van 1819 geeft geen aanleiding de begrenzing van de historische dorpskern aan te passen.

Waardebepaling

Ondanks het ontbreken van bekende archeologische waarnemingen kunnen, gebaseerd op de geschiedenis en kennis van overige veengebieden in de omgeving, sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden. Deze kunnen zich reeds reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit fundamente van huizen, ophogingen, afvalkuilen, waterputten, beerputten, paalsporen van huizen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

⁷⁷ Monumentnummer 14651

In de bestaande bebouwing van vóór 1945 kunnen nog onbekende bouwhistorische waarden aanwezig zijn.

Archeologieregime

In de dorpskern van Etersheim is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de gehele dorpskern als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast worden in het bestemmingsplan en de gemeentelijke bouwverordening beperkingen gesteld aan het aanleggen of uitbreiden van ondergrondse ruimtes.

Tevens komt er een regeling om in het kader van het verstrekken van sloop- en bouwvergunningen te toetsen op archeologische (en eventuele bouwhistorische) waarden en om slechts te laten slopen tot op het maaiveld. Indien er in een te slopen pand bouwhistorische waarden aanwezig blijken, dienen deze waarden door een bouwhistoricus te worden gedocumenteerd, opdat deze informatie over de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorp niet verloren gaat.

OPTIE: Voor sloop- of bouwlocaties en braakliggende terreinen wordt een metaaldetectorverbod ingesteld.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 50 m² of groter en die dieper reiken dan 35 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Bij sloopwerkzaamheden van bebouwing van vóór 1945 dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van bouwhistorische waarden.

Buitengebied van Warder en Middellie (ZEEV11A, ZEEV12A)

Beschrijving

De polders rond Warder en Middellie vormen een veerverkaveling, waarvan de Kromme IJde de ontginningsas is. Mogelijk hebben huizen van de ontginners verspreid over het gebied gestaan. Een andere mogelijkheid is dat in het gebied een oudere bewoningsas terug te vinden is. Niet duidelijk is waar deze bewoningsas gelegen kan hebben.

Een uitgebreid archeologisch onderzoek in verband met de herinrichting Zeevang⁷⁸ heeft diverse vondsten in het gebied rond Warder opgeleverd. In ARCHIS staan in het ontginningsblok van Warder 98 waarnemingen vermeld. Het betreft vondsten van keramiek met tussen de één en 31 scherven. Zes van de waarnemingen hebben betrekking op één of meerdere veenterpen die niet nader archeologisch onderzocht zijn⁷⁹.

In het ontginningsblok van Middellie zijn 21 waarnemingen vermeld, waarvan een waarneming die betrekking heeft op het Slot van Middellie. Het betreft voornamelijk niet nader archeologisch onderzochte veenterpen⁸⁰.

⁷⁸ Soonius & De Rooij, 1997

⁷⁹ Deze veenterpen zijn als apart archeologiegebied aangewezen en worden later in dit hoofdstuk behandeld.

⁸⁰ Zowel de veenterpen als het Slot van Middellie zijn als aparte archeologiegebieden aangewezen en worden later in dit hoofdstuk nader behandeld.

Waardebepaling

Gebaseerd op de aanwezige vondsten en op de geschiedenis van het gebied en kennis van overige veengebieden in de omgeving, kunnen sporen van landbouw vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit ploegsporen, afvalkuilen, waterputten, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen. Verder kunnen resten van bewoning verwacht worden op de plaats waar eerdere bewoning heeft plaatsgevonden. Ook deze sporen kunnen zich binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden. Deze sporen kunnen bestaan uit fundamente van huizen, ophogingen, afvalkuilen, waterputten, beerputten, paalsporen van huizen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

Archeologieregime

In het buitengebied van Warder en Middellie is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen. Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de polders als archeologisch waardevol gebied van de derde categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven⁸¹. Daarnaast worden in het bestemmingsplan een aanlegvergunningstelsel opgenomen.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 500 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Warder, historisch dorpslint (ZEEV13A)

Beschrijving

Het dorpslint van Warder kwam vermoedelijk in de 14^e eeuw tot ontwikkeling op de huidige plaats. Eerder heeft het dorp vermoedelijk elders in het ontginningsblok van Warder gelegen, mogelijk dichterbij de Kromme IJ. In de 15^e eeuw stond bijna 1/3 van de huizen van Warder nog op een huisterp, hier werf genoemd.

In de dorpskern van Warder zijn drie waarnemingen bekend. Op deze plaatsen in laatmiddeleeuws aardewerk aangetroffen. De begrenzing van de historische kern op de AMK, waarbij het terrein als van hoge archeologische waarde is aangewezen⁸², is gebaseerd op de historische kaart van rond 1850. De Kadastrale Minuutplan van 1819 geeft geen aanleiding de begrenzing van de historische dorpskern aan te passen. Verder zijn ten noorden van de historische dorpskern veenterpen bekend⁸³.

Waardebepaling

Op basis van de bekende vondsten, de geschiedenis, en de historische kaarten kunnen bewoningssporen vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden in het historische lint. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet

⁸¹ Voor de bij de beschrijving genoemde veenterpen en voor het Slot van Middellie geldt een ander archeologieregime (zie hieronder)

⁸² Monumentnummer 14650

⁸³ Zie beschrijving veenterpen in dit hoofdstuk

bestaan uit fundamente van huizen, ophogingen, afvalkuilen, waterputten, beerputten, paalsporen van huizen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

In de bestaande bebouwing van vóór 1945 kunnen nog onbekende bouwhistorische waarden aanwezig zijn.

Archeologieregime

In het dorpslint van Warder is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de aangetoonde en verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de gehele dorpskern als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast worden in het bestemmingsplan en de gemeentelijke bouwverordening beperkingen gesteld aan het aanleggen of uitbreiden van ondergrondse ruimtes.

Tevens komt er een regeling om in het kader van het verstrekken van sloop- en bouwvergunningen te toetsen op archeologische (en eventuele bouwhistorische) waarden en om slechts te laten slopen tot op het maaiveld. Indien er in een te slopen pand bouwhistorische waarden aanwezig blijken, dienen deze waarden door een bouwhistoricus te worden gedocumenteerd, opdat deze informatie over de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorp niet verloren gaat.

OPTIE: Voor sloop- of bouwlocaties en braakliggende terreinen wordt een metaaldetectorverbod ingesteld.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 50 m² of groter en die dieper reiken dan 35 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Bij sloopwerkzaamheden van bebouwing van vóór 1945 dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van bouwhistorische waarden.

Middelie en Axwijk, historisch dorpslint (ZEEV14A, ZEEV15A)

Beschrijving

Het dorpslint van Middelie kwam vermoedelijk in de 14^e eeuw tot ontwikkeling op de huidige plaats. Eerder heeft het dorp vermoedelijk elders in het ontginningsblok gelegen, mogelijk dicht bij de Kromme IJse. Axwijk heeft waarschijnlijk in eerste instantie in het verlengde van het lint van Middelie gelegen, maar is later, mogelijk nog in de 14^e eeuw, doorgeschoven naar de ligging aan de dijk rond de Purmer. Op deze wijze kon het dorp profiteren van de scheepvaart tussen de binnenmeren van Noord-Holland en de Zuiderzee.

In het dorpslint van Middelie zijn geen waarnemingen bekend. De historische dorpskern van Middelie is op de AMK aangegeven als terrein van hoge archeologische waarde⁸⁴ op basis van het historische kaartbeeld van rond 1850. Ten noorden van de op de AMK aangegeven historische dorpskern zijn veenterpen aangegeven als waarneming in ARCHIS. De Kadastrale Minuutplan van 1819 en de veenterpen aan de noordzijde van het dorp geven echter aanleiding deze begrenzing uit te breiden in noordelijke richting.

⁸⁴ Monumentnummer 14653

In Axwijk zijn ook geen waarnemingen bekend in ARCHIS. De historische dorpskern is op de AMK aangewezen als terrein van hoge archeologische waarde⁸⁵. De begrenzing ervan is gebaseerd op het historische kaartbeeld van rond 1850. Er is geen aanleiding deze begrenzing van de historische dorpskern aan te passen.

Waardebepaling

Ondanks het ontbreken van bekende archeologische waarnemingen kunnen, gebaseerd op de geschiedenis en kennis van overige veengebieden in de omgeving, sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit fundamenten van huizen, ophogingen, afvalkuilen, waterputten, beerputten, paalsporen van huizen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

In de bestaande bebouwing van vóór 1945 kunnen nog onbekende bouwhistorische waarden aanwezig zijn.

Archeologieregime

In de dorpskernen van Middellie en Axwijk is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de gehele dorpskern als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast worden in het bestemmingsplan en de gemeentelijke bouwverordening beperkingen gesteld aan het aanleggen of uitbreiden van ondergrondse ruimtes.

Tevens komt er een regeling om in het kader van het verstrekken van sloop- en bouwvergunningen te toetsen op archeologische (en eventuele bouwhistorische) waarden en om slechts te laten slopen tot op het maaiveld. Indien er in een te slopen pand bouwhistorische waarden aanwezig blijken, dienen deze waarden door een bouwhistoricus te worden gedocumenteerd, opdat deze informatie over de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorp niet verloren gaat.

OPTIE: Voor sloop- of bouwlocaties en braakliggende terreinen wordt een metaaldetectorverbod ingesteld.

Voor het deel van het historische lint dat buiten de huidige bebouwde kom gelegen is, wordt een aanlegvergunningstelsel opgesteld.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 50 m² of groter en die dieper reiken dan 35 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Bij sloopwerkzaamheden van bebouwing van vóór 1945 dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van bouwhistorische waarden.

⁸⁵ Monumentnummer 14652

Slot van Middellie (ZEEV16A)

Beschrijving

Ten zuiden van het huidige dorp Middellie en ten oosten van het huidige Axwijk is door archief onderzoek de vermoedelijke plaats van een Slot of Oud Slot gevonden. De hofstede wordt in 1564 voor het eerst genoemd en is vermoedelijk tussen 1633 en 1648 afgebroken.

Op het terrein dat uit het archiefonderzoek naar voren is gekomen is door middel van veldkartering 16^e- en 17^e-eeuws aardewerk aangetroffen.

Waardebepaling

In de bodem kunnen zich archeologisch relevante resten van het slot bevinden. Deze zullen voornamelijk bestaan uit fundamente van hoofd- en bijgebouwen, voormalige vijvers, grachten en waterlopen, gebruiksvoorwerpen en eventueel sporen van tuinaanleg. Deze sporen leveren met name informatie over de ruimtelijke, bouwkundige, militaire en eventueel tuinarchitectonische ontwikkeling van kastelen in het algemeen en het dagelijks leven van bewoners en personeel. De te verwachten archeologische sporen bevinden zich vaak reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte.

Archeologieregime

Op het terrein van het Slot is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Dit regime wordt gerealiseerd door middel van een dubbelbestemming als archeologisch waardevol gebied van de eerste categorie en een daaraan gekoppeld aanlegvergunningstelsel. OPTIE: Voor het terrein wordt tevens een metaaldetectorverbod ingesteld.

Archeologiecriteria

Bij alle grondroerende werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Terrein met drie huisplaatsen (ZEEV17A)

Beschrijving

Vlakbij het terrein waarop mogelijk een slot gestaan heeft in Middellie is een terrein gelegen waarop drie laatmiddeleeuwse huisplaatsen zijn gevonden. Mogelijk bestaat er een relatie tussen deze huisplaatsen en het Slot.

Op het terrein zijn funderingen, ophogingslagen en afgedankte huisraad gevonden, die zijn gedateerd tussen 1200 en 1600. Het terrein is op de AMK aangewezen als terrein van hoge archeologische waarde⁸⁶.

⁸⁶ Monumentnummer 10798

Waardebepaling

Op basis van deze aanwijzing en de aangetroffen archeologische sporen kunnen in de ondergrond nog meer sporen van bewoning verwacht worden, zoals afvalkuilen, waterputten, beerputten en paalsporen van woningen.

Archeologieregime

Op het terrein van de huisplaatsen is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de aangetoonde en verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Dit regime wordt gerealiseerd door middel van een dubbelbestemming als archeologisch waardevol gebied van de eerste categorie en een daaraan gekoppeld aanlegvergunningstelsel. Voor het terrein wordt tevens een metaaldetectorverbod ingesteld.

Archeologiecriteria

Bij alle grondroerende werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Buitengebied bij Kwadijk en Hobrederkoog (ZEEV18A)

Beschrijving

Het ontginningsblok van Kwadijk is vanaf de Drij ontgonnen. Het bestaat uit een opstreckende verkaveling, waarin de nederzetting zich in ieder geval één keer, maar mogelijk ook twee keer verplaatst heeft. De verdwenen nederzetting Drij krijgt een apart archeologieregime. De ontginning van dit blok heeft ook plaatsgevonden in de Late Middeleeuwen, overeenkomstig de ontginningen in de overige delen van Zeevang.

De waarnemingen die in het gebied bekend zijn, hebben betrekking op bewoningssporen. Enerzijds betreft het twee waarnemingen in het verdwenen dorpslint Drij, anderzijds betreft het de vondst van een waterput met diverse keramiek vondsten en aanwijzingen voor de aanwezigheid van een huisplaats⁸⁷. De vondst van de laatmiddeleeuwse waterput kan duiden op een andere fase van bewoning dan de tot nu toe bekende fasen van Drij en Kwadijk. In het ontginningsblok kunnen dan ook andere laatmiddeleeuwse bewoningssporen verwacht worden.

In de Hobrederkoog zijn geen waarnemingen bekend. Wel heeft hier de galg van de heerlijkheid Oosthuizen gestaan, waarvan mogelijk resten in de bodem bewaard gebleven zijn. Op dit moment is de plaats van deze galg niet bekend.

Waardering

Gebaseerd op de aanwezige vondsten en op de geschiedenis van het gebied en kennis van overige veengebieden in de omgeving, kunnen sporen van landbouw vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit ploegsporen, afvalkuilen, waterputten, slootvullingen, gebruiksvorwerpen en gereedschappen. Verder kunnen resten van bewoning verwacht worden op de plaats waar eerdere bewoning heeft plaatsgevonden⁸⁸. Ook deze sporen kunnen zich binnen

⁸⁷ Zowel de nederzetting Drij als het terrein met de waterput zijn beide als aparte archeologiegebieden aangewezen, respectievelijk ZEEV19A en ZEEV20A

⁸⁸ Een apart archeologiegebied (ZEEV21A) is aangewezen voor een mogelijk verdwenen nederzetting waarin ook het terrein met de waterput is gelegen (ZEEV20A)

enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden. Deze sporen kunnen bestaan uit fundamenten van huizen, ophogingen, afvalkuilen, waterputten, beerputten, paalsporen van huizen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

Archeologieregime

In het buitengebied van Kwadijk en de Hobrederkoog is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen. Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de polders als archeologisch waardevol gebied van de derde categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast wordt in het bestemmingsplan een aanlegvergunningstelsel opgenomen.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 500 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Verdwenen dorpslint Drei (ZEEV19A)

Beschrijving

Tussen de Wijzend en de Nieuwe Dijk heeft het dorp Drei⁸⁹ gelegen, dat een voorganger was van het huidige dorp Kwadijk. Vermoedelijk is het dorp tussen 1348 en 1367 verplaatst. Niet duidelijk is of er nog een tussenfase met bewoning langs een sloot in de polder ten noorden van Kwadijk geweest is.

In het gebied tussen de Wijzend en de Nieuwe Dijk zijn in de eerste helft van de jaren '80 van de vorige eeuw veldkarteringen uitgevoerd, waarbij percelen belopen en slootkanten en molshopen geïnspecteerd zijn. In het terrein zijn lage huisterpen aangetroffen, alsmede 12^e- en 13^e-eeuws aardewerk. De waarden leveren informatie over de ruimtelijke ontwikkeling van Drei in het verleden, over het dagelijks leven van de bewoners en hun werkzaamheden en over de ontwikkeling van individuele gebouwen.

Het gebied tussen de Wijzend en de Nieuwe Dijk is in zijn geheel op de AMK gewaardeerd als van hoge archeologische waarde (monumentnummer 5022). Op basis van de vondstgegevens, kan echter een kleiner gebied worden aangewezen⁹⁰.

Waardebepaling

Op basis van de bekende archeologische waarnemingen en de geschiedenis van het gebied zijn meer archeologische sporen in de bodem te verwachten. Deze bevinden zich vaak reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte en bestaan concreet uit fundamenten van huizen, ophogingen, afvalkuilen, waterputten, beerputten, paalsporen van huizen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

OPTIE: Voor het terrein wordt tevens een metaaldetectorverbod ingesteld.

⁸⁹ De bevolking noemt Drei ook wel Oud-Rafeldam

⁹⁰ Op de kaart met de archeologiegebieden is de begrenzing van het historische lint dan ook aangepast.

Archeologieregime

In het gebied van het verdwenen dorpslint Drei is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de aangetoonde en verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Dit regime wordt gerealiseerd door middel van een dubbelbestemming als archeologisch waardevol gebied van de eerste categorie en een daaraan gekoppeld aanlegvergunningstelsel. Voor het terrein wordt tevens een metaaldetectorverbod ingesteld.

Archeologiecriteriën

Bij alle grondroerende werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

**Laatmiddeleeuwse waterput
(ZEEV20A)****Beschrijving**

Op het terrein heeft een veldkartering plaatsgevonden, waarbij een Laatmiddeleeuwse waterput werd aangetroffen met fragmenten aardewerk. Een proefsleufje in de buurt leverde ook aanwijzingen op voor een laatmiddeleeuwse huisplaats. Een nadere waardering heeft niet plaatsgevonden, terwijl het terrein op de AMK wel als van archeologische waarde is aangeduid⁹¹. Het terrein bevindt zich tussen het dorpslint van Kwadijk en de watergang de Nieuwe Dijk.

Waardebepaling

Op basis van de aangetroffen archeologische sporen en op basis van de geschiedenis van het gebied kunnen nog overige bewoningssporen vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden. Deze kunnen zich binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit fundamente van huizen, ophogingen, afvalkuilen, beerputten, paalsporen van huizen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

Archeologieregime

Op dit terrein is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de aangetoonde en verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Dit regime wordt gerealiseerd door middel van een dubbelbestemming als archeologisch waardevol gebied van de eerste categorie en een daaraan gekoppeld aanlegvergunningstelsel. OPTIE: Voor het terrein wordt tevens een metaaldetectorverbod ingesteld.

Archeologiecriteriën

Bij alle grondroerende werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

**Kalkoven bij Axwijk
(ZEEV21A)****Beschrijving**

⁹¹ Monumentnummer 5052

Ten zuiden van Axwijk aan de dijk langs de Purmerringvaart is op de kaart van rond 1680 een kalkoven aangegeven. De kalkoven heeft hier in ieder geval tot halverwege de 19^e eeuw gestaan, want op de topografische kaart van rond 1850 komt de vermelding ook nog voor. De Kadastrale Minuutplan van Axwijk geeft aan dat er in het begin van de 19^e eeuw twee ronde ovens stonden met twee schuren erbij.

Er zijn geen waarnemingen op het terrein bekend.

Waardebepaling

Ondanks het ontbreken van bekende archeologische waarnemingen kunnen, gebaseerd op het historische kaartmateriaal sporen van de kalkovens vanaf de 17^e eeuw verwacht worden.

Eventueel kunnen de ovens ook voor de 17^e eeuw aanwezig geweest zijn. Hiervoor zijn echter geen bewijzen gevonden. De sporen kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit fundamenten van de ovens en schuren, ophogingen, afvalkuilen en andere zaken die samenhangen met de verbranding van schelpen tot kalk.

Archeologieregime

Op het terrein van de kalkoven is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door middel van een dubbelbestemming als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie en een daaraan gekoppeld aanlegvergunningstelsel.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 50 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Kwadijk, historisch dorpslint (ZEEV22A)

Beschrijving

Het dorpslint van Kwadijk werd vermoedelijk in de 14^e eeuw naar de huidige plaats verschoven. Eerder heeft het dorp vermoedelijk noordelijker in het ontginningsblok gelegen, op de plaats van het verdwenen dorpslint Drei.

De historische dorpskern is op de AMK aangegeven als terrein van hoge archeologische waarde⁹² op basis van het historische kaartbeeld van rond 1850. Historisch kaartmateriaal geeft geen aanleiding de begrenzing van het historische dorpslint te wijzigen.

In het dorpslint van Kwadijk zijn geen waarnemingen bekend.

Waardebepaling

Ondanks het ontbreken van bekende archeologische waarnemingen kunnen, gebaseerd op de geschiedenis en kennis van overige veengebieden in de omgeving, sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit fundamenten van huizen, ophogingen,

⁹² Monumentnummer 14654

afvalkuilen, waterputten, beerputten, paalsporen van huizen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

In de bestaande bebouwing van vóór 1945 kunnen nog onbekende bouwhistorische waarden aanwezig zijn.

Archeologieregime

In de dorpskern van Kwadijk is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de gehele dorpskern als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast worden in het bestemmingsplan en de gemeentelijke bouwverordening beperkingen gesteld aan het aanleggen of uitbreiden van ondergrondse ruimtes.

Tevens komt er een regeling om in het kader van het verstrekken van sloop- en bouwvergunningen te toetsen op archeologische (en eventuele bouwhistorische) waarden en om slechts te laten slopen tot op het maaiveld. Indien er in een te slopen pand bouwhistorische waarden aanwezig blijken, dienen deze waarden door een bouwhistoricus te worden gedocumenteerd, opdat deze informatie over de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorp niet verloren gaat.

OPTIE: Voor sloop- of bouwlocaties en braakliggende terreinen wordt een metaaldetectorverbod ingesteld.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 50 m² of groter en die dieper reiken dan 35 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Bij sloopwerkzaamheden van bebouwing van vóór 1945 dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van bouwhistorische waarden.

Hobrede, historisch dorpslint (ZEEV23A)

Beschrijving

Het dorpslint van Hobrede kwam vermoedelijk in de Late Middeleeuwen tot ontwikkeling op de huidige plaats. Het is niet duidelijk of het dorp eerder elders in het ontginningsblok gelegen heeft. De huizen van het dorp staan aan de buitenzijde van de dijk, in het deel dat van de 14^e tot het begin van de 16^e eeuw onbedijkt lag tegen het water van het Beemstermeer. Vermoedelijk verdienden deze inwoners hun kost met de visserij.

De historische dorpskern is op de AMK aangegeven als terrein van hoge archeologische waarde⁹³ op basis van het historische kaartbeeld van rond 1850. Er is geen aanleiding deze begrenzing van de historische dorpskern aan te passen.

In de dorpskern van Hobrede zijn geen waarnemingen bekend.

Waardebepaling

Ondanks het ontbreken van bekende archeologische waarnemingen kunnen, gebaseerd op de geschiedenis en kennis van overige veengebieden in de omgeving, sporen van bewoning vanaf de

⁹³ Monumentnummer 14660

Late Middeleeuwen verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit fundamenten van huizen, ophogingen, afvalkuilen, waterputten, beerputten, paalsporen van huizen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

In de bestaande bebouwing van vóór 1945 kunnen nog onbekende bouwhistorische waarden aanwezig zijn.

Archeologieregime

In de dorpskern van Hobrede is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de gehele dorpskern als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast worden in het bestemmingsplan en de gemeentelijke bouwverordening beperkingen gesteld aan het aanleggen of uitbreiden van ondergrondse ruimtes.

Tevens komt er een regeling om in het kader van het verstrekken van sloop- en bouwvergunningen te toetsen op archeologische (en eventuele bouwhistorische) waarden en om slechts te laten slopen tot op het maaiveld. Indien er in een te slopen pand bouwhistorische waarden aanwezig blijken, dienen deze waarden door een bouwhistoricus te worden gedocumenteerd, opdat deze informatie over de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorp niet verloren gaat.

OPTIE: Voor sloop- of bouwlocaties en braakliggende terreinen wordt een metaaldetectorverbod ingesteld.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 50 m² of groter en die dieper reiken dan 35 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Bij sloopwerkzaamheden van bebouwing van vóór 1945 dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van bouwhistorische waarden.

Kerkterreinen met kerk en kerkhof

(ZEEV24A, ZEEV25A, ZEEV26A, ZEEV27A, ZEEV28A, ZEEV29A, ZEEV30A, ZEEV31A)

Beschrijving

Alle dorpen in Zeevang, met uitzondering van Axwijk, hebben een kerkterrein, dat vermoedelijk vanaf de Late Middeleeuwen als zondanig in gebruik is. Op alle kerkterreinen is een begraafplaats aanwezig, waarvan de begraafplaatsen van Beets, Warder, Middellie, Hobrede en Kwadijk nog als zodanig in gebruik zijn.

Op het kerkterrein van Hobrede (ZEEV31A) is geen kerk meer aanwezig. Het terrein is echter nog duidelijk te herkennen en in gebruik als begraafplaats. In de overige dorpen is de kerk nog aanwezig. De kerken van Etersheim en Schardam zijn tegenwoordig in gebruik als woning. Op de begraafplaats van deze kerken wordt niet meer begraven.

Het huidige kerkgebouw van Beets (ZEEV24A) dateert uit de 15^e eeuw. Het is niet duidelijk of hier eerder ook een kerk gestaan heeft, maar dit is wel mogelijk. In Schardam (ZEEV25A) is de huidige kerk in de 17^e eeuw gebouwd. De eerste vermelding van een kerk dateert voor dit dorp echter uit 1499, zodat sporen van een eerdere kerk op het terrein te verwachten zijn. De huidige kerk van Oosthuizen (ZEEV26A) is 16^e-eeuws, terwijl bekend is dat in het dorp al in 1390 een kerk werd

gebouwd. De kerkgebouwen van Etersheim (ZEEV27A), Warder (ZEEV28A) en Kwadijk (ZEEV30A) zijn in de 19^e eeuw gebouwd. Al deze kerken zijn echter een vervanging van een ouder gebouw. Vermoedelijk werd in deze dorpen in de 14^e of 15^e eeuw een kerk gebouwd. De kerk van Warder wordt echter al voor de 12^e eeuw genoemd, mogelijk lag het dorp (inclusief het kerkterrein) toen echter op een andere plaats dan het huidige dorp. De kerk van Etersheim is ook ouder dan 14^e/15^e-eeuws. Deze oudere kerk is echter teruggevonden in het Markermeer⁹⁴. De kerk van Middellie (ZEEV29A) werd vermoedelijk ook voor het eerst in de 14^e/15^e eeuw gebouwd. Deze kerk is echter verdwenen en vervangen door de enige houten klokkenstoel van Noord-Holland. Het kerkterrein is nog altijd als begraafplaats in gebruik.

Op geen van de kerkterreinen in Zeevang zijn archeologische vondsten bekend.

Waardebepaling

In de ondergrond van de terreinen zijn (mogelijk) fundamenten aanwezig van oudere voorlopers van de huidige kerkgebouwen, menselijke resten en sporen van grafrituelen. Van de kerk in Beets is niet duidelijk of er ook een ouder kerkgebouw aanwezig geweest is. Omdat vermoed wordt dat de dorpen in de Late Middeleeuwen verplaatst zijn naar de huidige plaats, zal ook het kerkterrein vanaf de Late Middeleeuwen in gebruik geweest zijn. De bestaande kerkgebouwen zijn alle bouwkundig rijksmonument.

Archeologieregime

Ter plaatse van de kerkterreinen is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en begravingen op een relatief klein oppervlakte. Dit regime wordt gerealiseerd door middel van een dubbelbestemming als archeologisch waardevol gebied van de eerste categorie en een daaraan gekoppeld aanlegvergunningstelsel. Hiervan vrijgesteld zijn de reguliere grondroerende werkzaamheden behorend bij de in gebruik zijnde begraafplaatsen.

OPTIE: Voor de terreinen wordt tevens een metaaldetectorverbod ingesteld.

Archeologiecriteria

Bij alle niet reguliere grondroerende werkzaamheden⁹⁵ in de bodem van de kerkterreinen moet rekening gehouden worden met de aanwezigheid van archeologische waarden, ook bij grondroerende werkzaamheden tijdens restauratiewerk.

Markermeer (ZEEV32A)

Beschrijving

Tijdens de eerste ontginningen van het gebied van de huidige gemeente Zeevang was ter plaatse van het Markermeer geen water maar een veenkussen aanwezig. Het veen is ontgonnen en later weggeslagen door het zich uitbreidende Almere, later de Zuiderzee.

Binnen de gemeentegrenzen van Zeevang zijn in het Markermeer een tweetal waarnemingen in ARCHIS vermeld. Het betreft de resten van het verdronken dorp Etersheim⁹⁶. De andere waarneming heeft betrekking op een scheepswrak, dat niet nauwkeurig gedateerd is, maar mogelijk uit de Late Middeleeuwen stamt.

⁹⁴ Zie beschrijving Verdwenen dorp Etersheim (ZEEV10A)

⁹⁵ Het begraven wordt op de begraafplaatsen die nog in gebruik zijn tot de reguliere werkzaamheden gerekend.

⁹⁶ Voor deze vindplaats is een apart archeologiegebied aangewezen.

In het Markermeer worden ook de resten verwacht van een dorpslint dat behoorde bij een ontginning vanuit de Ooster Ee, die hier mogelijk gelopen heeft. Mogelijk heeft ook een deel van de nederzetting van Warder op de plaats van het huidige Markermeer gelegen. Verder zijn scheepswrakken en andere resten van menselijke activiteiten gerelateerd aan het water te verwachten in het Markermeer.

Waardebepaling

Gebaseerd op de vondsten in het Markermeer en op de geschiedenis van het gebied kunnen archeologische sporen op en in de bodem verwacht worden. Deze sporen kunnen concreet bestaan uit fundamenten van huizen, gebruikvoorwerpen, gereedschappen, voorwerpen die samenhangen met visserij en scheepswrakken.

Archeologieregime

In het Markermeer is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en de verwachting deze daar aan te kunnen treffen. Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij het als archeologisch waardevol gebied van de derde categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast wordt in het bestemmingsplan een aanlegvergunningstelsel opgenomen.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 500 m² of groter dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Vogelkooien of eendenkooien (ZEEV33A, ZEEV34A)

Beschrijving

Zowel in de Grote en Kleine Koog als bij de Kromme IJde in het ontginningsblok van Warder en Middellie heeft een eendenkooi gelegen. Op de 17^e-eeuwse kaart waarop beide kooien zijn aangegeven, zijn deze aangeduid onder de naam "Vogelkooij". Eendenkooien werden aangelegd in de laaggelegen delen van het landschap, waar de grond veelal te nat was om het voor de akkerbouw of de veeteelt te gebruiken en waar vrijwel niemand in de buurt kwam.

Waardebepaling

Er zijn in Nederland geen eendenkooien uit de 17^e eeuw volledig in de oorspronkelijke staat bewaard gebleven. Daarom is archeologisch onderzoek noodzakelijk om bepaalde detailspecten over de ontwikkeling van eendenkooien te achterhalen. In de bodem kunnen zich, met name waar deze nog niet zo sterk verstoord is, archeologisch relevante resten van de eendenkooien bevinden. Deze zullen voornamelijk bestaan uit funderingssporen van houten gebouwtjes, gereedschappen, gebruiksvorwerpen, de (voormalige) kooiplas en vangpijpen met vangconstructie. Zij leveren met name informatie over aanleg, constructie en vangmethoden van eendenkooien uit een vroege periode van hun ontwikkeling.

Archeologieregime

Op de plaats waar de eendenkooien gelegen hebben is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij het als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast wordt in het bestemmingsplan een aanlegvergunningstelsel opgenomen.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 50 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Molenplaatsen

(ZEEV35A t/m ZEEV60A)

Beschrijving

Op 22 plaatsen in Zeevang hebben windpoldermolens gestaan. Deze dienden om het overtollige water uit de polders naar het buitenwater te pompen. Op de Etersheimerbraakmolen na, die in de tweede helft van de 20^e eeuw is herbouwd, zijn al deze molens verdwenen. De molen van de Etersheimersbraak heeft vele jaren als molenstomp in het landschap gestaan. Er zijn geen precieze dateringen van de molens bekend. Acht molens zijn voor het eerst vermeld op de kaart van Breen van rond 1646⁹⁷, tien molens zijn voor het eerst ingetekend op de kaart van rond 1680. Eén molen is voor het eerst ingetekend op de topografische kaart van rond 1850 en zeven molens voor het eerst op de kaart van rond 1900. De molens in de braken, met uitzondering van de Etersheimerbraakmolen werden voor het eerst ingetekend op de kaart van rond 1900. Deze braken werden dan ook tussen 1850 en 1900 drooggelegd, waarna bemaling noodzakelijk was. In Oosthuizen, Beets en Kwadijk hebben ook een korenmolens gestaan, waarvan de eerste twee op de kaart van Breen van ca. 1646 staan getekend en de laatste op de kaart van rond 1680. Bijzonder is verder nog de Zaagmolen langs de Zesstedenvaart dicht bij de gemeentegrens met Edam. Deze molen is vermeld op de kaart van rond 1680.

Waardebepaling

Op historisch kaartmateriaal zijn molens aangegeven. Deze plaatsen zijn ook op de kaart met de archeologische waarden overgenomen. Mogelijk zijn in de ondergrond resten van de fundering van de molens terug te vinden.

Archeologieregime

Op de plaatsen waar molens hebben gestaan, is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van archeologische bodemsporen en voorwerpen. Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij het als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast wordt in het bestemmingsplan een aanlegvergunningstelsel opgenomen.

⁹⁷ Kaart uit de bijlagen van Kölker, 1981

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 50 m² of groter, die dieper reiken dan 35 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

**Dijkkring rond de Zeevang en overige dijken
(ZEEV61A t/m ZEEV70A)****Beschrijving**

De dijkkring rond de Zeevang kwam aan het einde van de 12^e eeuw of het begin van de 13^e eeuw tot stand. De dijk bestond uit de Schardammer-, Etersheimer- en Zeevangs Keukendijk, de dijk ten noorden van de Purmerringvaart, Kwadijk, Hobrederdijk, Westeinde en Slingerdijk. De Beetskoog en Grote en Kleine Koog werden in de 14^e eeuw bedijkt, mede door de aanleg van de Schardam in 1319. De dijk aan de west- en zuidzijde van de Beetskoog werd vermoedelijk ook in die tijd aangelegd. De Hobreder- en Kwadijkerkoog werden vermoedelijk eveneens in de 14^e eeuw binnendijks gebracht. De dijk ten westen van de Rietkoog en de Klamdijk, zijn aangelegd als inlaagdijk in de 14^e eeuw.

Ter plaatse van de dijken zijn geen archeologische waarnemingen bekend. Wel zijn de Schardammer-, Etersheimer- en Zeevangs Keukendijk op de AMK aangewezen als terrein van archeologische waarde.

Waardebepaling

De dijken zijn in de loop van de tijd op diverse manieren verstevigd, verzaaid en verhoogd. In de dijken kan echter nog altijd een kern verwacht worden van de 12^e- of 13^e-eeuwse dijk of van een 14^e-eeuwse dijk in het geval van de Klamdijk en de bedijking van de Beetskoog. Bovendien kan een doorsnede van een dijk informatie opleveren over de verschillende fasen van ophoging van de dijk en de materialen waarmee dat werd gedaan. Dit maakt de dijk een belangrijke bron van informatie, vooral omdat nog slechts weinig van deze informatie bekend is.

Archeologieregime

Voor de dijken is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van archeologische bodemsporen.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij het als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast wordt in het bestemmingsplan een aanlegvergunningstelsel opgenomen.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 50 m² of groter dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Veenterpen (ZEEV71A t/m ZEEV101A)

Beschrijving

In de gehele gemeente Zeevang komen veenterpen voor. Men vermoedt dat op deze terpen is gewoond. Voor een aantal terpen is bewoning ook aangetoond. Niet duidelijk is of er ook terpen zijn die voor andere activiteiten bedoeld werden.

Een deel van de veenterpen is op de AMK aangewezen als terrein van hoge archeologische waarde⁹⁸. Drie veenterpen zijn als van archeologische waarde aangegeven op de AMK⁹⁹. Verder zijn veenterpen als waarneming in ARCHIS opgenomen. De gewaardeerde veenterpen zijn als archeologisch terrein opgenomen, de als waarneming opgenomen terreinen zijn nog niet nader archeologisch onderzocht.

Waardebepaling

Gebaseerd op de geschiedenis en kennis van overige veengebieden in de omgeving, kunnen ter plaatse van de veenterpen bewoningssporen vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit fundamenten van huizen, ophogingen, afvalkuilen, waterputten, beerputten, paalsporen van huizen, as- en mestlagen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

Archeologieregime

Ter plaatse van de veenterpen is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de veenterpen als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Hieraan wordt een aanlegvergunningstelsel gekoppeld.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 50 m² of groter en die dieper reiken dan 35 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Rietkoog (ZEEV102A)

Beschrijving

De Rietkoog is een restant van de gronden die in de 14^e eeuw buiten de dijk kwamen te liggen door de aanleg van de inlaagdijk. Het gebied kent grotendeels een strokenverkaveling en voor een klein deel een verkaveling in blokken. In de koog zijn geen archeologische waarden bekend. Wel zijn twee molenplaatsen in de koog gelegen. Het gebied is vermoedelijk in de Late Middeleeuwen ontgonnen.

⁹⁸ Monumentnummers 10796, 14559, 14558, 14560 en 14561

⁹⁹ Monumentnummers 5053, 14563, 14587

Waardebepaling

Ondanks het ontbreken van bekende archeologische waarnemingen kunnen, gebaseerd op de geschiedenis en de kennis van overige veengebieden in de omgeving, sporen van landbouw vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit ploegsporen, afvalkuilen, waterputten, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

Archeologieregime

In de Rietkoog is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen. Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de polder als archeologisch waardevol gebied van de derde categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast wordt in het bestemmingsplan een aanlegvergunningstelsel opgenomen.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 500 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld dient rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

**Floriskoog en Oosterkoog
(ZEEV103A)****Beschrijving**

De Floris- en Oosterkoog zijn restanten van de gronden die in de 14^e eeuw buiten de dijk kwamen te liggen door de bedijking van de Beetskoog en de Grote en Kleine Koog. Het gebied kent grotendeels een strokenverkaveling en voor een klein deel een verkaveling in blokken. In de kogen zijn geen archeologische waarden bekend. Wel is er een molenplaats gelegen. Het gebied is vermoedelijk in de Late Middeleeuwen ontgonnen.

Waardebepaling

Ondanks het ontbreken van bekende archeologische waarnemingen kunnen, gebaseerd op de geschiedenis en de kennis van overige veengebieden in de omgeving, sporen van landbouw vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit ploegsporen, afvalkuilen, waterputten, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

Archeologieregime

In de Floriskoog en Oosterkoog is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen. Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de polder als archeologisch waardevol gebied van de derde categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast wordt in het bestemmingsplan een aanlegvergunningstelsel opgenomen.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 500 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld dient rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

**Etersheimerbraak
(ZEEV104A)****Beschrijving**

De Etersheimerbraak is een polder ontstaan uit de drooglegging van een braak in 1632¹⁰⁰. Het gebied kent een regelmatige verkaveling. In een klein deel van deze polder is klei gewonnen¹⁰¹. In de Etersheimerbraak zijn geen archeologische waarden bekend. Wel is er een molenplaats gelegen, op de plaats waar in de 20^e eeuw de Etersheimerbraakmolen weer is herbouwd.

Waardebepaling

Ondanks het ontbreken van bekende archeologische waarnemingen kunnen, gebaseerd op de geschiedenis, sporen van landbouw vanaf 1632 verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit ploegsporen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

Archeologieregime

In de Etersheimerbraak is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen. Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de polder als archeologisch waardevol gebied van de derde categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast wordt in het bestemmingsplan een aanlegvergunningstelsel opgenomen.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 500 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld dient rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

**Kleiput Etersheimerbraak
(ZEEV105A)****Beschrijving**

De Etersheimerbraak is een polder ontstaan uit de drooglegging van een braak in 1632¹⁰². Aan de zuidzijde van de braak is in de 20^e eeuw op grootschalige wijze klei gewonnen, waardoor de bovenste meter tot drie meter afgegraven zijn. In de Etersheimerbraak zijn geen archeologische waarden bekend.

¹⁰⁰ Braak: na een dijkdoorbraak werd het gat dat hierbij in de dijk was ontstaan ofwel aan de landzijde omdijkt ofwel aan de zijde van het water. Als de dijk aan de zijde van het water werd gelegd, kwam het gat dat de dijkdoorbraak had achtergelaten binnendijs te liggen. Dit wordt een braak genoemd. (ook wel wiel / weel)

¹⁰¹ Zie ZEEV105A

¹⁰² Braak: na een dijkdoorbraak werd het gat dat hierbij in de dijk was ontstaan ofwel aan de landzijde omdijkt ofwel aan de zijde van het water. Als de dijk aan de zijde van het water werd gelegd, kwam het gat dat de dijkdoorbraak had achtergelaten binnendijs te liggen. Dit wordt een braak genoemd. (ook wel wiel / weel)

Waardebepaling

Door het afgraven van de klei zijn geen archeologische waarden te verwachten in de grond van de kleiut. Voor dit gebied is dan ook een regulier archeologieregime van kracht.

Archeologieregime

In de kleiut van de Etersheimerbraak is een regulier archeologieregime van kracht. Dit houdt in dat in principe geen rekening gehouden hoeft te worden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Bij het aantreffen van archeologische sporen bij werkzaamheden in dit gebied, zal dit echter wel direct aan het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten in Wormer gemeld moeten worden.

**Oosthuizen, buiten het historische dorpslint
(ZEEV106A)****Beschrijving**

De nieuwbouwwijken van Oosthuizen zijn gerealiseerd vanaf de jaren zeventig van de 20^e eeuw. Door de grootschalige aanpak van nieuwe bebouwing in de periode na 1945 wordt verwacht dat de bodem op vrij grootschalige wijze is geroerd. Er zijn geen waarnemingen bekend in dit gebied.

Waardebepaling

Door de grootschalige bodemroering tijdens de bouw van de huizen na de jaren zeventig van de 20^e eeuw, wordt verwacht dat veel van de mogelijke archeologische sporen verloren zijn gegaan. Het is echter mogelijk dat op een grotere diepte wel sporen gevonden zouden kunnen worden. Op basis van de geschiedenis van het gebied kunnen sporen vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden in de ondergrond.

Archeologieregime

In de nieuwbouwwijken van Oosthuizen is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de mogelijke aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen. Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de polder als archeologisch waardevol gebied van de vijfde categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast wordt in het bestemmingsplan een bouw- en sloopverbod met vrijstellingsbevoegdheid opgenomen.

Archeologiecriteriën

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 10.000 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld dient rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Heintjesbraak (ZEEV107A)

Beschrijving

De Heintjesbraak is een polder ontstaan uit de drooglegging van een braak tussen 1850 en 1900¹⁰³. In de Heintjesbraak zijn geen archeologische waarden bekend. Wel is er een molenplaats gelegen.

Waardebepaling

Ondanks het ontbreken van bekende archeologische waarnemingen kunnen, gebaseerd op de geschiedenis, sporen van landbouw vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit ploegsporen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

Archeologieregime

In de Heintjesbraak is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen. Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de polder als archeologisch waardevol gebied van de vijfde categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast wordt in het bestemmingsplan een aanlegvergunningstelsel opgenomen.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 10.000 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld dient rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Zandbraak (ZEEV108A)

Beschrijving

De Zandbraak is een polder ontstaan uit de drooglegging van een braak tussen 1850 en 1900¹⁰⁴. In de braak zijn geen archeologische waarden bekend. Wel is er een molenplaats gelegen.

Waardebepaling

Ondanks het ontbreken van bekende archeologische waarnemingen kunnen, gebaseerd op de geschiedenis, sporen van landbouw vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit ploegsporen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

Archeologieregime

In de Zandbraak is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen. Het archeologieregime wordt

¹⁰³ Braak: na een dijkdoorbraak werd het gat dat hierbij in de dijk was ontstaan ofwel aan de landzijde omdijkt ofwel aan de zijde van het water. Als de dijk aan de zijde van het water werd gelegd, kwam het gat dat de dijkdoorbraak had achtergelaten binnendijs te liggen. Dit wordt een braak genoemd. (ook wel wiel / weel)

¹⁰⁴ Braak: na een dijkdoorbraak werd het gat dat hierbij in de dijk was ontstaan ofwel aan de landzijde omdijkt ofwel aan de zijde van het water. Als de dijk aan de zijde van het water werd gelegd, kwam het gat dat de dijkdoorbraak had achtergelaten binnendijs te liggen. Dit wordt een braak genoemd. (ook wel wiel / weel)

gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de polder als archeologisch waardevol gebied van de vijfde categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast wordt in het bestemmingsplan een aanlegvergunningstelsel opgenomen.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 10.000 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld dient rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Samenvattend overzicht van archeologieregimes en archeologiecriteria

De archeologieregimes zijn:

Archeologisch Rijksmonument
 Provinciaal Monument
 Gemeentelijk Monument
 Archeologisch waardevol gebied:

- eerste categorie
- tweede categorie
- derde categorie
- vierde categorie
- vijfde categorie

De bijbehorende archeologiecriteria zijn:

ministeriële monumentenvergunning
 provinciale monumentenvergunning
 gemeentelijke monumentenvergunning

meer dan 0 m²
 meer dan 50 m² en 35 cm of 40 cm diepte
 meer dan 500 m² en 40 cm diepte
 meer dan 2500 m² en 40 cm diepte
 meer dan 10.000 m² en 40 cm diepte

Daarnaast geldt op een aantal terreinen een metaaldetectorverbod.

Archeologisch waardevol gebied van de eerste categorie

alle bodemroering

- ZEEV8A Verdwenen dorp Etersheim
- ZEEV16A Slot van Middellie
- ZEEV17A Terrein met drie huisplaatsen
- ZEEV19A Verdwenen dorpslint Drei
- ZEEV20A Laatmiddeleeuwse waterput
- ZEEV24A kerkerrein van Beets
- ZEEV25A kerkerrein van Schardam
- ZEEV26A kerkerrein van Oosthuizen
- ZEEV27A kerkerrein van Etersheim
- ZEEV28A kerkerrein van Warder
- ZEEV29A kerkerrein van Middellie
- ZEEV30A kerkerrein van Kwadijk
- ZEEV31A kerkerrein van Hobrede

Archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie

plan groter dan 50 m² en dieper dan 35 cm

- ZEEV5A Beets, historisch dorpslint
- ZEEV6A Schardam, historische dorpskern
- ZEEV9A Oosthuizen, historisch dorpslint
- ZEEV10A Etersheim, historisch dorpslint
- ZEEV13A Warder, historisch dorpslint
- ZEEV14A Middellie, historisch dorpslint
- ZEEV15A Axwijk, historisch dorpslint
- ZEEV22A Kwadijk, historisch dorpslint
- ZEEV23A Hobrede, historisch dorpslint
- ZEEV61A West-Friese Omringdijk
- ZEEV62A Keukendijk (Schardammer-, Etersheimer, Zeevangs-)
- ZEEV63A Dijk (ten zuiden van Warder, Middellie en Axwijk)
- ZEEV64A Kwadijk
- ZEEV65A Hobrederdijk

- ZEEV66A Hobrederdijk, Westeinde
- ZEEV67A Slingerdijk
- ZEEV68A Dijk om de Grote en Kleine Koog
- ZEEV69A Dijk van de Beetskoog
- ZEEV70A Dijk van de Beetskoog (noordzijde)
- ZEEV71A t/m ZEEV101A Veenterpen

Archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie (a)

plan groter dan 50 m² en dieper dan 40 cm

- ZEEV3A Verdwenen dorpslint ten zuiden van de Korssloot
- ZEEV4A Verdwenen dorp Vierhuizen
- ZEEV21A Kalkoven bij Axwijk
- ZEEV33A Eendenkooi in de Kleine en Grote Koog
- ZEEV34A Eendenkooi in het buitengebied van Warder
- ZEEV35A t/m ZEEV60A Molenplaatsen

Archeologisch waardevol gebied van de derde categorie

plan groter dan 500 m² en dieper dan 40 cm

- ZEEV1A Polder Beetskoog (en Beschoot)
- ZEEV2A Grote en Kleine Koog
- ZEEV7A Polder bij Oosthuizen en Etersheim
- ZEEV11A Buitengebied van Warder
- ZEEV12A Buitengebied van Middellie
- ZEEV18A Buitengebied bij Kwadijk en Hobrederkoog
- ZEEV102A Rietkoog
- ZEEV103A Floriskoog en Oosterkoog
- ZEEV104A Etersheimerbraak

Archeologisch waardevol gebied van de derde categorie (a)

plan groter dan 500 m²

- ZEEV32A Markermeer

Archeologisch waardevol gebied van de vijfde categorie

plan groter dan 10.000 m² en dieper dan 40 cm

- ZEEV106A Oosthuizen buiten historische dorpslint
- ZEEV107A Heintjesbraak
- ZEEV108A Zandbraak

Terreinen waarvoor een metaaldetectorverbod geldt:

- ZEEV5A Beets, historisch dorpslint
- ZEEV6A Schardam, historische dorpskern
- ZEEV9A Oosthuizen, historisch dorpslint
- ZEEV10A Etersheim, historisch dorpslint
- ZEEV13A Warder, historisch dorpslint
- ZEEV14A Middellie, historisch dorpslint
- ZEEV15A Axwijk, historisch dorpslint
- ZEEV16A Slot van Middellie
- ZEEV17A Terrein met drie huisplaatsen
- ZEEV19A Verdwenen dorpslint Drei
- ZEEV20A Laatmiddeleeuwse waterput
- ZEEV22A Kwadijk, historisch dorpslint
- ZEEV23A Hobrede, historisch dorpslint
- ZEEV24A Kerkerrein van Beets
- ZEEV25A Kerkerrein van Schardam
- ZEEV26A Kerkerrein van Oosthuizen
- ZEEV27A Kerkerrein van Etersheim
- ZEEV28A Kerkerrein van Warder
- ZEEV29A Kerkerrein van Middellie
- ZEEV30A Kerkerrein van Kwadijk
- ZEEV31A Kerkerrein van Hobrede

6. OVERZICHT VAN DE PROCEDURE VOOR DE INBRENG VAN ARCHEOLOGIE IN PLANVORMING EN RUIMTELIJKE ORDENING

Doordat de Cultuurhistorische Waardenkaart incompleet is en ongeschikt als beleidskaart dient er in feite bij elk plan rekening te worden gehouden met de mogelijke aanwezigheid van archeologische waarden. Om nu te voorkomen dat ook bij (te) kleine plannen een archeologisch vooronderzoek moet worden verricht, is een filter opgebouwd met behulp van het toepassen van archeologiecriteria, die afhankelijk zijn van het archeologieregime dat binnen het betreffende gebied of perceel geldt. Op deze wijze ontstaat een evenwicht tussen de omvang van het plan en het daarbinnen aanwezige archeologische belang.

Bij wijziging van bestemmingsplannen kunnen de regimes op basis van nader onderzoek zonodig worden bijgesteld.

a. *Historische dorpskernen van Zeevang*

1. De gemeente gaat na of het plan gelegen is ter plaatse van de terreinen 5A, 6A, 9A, 10A, 13A, 14A, 15A, 22A OF 23A.
 - indien nee: zie b, overige terreinen en waterbodems binnen de gemeente
 - indien ja: zie 2.
2. De gemeente stelt vast of de omvang van het plan groter is dan 50 m² en de grondroerende werkzaamheden dieper reiken dan 35 cm.
 - indien nee: geen verder onderzoek nodig
 - indien ja: zie 3.
3. De gemeente stelt aan de initiatiefnemer de eis tot het verrichten van een archeologisch bureauonderzoek. Eventuele sloopwerkzaamheden mogen nog niet worden verricht.
4. De initiatiefnemer verleent opdracht tot het verrichten van een archeologisch bureauonderzoek, dat leidt tot een concreet verwachtingsmodel (waarin ook mogelijk aanwezige bouwhistorische waarden zijn verwerkt) en tot een selectieadvies over het omgaan met de aangetroffen of te verwachten archeologische waarden.
5. De gemeente neemt het selectieadvies over in een selectiebesluit, waaruit blijkt hoe de initiatiefnemer met de archeologie binnen het plangebied dient om te gaan.
 - Hierbij doen zich de volgende mogelijkheden voor:
 - a. er is vanwege de geringe waarden geen verder onderzoek nodig (negatief selectiebesluit),
 - b. de aanwezigheid van archeologische waarden is nog onduidelijk, waardoor archeologische veldwerkbegeleiding noodzakelijk is (zie 6),
 - c. de archeologische waarden zijn behoudenswaardig, maar kunnen binnen de planrealisatie niet (geheel) behouden blijven, waardoor documenterend onderzoek (zoals opgraven) noodzakelijk is (zie 6).

6. De gemeente laat in geval van voortgezet archeologisch onderzoek (5b en 5c) een Programma van Eisen opstellen of toetsen door een onafhankelijk seniorarcheoloog, die niet verbonden is aan een bureau dat ook archeologisch veldwerk verricht. Deze archeoloog wordt ook verder in de directievoering ingeschakeld, onder meer voor veldwerkevaluatie, rapportagebeoordeling en toetsing van aanvragen voor meerwerk.
7. De initiatiefnemer verleent opdracht tot het verrichten van het noodzakelijk archeologisch veldwerk door een gecertificeerd archeologisch bedrijf.

b. Overige terreinen en waterbodems binnen de gemeente Zeevang

1. De gemeente stelt vast welke omvang het plan heeft en tot welke diepte de grondroerende werkzaamheden zullen reiken en bepaalt via de Beleidsnota Archeologie of het plangebied gelegen is binnen een archeologieregime waarin de bodemingreep leidt tot de noodzaak om rekening te houden met archeologische waarden.
 - indien nee: geen verder onderzoek nodig
 - indien ja: zie 2.
2. De gemeente stelt aan de initiatiefnemer de eis tot het verrichten van een archeologisch bureauonderzoek.
3. De initiatiefnemer geeft opdracht tot het archeologisch bureauonderzoek dat leidt tot een concreet verwachtingsmodel waaruit blijkt of er behoudenswaardige archeologische waarden te verwachten zijn en nader onderzoek in de vorm van inventariserend vooronderzoek (ivo) noodzakelijk is. Dit onderzoek kan bestaan uit grondboringen, proefsleuven, etc.
 - indien nee: geen verder archeologisch onderzoek nodig
 - indien ja: zie 4.
4. De gemeente laat voor het inventariserend vooronderzoek een Programma van Eisen opstellen of toetsen door een onafhankelijk seniorarcheoloog, die niet verbonden is aan een bureau dat ook archeologisch veldwerk verricht. Deze archeoloog wordt ook ingeschakeld bij het beoordelen en interpreteren van de resultaten, zoals rapportages en selectieadviezen.
5. De initiatiefnemer geeft opdracht tot het inventariserend vooronderzoek, waaruit een selectieadvies volgt over het omgaan met de aangetroffen of te verwachten archeologische waarden.
6. De gemeente neemt het selectieadvies over in een selectiebesluit, waaruit blijkt hoe de initiatiefnemer met de archeologie binnen het plangebied dient om te gaan.
 - Hierbij doen zich de volgende mogelijkheden voor:
 - a. er is vanwege de geringe waarden geen verder onderzoek nodig (negatief selectiebesluit),
 - b. de aanwezigheid van archeologische waarden is nog onduidelijk, waardoor archeologische veldwerkbegeleiding noodzakelijk is (zie 7),
 - c. de archeologische waarden zijn behoudenswaardig, maar kunnen binnen de planrealisatie niet (geheel) behouden blijven, waardoor documenterend onderzoek noodzakelijk is (zie 7),
 - d. de archeologische waarden zijn zodanig van belang, dat behoud in de bodem noodzakelijk is en het plan aangepast dient te worden, dan wel geen doorgang kan vinden (zie 9).

N.B. Bij grotere plannen kunnen zich ook combinaties van deze mogelijkheden voordoen.

7. De gemeente laat in geval van voortgezet archeologisch onderzoek (6b en 6c) een Programma van Eisen opstellen of toetsen door een onafhankelijk seniorarcheoloog, die niet verbonden is aan een bureau dat ook archeologisch veldwerk verricht. Deze archeoloog wordt ook verder in de directievoering ingeschakeld, onder meer voor veldwerkevaluatie, rapportagebeoordeling en toetsing van aanvragen voor meerwerk ingeval van onvoorziene archeologische werkzaamheden.
8. De initiatiefnemer verleent opdracht tot het verrichten van het noodzakelijk archeologisch veldwerk door een gecertificeerd archeologisch bedrijf.
9. In geval de aanwezige archeologische waarden zodanig van belang zijn dat behoud in de bodem beslist noodzakelijk is, brengt de gemeente de beschermingsprocedure van rijk, provincie of gemeente in gang voor het betreffende terrein.

	Geologie	Klimaat Landschap Vegetatie	Archeologische perioden
2000			
1500	Duinkerke III/ Tiel III	Subatlantisch koeler vochtiger	Nieuwe Tijd
1000			Late Middeleeuwen B
500	Duinkerke II/ Tiel II		Late Middeleeuwen A
0			Vroege Middeleeuwen
500	Duinkerke I/ Tiel I		Romeinse tijd
1000		loof- bos	Late IJzertijd
1500			Midden-IJzertijd
2000			Vroege IJzertijd
2500	Duinkerke o/ Tiel o		Late Bronstijd
3000			Midden-Bronstijd
3500		Subboreaal koeler droger	Vroege Bronstijd
4000			Laat Neolithicum
4500	Calais IV/ Gorkum IV		Midden-Neolithicum
5000	Calais III/ Gorkum III	Atlanticum warm vochtig	
	Calais II/ Gorkum II		Vroeg Neolithicum

Archeologische tijdschaal van het West-Nederlandse kustgebied (tekening: Archeologische Kroniek Holland 2002, p.139)

7. BESLUIT

Uit deze archeologienota van de gemeente Zeevang is gebleken hoezeer hier een waardevolle bron ligt van informatie over geschiedenis en karakter van dit gebied. In de gemeente zijn diverse (potentiële) plekken aan te wijzen die spreken over het verleden en die door verdere ontwikkeling ertoe kunnen bijdragen in de dagelijkse leefomgeving een band te vormen tussen verleden, heden en toekomst.

Het gemeentebestuur onderschrijft daarom het belang van een zorgvuldig beheer van het archeologisch erfgoed in Zeevang. Het neemt de verantwoordelijkheid om, complementair aan andere overheden, zich in te zetten voor behoud en benutting van dit erfgoed. Om het beleid gestalte te geven was het opstellen van deze archeologienota noodzakelijk. Een nota waarin, rekening houdend met het archeologiebeleid van rijk en provincie, door de gemeente eigen keuzes worden gemaakt op basis van de voor de gemeente kenmerkende archeologische vindplaatsen.

Actiepunten

Het streven naar een zorgvuldige omgang met het archeologisch erfgoed leidt als vanzelf tot de volgende voornemens:

- a. Op zo kort mogelijke termijn worden de volgende voornemens gerealiseerd:
 - het aanwijzen van een gemeentelijk contactpersoon voor het archeologische beleid,
 - intern protocol en werkprocedure opstellen om binnen de afdeling Grondgebiedszaken het Archeologisch monumentenzorgproces tijdig op te starten en voort te zetten,
 - archeologie opnemen in de risicoparagraaf van plannen,
 - tenminste bij ontwikkelingsgerichte bestemmingsplannen voortaan steeds (eventueel na een quick-scan) een archeologisch bureauonderzoek (of Cultuurhistorisch Kader) laten vervaardigen in het kader van het opstellen van deze plannen, om nadere informatie te krijgen over de (eventuele) aanwezigheid van archeologische waarden binnen het plangebied en dit onderzoek zonodig laten volgen door archeologisch veldonderzoek,
 - in het kader van het opstellen van consoliderende bestemmingsplannen de archeologieregimes volgens deze nota opnemen,
 - tijdens de voorbereidings- en uitvoeringsfase van een project en bij vergunningverlening waarbij archeologische waarden in het geding zijn, de nodige archeologische deskundigheid waarborgen op het niveau van een seniorarcheoloog conform de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie,
 - bij de vergunningverlening voor de restauratie van bouwkundige monumenten opnemen dat zowel met bouwhistorische als met archeologische waarden rekening gehouden moet worden en dat deze zonodig in kaart gebracht moeten worden.
 - de archeologische en bouwhistorische aspecten ook opnemen in de overige RO-, sloop- en bouwvergunningsprocedures,
 - regeling treffen voor het realiseren van de gemeentelijke rol als bevoegde overheid op het gebied van de archeologie (ten behoeve van het laten vervaardigen of toetsen van Programma's van Eisen / Plannen van Aanpak en de daaruit voortvloeiende toetsingstaken),
 - regeling opstellen voor het mitigeren van de excessievelkosten.

- b. Binnen een jaar worden de volgende voornemens gerealiseerd (of tenminste aangevangen):

- het opnemen van de archeologische kaart bij dit beleidsplan in het geo-infosysteem van de gemeente,
 - een archeologisch deskundige opnemen in de monumentencommissie (voor zover mogelijk),
 - het instellen van een gemeentelijke financiële archeologiereserve,
 - OPTIE: uitvaardigen van een metaaldetectorverbod op specifieke locaties realiseren via APV,
 - de mogelijkheden van regionale samenwerking onderzoeken.
- c. Binnen twee à drie jaar worden de volgende voornemens gerealiseerd (of tenminste aangevangen):
- het zodanig aanpassen van vigerende bestemmingsplannen (eventueel via facetbestemmingsplan) dat de bekende en te verwachten archeologische waarden binnen de plangebieden op de juiste wijze zijn opgenomen,
 - aandacht geven aan archeologiebeleid in communicatieve en educatieve sfeer,
 - de historische verenigingen een plaats geven binnen het archeologiebeleid, zowel als kennisbron als voor educatieve projecten,
 - een klankbordgroep instellen waar deze en andere maatschappelijke organisaties een plaats krijgen ter raadpleging bij planvorming en andere zaken.
- d. Binnen drie à vier jaar worden de volgende voornemens gerealiseerd:
- een (of meer) aantrekkelijke publieksboekje(s) laten maken over enkele archeologische vindplaatsen, met aandacht voor het gemeentelijk archeologiebeleid ter verkrijging van een groter maatschappelijk draagvlak,
 - mogelijkheid onderzoeken om archeologische terreinen duurzaam te behouden (denk hierbij ook aan het Programma Behoud en Beheer Archeologische Terreinen van de Provincie Noord-Holland),
 - selecteren van de duurzaam te behouden archeologische terreinen,
 - inventariseren welk nader onderzoek naar deze terreinen verricht kan worden
 - op basis van deze gegevens besluiten om een aantal van deze terreinen voor te dragen voor bescherming bij rijk of provincie, dan wel zelf tot het aanwijzen van gemeentelijke archeologische monumenten overgaan,
 - de resultaten van het archeologisch onderzoek van de afgelopen jaren laten analyseren om tot een synthese te komen van de belangrijkste resultaten.

LITERATUUR- EN DOCUMENTATIELIJST

Digitale bronnen

- Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS2)
- www.dewoonomgeving.nl voor de Kadastrale Minuutplans uit het begin van de 19^e eeuw
- Provincie Noord-Holland, *Leidraad Provinciaal Ruimtelijk Beleid* [website: www.noord-holland.nl]
- Provincie Noord-Holland, *Cultuurhistorische waardenkaart* [website: www.noord-holland.nl/chw]

Atlassen

- Atlas van Historische Topografische Kaarten Noord-Holland. Bladen van de Chromo-topografische Kaart van het Koninkrijk der Nederlanden schaal 1:25.000, 1894 - 1923, Landsmeer, 2003.
- Geomorfologische kaart van Nederland 1: 50.000, Alkmaar-Lelystad , Wageningen, 1979
- Grote Historische Provincie Atlas Noord-Holland 1849-1859 (Wolters-Noordhoff), Groningen, 1992.
- Kaartboek Uitwaterende Sluizen van Kennemerland en West-Friesland, 1745 (kopie)
- Stiboka, Geomorfologische kaart van Nederland 1: 50.000, blad 19 (Alkmaar) en 20 gedeeltelijk (Lelystad). Wageningen/Haarlem, 1979
- Topografische Atlas Noord-Holland 1:25.000 (Wolters-Noordhoff), Emmen, 2004.

Literatuur

- Alders, G.P., J.G. Kruisheer, A. Schweitzer & J. van Venetien, *Het ontstaan van Beverwijk als stedelijke nederzetting*. Hilversum, 1998
- Bekius, D. (1999), Historisch-geografische inventarisatie en waardering van Waterland en de Zaanstreek. Een werkdocument ten behoeve van de Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Holland. Hoorn
- Besteman, J.C., "North Holland AD 400-1200: turning tide or tide turned?" in: Besteman, J.C., e.a., *Medieval Archaeology in the Netherlands. Studies presented to H.H. van Regteren Altena*, Assen/Maastricht 1990, p.91-120
- Borger, G.J. (1975), *De Veenhoop. Een historisch-geografisch onderzoek naar het verdwijnen van het veendek in een deel van West-Friesland*. Amsterdam.
- Bos, J.M., (1988), *Landinrichting en archeologie: het bodemarchief van Waterland*. Nederlandse Archeologische Rapporten 6. Amersfoort
- Boschma-Aarnoudse, C., (2003) *Tot verbetering van de neeringe deser stede: Edam en de Zeevang in de Late Middeleeuwen en de 16de eeuw*. Amsterdamsche historische reeks. Grote Serie, deel 30. Hilversum.
- Brouwer, T. en Th. Hanou, (2003) *Archeologie en bestemmingsplannen. Juridisch-planologische mogelijkheden voor de bescherming van archeologische waarden*. [Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek] Utrecht.
- Cock, J.K. de, (1975) Historische geografie van Waterland. In: *Holland*, Jaargang 7, p. 329-349
- Cock, J.K. de, (1965) *Bijdrage tot de historische geografie van Kennemerland in de middeleeuwen op fysisch-geografische grondslag*. Groningen

- College voor de Archeologische Kwaliteit, *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 2.2*
- Danner, H.S., H.Th.M. Lambooy, C. Streefkerk, D. Aten & N.C. Woestenburg (1994) *...die water keert. 800 jaar regionale dijkzorg in Hollands Noorderkwartier*. Alkmaar/Edam
- Ettema, W., (2005) Boeren op het veen (1000-1500). Een ecologisch-historische benadering. In: *Holland, Historisch Tijdschrift*. Jg. 37, nr. 4, p. 239-258
- Heddes, F., (red.), (1999) *Nota Belvedere. Beleidsnota over de relatie cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting*. Den Haag [twee delen].
- Hessing, W.A.M., (2002) *Voorbeeldplan Gemeentelijke Archeologische Monumentenzorg*. Amsterdam.
- Kienhuis, H.I., "Het verhaal van kosten van archeologisch onderzoek." In: *De Gemeentestem* 151, p.453-459.
- Kölker, A.J. (1981), *Kroniek van de Beemster*. Alphen aan den Rijk.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, (2002) *Structuurschema Groene Ruimte 2. Samen werken aan groen Nederland*. Den Haag.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, (2001) *Beleidsregels van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, dr. F. van der Ploeg*, met betrekking tot de wijze waarop de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen gebruik maakt van zijn bevoegdheid als bedoeld in artikel 39 van de Monumentenwet 1988 (Beleidsregels opgravingsbevoegdheid). Den Haag.
- *Monumentenwet 1988*.
- Mulder, J.R. & T.C. van Steensbergen (1995), *De bodemgesteldheid van het herinrichtingsgebied Zeevang*. DLO-Staring Centrum, rapport 403. Wageningen.
- Provincie Noord-Holland, (2000) *Notitie Toepassing van artikel 19 lid 2 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening* (nieuw). Haarlem.
- Provincie Noord-Holland, (2003) *Streekplan Noord-Holland Zuid*. Haarlem.
- Provincie Noord-Holland (2003) *Nota Cultuurhistorische regioprofielen*, Haarlem.
- Provincie Noord-Holland (2004) *Provinciale Cultuurnota Noord-Holland 2005-2008*. Haarlem.
- Provincie Noord-Holland (2004) *Beschrijving van de Noorder IJ- en Zeedijken deel 1 en 2*. Haarlem
- Reh, W., C. Steenbergen & D. Aten (2005) *Zee van land. De droogmakerij als atlas van de Hollandse landschapsarchitectuur*. Wormerveer
- Soonius, C.M. & M. de Rooij, (1997) *Herinrichtingsgebied Zeevang (Noord-Holland), archeologisch onderzoek*. Amsterdam
- Soonius, C.M., D. Bekius & S. Molenaar, (2001), *Streekplan Noord-Holland Zuid. Provincie Noord-Holland. Een archeologisch bureauonderzoek*. (RAAP-rapport 709) Amsterdam
- Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2004 (29259), *Wijziging van de Monumentenwet 1988 en enkele andere wetten ten behoeve van de archeologische monumentenzorg* mede in verband met de implementatie van het Verdrag van Valletta (Wet op de archeologische monumentenzorg). Nota naar aanleiding van het verslag.
- Tol, A., P.Verhagen, A. Borsboom en M. Verbruggen, (2004) *Prospectief boren. Een studie naar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van booronderzoek in de prospectiearcheologie*. Amsterdam.
- Zagwijn, W.H. (1991), *Geologie van Nederland, Nederland in het Holoceen*. 's-Gravenhage/Haarlem

BEGRIPPENLIJST

Archeologie: Historische wetenschap die zich ten doel stelt inzicht te verwerven in alle facetten van menselijke samenlevingen uit het verleden door middel van het systematisch opsporen en interpreteren van materiële overblijfselen die in of boven de grond bewaard zijn gebleven.

Archeologisch erfgoed: alle overblijfselen, voorwerpen en andere sporen van de mens uit het verleden, in en op de bodem waarvan het behoud en de bestudering relevante archeologische kennis oplevert. Hiertoe behoren in principe resten van bouwwerken, gebouwencomplexen, aangelegde terreinen, roerende zaken, monumenten van andere aard, alsmede hun context, zowel op het land als onder water.

ARCHIS: landelijk archeologisch informatiesysteem dat wordt beheerd door de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten.

Architectuurgeschiedenis: Historische wetenschap die zich richt op exterieur van bouwwerken, op bouwstijl en bouwtraditie met daarnaast aandacht voor de maatschappelijke context en de geschiedenis van de stedenbouw.

Beeldkwaliteitsplan: onderdeel van de ruimtelijke onderbouwing van een bestemmingsplan of artikel 19-procedure waarin expliciet aandacht wordt besteed aan de relatie tussen een nieuwe ruimtelijke ontwikkeling en bestaande karakteristieken van een gebied.

Begeleiding: de registratie van vondst- en spoorgegevens van een vindplaats, zonder dat daarbij sprake is van het aanleggen van sleuven of putten, uitgevoerd tijdens bodemverstorende activiteiten die om niet-archeologische redenen plaatsvinden en waar gegronde redenen zijn om aan te nemen dat archeologische waarden aanwezig zouden kunnen zijn; tijdens deze werkzaamheden mogen de grondsporen niet worden uitgegraven, want dan is er sprake van een opgraving.

Bevoegde Overheid: de overheid die besluiten neemt over de selectie van behoudenswaardige monumenten, die Programma's van Eisen voor archeologische werkzaamheden laat opstellen en goedkeurt en die rapportages beoordeelt; vanwege de samenhang tussen archeologie en ruimtelijke ordening zal dat meestal de gemeente zijn.

Bodemarchief: dat deel van het archeologisch erfgoed dat zich beneden het maaiveld bevindt.

Bouwhistorie: de bouw-, verbouwings- en gebruiksgeschiedenis van een bouwwerk of structuur; tevens de studie van het bouwen in het verleden.

Bouwhistorische inventarisatie: het beoordelen van gebouwen en bouwkundige structuren in een gebied op mogelijke, vermoedelijke of zekere monumentale waarden ten behoeve van een cultuurhistorisch verantwoord ruimtelijk beleid. Naast het analyseren van bouwwerken wordt daarbij enig archiefonderzoek verricht, dat doorgaans beperkt blijft tot bestudering van oude kaarten en luchtfoto's.

Buitenplaats: landhuis met bijgebouwen, tuin en park, dat is gesticht om voor kortere of langere tijd op het platteland te vertoeven, dienend als statussymbool en voor het beheer van aan de buitenplaats verbonden landerijen of industriële bedrijven.

Bureauonderzoek: het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied, omfattende de aard en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit daarvan.

Cultuurhistorie: onderzoekt de menselijke samenleving uit het verleden aan de hand van fysieke verschijnselen in het landschap (historisch bouwkundige waarden, historisch geografische waarden, archeologische waarden).

Cultuurhistorische basisstructuur: thematische samenhang binnen een (groter) geografisch begrensde gebied.

Cultuurhistorische verkenning: een instrument dat in een vroeg stadium van planvorming het cultuurhistorische belang van het plangebied belicht in relatie tot toekomstige ontwikkelingen.

Cultuurhistorische waardenkaart: kaart van de provincie Noord-Holland waarop de waardevolle archeologische, historisch geografische en historisch (steden)bouwkundige elementen zijn aangeduid. Deze kaart is geen beleidskaart maar signaleert en informeert en is bedoeld als bron van inspiratie in de ruimtelijke ontwikkeling. De kaart is per definitie incompleet.

Opgraven / Opgraving: De ontsluiting van een vindplaats met als doel de informatie te verzamelen en vast te leggen die nodig is voor het beantwoorden van de in het Programma van Eisen verwoorde onderzoeksvragen en het behalen van de onderzoeksdoelstellingen.

Directievoering: aansturen van wegens planontwikkeling noodzakelijk archeologisch veldwerk, waarbij de kaders van tijd, geld en archeologische kwaliteit worden bewaakt.

Historische geografie: Historische wetenschap die de wijze bestudeert waarop het cultuurlandschap in de loop van de tijd is ontstaan en zich heeft ontwikkeld, via analyse van de hiervoor kenmerkende bestanddelen in hun ruimtelijke samenhang.

Historische (steden)bouwkunde: valt uiteen in twee delen: architectuurgeschiedenis en bouwhistorie.

Inventariserend veldonderzoek (ivo): door middel van waarnemingen in het veld verwerven van (extra) informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied, als aanvulling op en toetsing van de archeologische verwachting gebaseerd op het bureauonderzoek.

Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie: in de archeologische beroepsgroep geldende normen en kwaliteitseisen voor uitvoeringswerkzaamheden, zoals door het College voor de Archeologische Kwaliteit vastgelegd in een handboek.

Proefonderzoek: opgraving van beperkte omvang op een of meerdere locaties binnen een vindplaats in de vorm van proefputten of proefsleuven om nadere gegevens te verzamelen over aard, omvang, diepteligging en dergelijke van de grondsporen, waarbij de grondsporen zo veel mogelijk intact worden gelaten.

Programma van Eisen (PvE): door een blijkens het beroepsregister daartoe gekwalificeerd archeoloog op basis van het selectiebesluit opgestelde kennisgeving van de bevoegde overheid aan de initiatiefnemer, waarin probleem- en doelstelling van de te verrichten werkzaamheden van de vindplaats worden gegeven alsmede formulering van de daaruit af te leiden eisen met betrekking tot het uit te voeren werk.

Selectiebesluit: een gemotiveerd besluit van de bevoegde overheid tot het al dan niet behouden van een bepaalde archeologische waarde, gebaseerd op een selectieadvies en leidend tot het al dan niet, of onder voorwaarden, verlenen van een vergunning.

(veld)werkbegeleiding zie: begeleiding

BIJLAGEN

Bijlage 1

Kaart met archeologiegebieden in de gemeente Zeevang

[los bijgevoegd]

Bijlage 2

Beschrijving van archeologisch relevante terreinen in de gemeente Zeevang (WAT-nummers verwijzen naar de CHW-kaart Noord-Holland.)

De terreinen zijn aangegeven op de kaart van bijlage 1

- ZEEV1A Polder Beetskoog (en Beschoot). Sporen van landbouw vanaf de Late Middeleeuwen in de ondergrond te verwachten
- ZEEV2A Grote en Kleine Koog. Sporen van landbouw vanaf de Late Middeleeuwen in de ondergrond te verwachten
- ZEEV3A Verdwenen dorpslint ten zuiden van de Korssloot. Sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen tot het einde van de 18^e eeuw in de ondergrond te verwachten
- ZEEV4A Verdwenen dorp Vierhuizen. Sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen tot het einde van de 17^e eeuw in de ondergrond te verwachten
- ZEEV5A Beets, historisch dorpslint. Sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen in de ondergrond te verwachten (WAT861A)
- ZEEV6A Schardam, historische dorpskern. Sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen in de ondergrond te verwachten (WAT863A)
- ZEEV7A Polder bij Oosthuizen en Etersheim. Sporen van landbouw vanaf de Late Middeleeuwen in de ondergrond te verwachten. Losse keramiek vondsten aangetroffen
- ZEEV8A Verdwenen dorp Etersheim. Resten van het verdrongen dorp aangetroffen, bestaande uit menselijke beenderen, stenen bouwmaterialen en een deel van een fundering.
- ZEEV9A Oosthuizen, historisch dorpslint. Enig middeleeuws keramiek aangetroffen. Sporen van bewoning vanaf de 14^e eeuw in de ondergrond te verwachten, mogelijk ook eerder (WAT862A)
- ZEEV10A Etersheim, historisch dorpslint. Sporen van bewoning vanaf het einde van de 14^e of het begin van de 15^e eeuw te verwachten (WAT855A)
- ZEEV11A Buitengebied van Warder. Diverse vondsten van middeleeuws keramiek aangetroffen. Sporen van landbouw vanaf de Middeleeuwen te verwachten. Mogelijk ook sporen van bewoning.
- ZEEV12A Buitengebied van Middellie. Enkele vondsten van middeleeuws keramiek aangetroffen. Sporen van landbouw vanaf de Middeleeuwen te verwachten. Mogelijk ook sporen van bewoning.
- ZEEV13A Warder, historisch dorpslint. Drie waarnemingen van laatmiddeleeuws keramiek aangetroffen. Sporen van bewoning vanaf de 14^e eeuw te verwachten. (WAT809A)
- ZEEV14A Middellie, historisch dorpslint. Sporen van bewoning vanaf de 14^e eeuw te verwachten (WAT857A)
- ZEEV15A Axwijk, historisch dorpslint. Sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen, vermoedelijk na de 14^e eeuw, te verwachten (WAT856A)

- ZEEV16A Slot van Middellie. Sporen van een slot te verwachten dat hier tussen 1564 en 1633/1648 heeft gestaan. Reeds 16^e- en 17^e-eeuws aardewerk aangetroffen (WAT832A)
- ZEEV17A Terrein met drie huisplaatsen. Resten van funderingen, ophogingslagen en afgedankte huisraad aangetroffen, gedateerd tussen 1200 en 1600. Meerdere van deze sporen te verwachten (WAT763A)
- ZEEV18A Buitengebied bij Kwadijk en Hobrederkoog. Sporen van landbouw vanaf de Middeleeuwen te verwachten. In het gebied van Kwadijk mogelijk ook sporen van bewoning te verwachten, gebaseerd op de aangetroffen laatmiddeleeuwse waterput.
- ZEEV19A Verdwenen dorpslint Drei. Lage huisterpen en 12^e- en 13^e-eeuws aardewerk aangetroffen. Overblijfselen van dorp Drei dat tussen 1348 en 1367 werd verplaatst. (WAT406A)
- ZEEV20A Laatmiddeleeuwse waterput. Een laatmiddeleeuwse waterput en sporen van een laatmiddeleeuwse woonplaats aangetroffen. (WAT429A)
- ZEEV21A Kalkoven bij Axwijk. Kalkoven aangegeven op de kaart van rond 1680. De ovens zijn aanwezig geweest tot halverwege de 19^e eeuw. Voor 1900 zijn de ovens verdwenen. Sporen van de ovens, bijgebouwen, schelpen en kalk in de ondergrond te verwachten.
- ZEEV22A Kwadijk, historisch dorpslint. Sporen van bewoning vanaf de 14^e eeuw te verwachten (WAT858A)
- ZEEV23A Hobrede, historisch dorpslint. Sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen te verwachten (WAT864A)
- ZEEV24A kerkterrein van Beets. Sporen van eventuele oudere kerkgebouwen, menselijke resten en sporen grafrituelen te verwachten.
- ZEEV25A kerkterrein van Schardam. Sporen van eventuele oudere kerkgebouwen, menselijke resten en sporen grafrituelen te verwachten.
- ZEEV26A kerkterrein van Oosthuizen. Sporen van eventuele oudere kerkgebouwen, menselijke resten en sporen grafrituelen te verwachten.
- ZEEV27A kerkterrein van Etersheim. Sporen van eventuele oudere kerkgebouwen, menselijke resten en sporen grafrituelen te verwachten.
- ZEEV28A kerkterrein van Warder. Sporen van eventuele oudere kerkgebouwen, menselijke resten en sporen grafrituelen te verwachten. (WAT762A)
- ZEEV29A kerkterrein van Middellie. Sporen van eventuele oudere kerkgebouwen, menselijke resten en sporen grafrituelen te verwachten.
- ZEEV30A kerkterrein van Kwadijk. Sporen van eventuele oudere kerkgebouwen, menselijke resten en sporen grafrituelen te verwachten.
- ZEEV31A kerkterrein van Hobrede. Sporen van eventuele oudere kerkgebouwen, menselijke resten en sporen grafrituelen te verwachten.
- ZEEV32A Markermeer. Sporen van bewoning alsmede scheepswrakken te verwachten.
- ZEEV33A Eendenkooi in de Kleine en Grote Koog. Sporen van de kooiplas met vangpijpen en vangconstructie te verwachten, alsmede resten van het kooikershuisje en gebruiksvoorwerpen.
- ZEEV34A Eendenkooi in het buitengebied van Warder. Sporen van de kooiplas met vangpijpen en vangconstructie te verwachten, alsmede resten van het kooikershuisje en gebruiksvoorwerpen.

(van de molenplaatsen is de eerste vermelding op de kaart tussen haakjes aangegeven)

- ZEEV35A Molenplaats van windpoldermolen in Polder Beschoot (ca. 1680)
- ZEEV36A Molenplaats van windpoldermolen in Rietkoog (ca. 1646)
- ZEEV37A Molenplaats van windpoldermolen in Rietkoog (kaart ca. 1900)
- ZEEV38A Molenplaats van windpoldermolen in Polder Beetskoog (ca. 1646)
- ZEEV39A Molenplaats van windpoldermolen Cooghsmlen in de Beetskoog (ca. 1680)
- ZEEV40A Molenplaats windpoldermolen in Polder Beetskoog bij Schardam (ca. 1646)
- ZEEV42A Molenplaats windpoldermolen bij Schardam (ca. 1900)
- ZEEV43A Molenplaats windpoldermolen bij Beets (ca. 1646)
- ZEEV44A Molenplaats Korenmolen Beets (ca. 1646)
- ZEEV45A Molenplaats windpoldermolen bij Korsvloot, Grote en Kleine Koog (ca. 1646)
- ZEEV46A Molenplaats windpoldermolen bij Schardam (ca. 1900)
- ZEEV47A Molenplaats windpoldermolen Grote en Kleine Koog (ca. 1680)
- ZEEV48A Molenplaats windpoldermolen in Oosterkoog (ca. 1680)
- ZEEV49A Molenplaats korenmolen Oosthuizen (ca. 1646)
- ZEEV50A Etersheimerbraakmolen. Herbouwd in de 20^e eeuw (ca. 1680)
- ZEEV51A Molenplaats windpoldermolen Heintjesbraak (ca. 1900)
- ZEEV52A Molenplaats windpoldermolen Zandbraak (ca. 1900)
- ZEEV53A Molenplaats windpoldermolen Zandbraak (ca. 1900)
- ZEEV54A Molenplaats zaagmolen langs trekvaart Edam-Hoorn (ca. 1680)
- ZEEV55A Molenplaats windpoldermolen bij Axwijk (ca. 1900)
- ZEEV56A Molenplaats windpoldermolen in buitengebied Kwadijk (ca. 1680)
- ZEEV57A Molenplaats windpoldermolen in buitengebied Kwadijk (ca. 1680)
- ZEEV58A Molenplaats windpoldermolen in buitengebied Kwadijk (ca. 1850)
- ZEEV59A Molenplaats korenmolen bij Kwadijk (ca. 1680)
- ZEEV60A Molenplaats windpoldermolen in Hobrederkoog (ca. 1646)
- ZEEV61A West-Friese Omringdijk. Resten van de opbouw van de dijk in diverse lagen over elkaar heen te verwachten. Kern van de dijk 14^e-eeuws (WAT767A)
- ZEEV62A Keukendijk (Schardammer-, Etersheimer, Zeevangs-). Resten van de opbouw van de dijk in diverse lagen over elkaar heen te verwachten. Kern van de dijk laatmiddeleeuws (WAT887A)
- ZEEV63A Dijk (ten zuiden van Warder, Middellie en Axwijk). Resten van de opbouw van de dijk in diverse lagen over elkaar heen te verwachten. Kern van de dijk laatmiddeleeuws
- ZEEV64A Kwadijk. Resten van de opbouw van de dijk in diverse lagen over elkaar heen te verwachten. Kern van de dijk laatmiddeleeuws (WAT340G)
- ZEEV65A Hobrederdijk. Resten van de opbouw van de dijk in diverse lagen over elkaar heen te verwachten. Kern van de dijk laatmiddeleeuws
- ZEEV66A Hobrederdijk, Westeinde. Resten van de opbouw van de dijk in diverse lagen over elkaar heen te verwachten. Kern van de dijk laatmiddeleeuws
- ZEEV67A Slingerdijk. Resten van de opbouw van de dijk in diverse lagen over elkaar heen te verwachten. Kern van de dijk laatmiddeleeuws
- ZEEV68A Dijk om de Grote en Kleine Koog. Resten van de opbouw van de dijk in diverse lagen over elkaar heen te verwachten. Kern van de dijk 14^e-eeuws
- ZEEV69A Dijk van de Beetskoog. Resten van de opbouw van de dijk in diverse lagen over elkaar heen te verwachten. Kern van de dijk 14^e-eeuws
- ZEEV70A Dijk van de Beetskoog (noordzijde). Resten van de opbouw van de dijk in diverse lagen over elkaar heen te verwachten. Kern van de dijk 17^e-eeuws

- ZEEV71A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder (WAT813A)
- ZEEV72A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder (WAT811A)
- ZEEV73A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder (WAT814A)
- ZEEV74A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder (WAT815A)
- ZEEV75A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder (WAT816A)
- ZEEV76A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder (WAT817A)
- ZEEV77A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder (WAT818A)
- ZEEV78A Veenterp(en) ten zuidwesten van dorpslint Oosthuizen (WAT828A)
- ZEEV79A Veenterp(en) ten zuidwesten van dorpslint Oosthuizen (WAT829A)
- ZEEV80A Veenterp(en) in buitengebied Middellie (WAT819A)
- ZEEV81A Veenterp(en) in buitengebied Middellie (WAT820A)
- ZEEV82A Veenterp(en) in buitengebied Middellie (WAT821A)
- ZEEV83A Veenterp(en) in buitengebied Middellie (WAT822A)
- ZEEV84A Veenterp(en) in buitengebied Middellie (WAT823A)
- ZEEV85A Veenterp(en) in buitengebied Middellie (WAT824A)
- ZEEV86A Veenterp(en) in buitengebied Middellie (WAT825A)
- ZEEV87A Veenterp(en) in buitengebied Middellie (WAT826A)
- ZEEV88A Veenterp(en) in buitengebied Middellie (WAT902A)
- ZEEV89A Veenterp(en) in buitengebied Middellie (WAT827A)
- ZEEV90A Veenterp(en) in buitengebied Middellie (WAT830A)
- ZEEV91A Veenterp(en) in buitengebied Middellie (WAT831A)
- ZEEV92A Veenterp(en) in buitengebied Middellie (WAT832A)
- ZEEV93A Veenterp(en) in buitengebied Middellie (WAT833A)
- ZEEV94A Veenterp(en) in buitengebied Middellie (WAT430A)
- ZEEV95A Veenterp(en) in buitengebied Middellie (WAT761A)
- ZEEV96A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder (WAT810A)
- ZEEV97A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder (WAT002A)
- ZEEV98A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder (WAT812A)
- ZEEV99A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder (WAT807A)
- ZEEV100A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder (WAT808A)
- ZEEV101A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder (WAT834A)
- ZEEV102A Rietkoog. In de 14^e eeuw buitengedijkt land. Sporen van landbouw vanaf de Middeleeuwen te verwachten
- ZEEV103A Floriskoog en Oosterkoog. Buitengedijkt land, vermoedelijk in de 14^e eeuw. Sporen van landbouw vanaf de Middeleeuwen te verwachten.
- ZEEV104A Etersheimerbraak. Ingedijkte braak, voor de 17^e eeuw. Sporen van landbouw te verwachten.
- ZEEV106A Oosthuizen buiten historische dorpslint. In de tweede helft van de 20^e eeuw bebouwd gebied.
- ZEEV107A Heintjesbraak. Tussen 1850 en 1900 bedijkte braak
- ZEEV108A Zandbraak. Tussen 1850 en 1900 bedijkte braak.

Bijlage 3

Beknopt overzicht van de archeologisch relevante terreinen in de gemeente Zeevang, die zijn aangegeven op de Cultuurhistorische Waardenkaart van Noord-Holland (deze terreinen zijn ook opgenomen in bijlage 2):

a. Terreinen van hoge archeologische waarde

- WAT002A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder
- WAT406A Verdwenen nederzetting Dri
- WAT761 Veenterp(en) in buitengebied Middellie
- WAT762A Kerkterrein Warder
- WAT763A Terrein met drie huisplaatsen bij Middellie
- WAT767A West-Friese Omringdijk
- WAT807A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder
- WAT808A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder
- WAT809A Warder, historisch dorpslint
- WAT810A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder
- WAT855A Etersheim, historisch dorpslint
- WAT856A Axwijk, historisch dorpslint
- WAT857A Middellie, historisch dorpslint
- WAT858A Kwadijk, historisch dorpslint
- WAT861A Beets, historisch dorpslint
- WAT862A Oosthuizen, historisch dorpslint
- WAT863A Schardam, historische dorpskern
- WAT864A Hobrede, historisch dorpslint

b. Terreinen van archeologische waarde

- WAT429A Sporen van laatmiddeleeuwse bewoning en waterput
- WAT430A Sporen van bewoning
- WAT811A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder
- WAT812A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder
- WAT813A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder
- WAT814A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder
- WAT815A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder
- WAT816A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder
- WAT817A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder
- WAT818A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder
- WAT819A Veenterp(en) in buitengebied Middellie
- WAT820A Veenterp(en) in buitengebied Middellie
- WAT821A Veenterp(en) in buitengebied Middellie
- WAT822A Veenterp(en) in buitengebied Middellie
- WAT823A Veenterp(en) in buitengebied Middellie
- WAT824A Veenterp(en) in buitengebied Middellie
- WAT825A Veenterp(en) in buitengebied Middellie
- WAT826A Veenterp(en) in buitengebied Middellie
- WAT827A Veenterp(en) in buitengebied Middellie

- WAT828A Veenterp(en) ten zuidwesten van Oosthuizen
- WAT829A Veenterp(en) ten zuidwesten van Oosthuizen
- WAT830A Veenterp(en) in buitengebied Middellie
- WAT831A Veenterp(en) in buitengebied Middellie
- WAT832A Veenterp(en) in buitengebied Middellie
- WAT833A Veenterp(en) in buitengebied Middellie
- WAT834A Veenterp(en) ten noordoosten van dorpslint Warder
- WAT887A Zeevangsdijk, Noorder IJ- en Zeedijken
- WAT902A Veenterp(en) in buitengebied Middellie

c. Terreinen met hoge historisch-geografische waarde, die ook een archeologische waarde bezitten, maar niet op de archeologische kaartlaag zijn aangeduid.

WAT340G Kwadijk, buitenwaterkerende dijk, onderdeel van de Stelling van Amsterdam (N.B. De archeologische en de historisch-geografische waarderingen stemmen niet altijd overeen).

Correctie op de Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Holland:

- WAT861A Beets, historisch dorpslint. Een 17^e-eeuwse kaart toont dat het dorp verder oostwaarts langs de Korssloot doorliep
- WAT857A Middellie, historisch dorpslint. De Kadastrale Minuutplan (begin 19^e eeuw) en de structuur van de verkaveling geven aanleiding meer noordelijk ook sporen van bewoning te verwachten.
- WAT832A Dit terrein staat op de CHW-kaart aangegeven als terrein met veenterp(en). Op een deel van het terrein is vermoedelijk echter ook het Slot van Middellie te vinden. Dit terrein is in de nota gescheiden in twee delen.
- WAT406A De contouren van het verdwenen dorp Drei kunnen minder wijd op de kaart worden opgenomen. Het dorp zal zich hebben uitgestrekt langs de huidige Oud-Raeffeldamweg.

Bijlage 4

Nationaal archeologisch beleid

Om de cultuurhistorie sterker richtinggevend te laten zijn voor de inrichting van de ruimte heeft het Rijk in 1999 de nota Belvedere uitgebracht. Daarin zijn de volgende doelen te onderscheiden: de cultuurhistorische identiteit erkennen en herkenbaar houden, deze identiteit in Belvedere-gebieden versterken en benutten, voorwaarden scheppen voor initiatieven van derden, kennis over cultuurhistorie verspreiden en toegankelijk maken, het bevorderen van samenwerking en het gebruik van de huidige instrumenten verbeteren. Een belangrijk uitgangspunt daarbij is het gebruik van de cultuurhistorische identiteit als inspiratiebron voor verdere ontwikkelingen.

De benutting van het cultureel vermogen moet leiden tot een verbrede inzet van cultuurhistorie als kwaliteitsimpuls voor de leefomgeving. Hierbij is integrale benadering vanuit de drie cultuurhistorische disciplines (historische geografie, archeologie en historische (steden)bouwkunde) gewenst. Het rijk juicht initiatieven tot het kiezen van een eigen thematische benadering toe, maar is daar zelf terughoudend in.

Als voorbeeld kan de Stelling van Amsterdam worden genoemd. De tussen 1874 en 1920 aangelegde Stelling creëerde een door de mens geschapen militair landschap binnen een ouder door de mens aangelegd polderlandschap. Bij de gebiedsbeschrijving in de nota Belvedere worden als fysieke dragers van de Stelling onder meer genoemd: het hydrologisch en militair-landschappelijk ensemble van de Stelling zelf en overige cultuurhistorische waarden binnen het Stellinggebied, waarbij met name archeologische structuren worden genoemd. Een voorgestelde beleidsstrategie is het aanwijzen van de Stelling tot beschermd landschapsgezicht.

Wat het nationale archeologiebeleid betreft, kan worden geconstateerd dat tot in de jaren negentig vooral het Rijk de verantwoordelijkheid voor dit beleid op zich nam, samen met enkele universitaire instituten en een aantal gemeentelijke archeologen. Het bezwaar hiervan was dat, buiten de weinige gemeenten die zich een eigen archeoloog konden veroorloven, er meestal weinig lokale en regionale betrokkenheid was bij dit archeologiebeleid. Daarnaast werd soms te laat, maar vaker geheel niet, bij planvorming rekening gehouden met de mogelijkheid dat archeologisch erfgoed in de bodem aanwezig kon zijn. Dit leidde tot het soms onnodig verloren gaan van archeologische vindplaatsen en soms tot vertragingen in de planuitvoering. De grotere belangstelling voor het archeologisch erfgoed, maar ook de steeds verder toenemende complexiteit in de ruimtelijke planvorming vragen om verbetering van de situatie.

Aangezien dergelijke problemen zich in meerdere Europese landen voordeden, werd in 1992 op Malta het Verdrag van Valletta getekend. Doel van deze conventie is om de zorg voor het archeologisch erfgoed te verbeteren en om archeologen in een vroeger stadium bij planvorming te betrekken. Er dienen passende maatregelen te worden genomen ten behoeve van bescherming, conservering en instandhouding van het archeologische erfgoed.

In Nederland zal de implementatie van het Verdrag van Valletta leiden tot een grotere eigen verantwoordelijkheid voor de initiatiefnemer van ruimtelijke plannen en tot een grotere taak voor gemeenten. Het wetsontwerp ligt op dit moment bij de Tweede Kamer. Verwacht wordt dat de Wet op de Archeologische Monumentenzorg in 2007 van kracht wordt.

Als gevolg van het verdrag van Valletta zal in de nieuwe Monumentenwet de zorgplicht verder worden uitgewerkt, waarbij het leidend principe is dat de veroorzaker van een niet-vermijdbare versterking van het archeologisch erfgoed gehouden is procedureel en financieel een opgraving te laten verrichten. Deze opgraving, die op wetenschappelijk verantwoorde wijze moet worden verricht, omvat ook het beschrijven van de vondsten en het deponeren daarvan in een Depot voor Bodemvondsten.

Sinds oktober 2001 is een interim-beleid van kracht geworden in afwachting van de implementatie van het Verdrag van Valletta. Daartoe zijn de "Beleidsregels opgravingsbevoegdheid" vastgesteld door de staatssecretaris. Het betreft maatregelen om, binnen de grenzen van de Monumentenwet 1988, de opgravingsmarkt zo open te maken als mogelijk is. Gemeenten die niet beschikken over een eigen opgravingsbevoegdheid kunnen dankzij dit interimbeleid gebruik maken van uitvoerders van archeologisch onderzoek, die opgravingswerk verrichten onder bevoegdheid van vergunninghouders. Een College voor de Archeologische Kwaliteit adviseert over de geschiktheid van uitvoerders en een Rijksinspectie voor de Archeologie (RIA) oefent het feitelijk toezicht uit op deze uitvoerders. Daarbij ligt de bedoeling voor om als norm de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) te hanteren.

In een in opdracht van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek opgestelde notitie over archeologie en bestemmingsplannen (Brouwer en Hanou 2003) wordt aangegeven dat de Wet en het Besluit op de Ruimtelijke Ordening indirect in feite reeds de opdracht bevatten dat in het kader van een goede ruimtelijke ordening rekening gehouden moet worden met het belang bij behoud van archeologische waarden. In de Wet op de Archeologische Monumentenzorg wordt deze opdracht explicieter vastgelegd en kunnen de kosten van opgravingen worden verhaald op de initiatiefnemer. De gemeenten krijgen de plicht om kennis te vergaren over het bodemarchief ter plaatse, ook over de nog onbekende waarden, waarbij met name gedacht moet worden aan het laten verrichten van bureauonderzoek en (inventariserend) veldonderzoek. Op het moment dat bouw- en aanlegvergunningen worden aangevraagd kan door middel van aanvullend onderzoek verder worden ingezoomd op de aanwezige waarden. Bij een bestemmingsplan kan worden bepaald dat voorschriften kunnen worden verbonden aan een aanlegvergunning, een reguliere bouwvergunning of een vrijstellingsbesluit.

Via een facetbestemmingsplan kan de bescherming van archeologische waarden op korte termijn voor het gehele grondgebied van de gemeente worden geregeld.

Provinciaal archeologisch beleid

Het archeologisch beleid van het provinciaal bestuur van Noord-Holland is vastgelegd in de Provinciale Cultuurnota 2005-2008, de Cultuurhistorische Regio-profielen, de Leidraad Provinciaal Omgevingsbeleid, de Gedragslijn Compensatie en het Streekplan Noord-Holland-Zuid.

Het beleid is enerzijds gebaseerd op (toekomstige) wettelijke verplichtingen, waarbij de verwachtingen omtrent de implementatie van het Verdrag van Valletta een voornamelijk rol spelen, anderzijds op autonoom cultuurhistorisch provinciaal beleid.

Het beleid richt zich op het leesbaar houden van de niet compleet beschreven ontwikkelingsgeschiedenis van het westen van Nederland. Daarbij dient de samenleving te profiteren van het archeologisch erfgoed, onder meer door het beter herkenbaar en toegankelijk maken en het toepassen als inspiratiebron. Het doel wordt bereikt via "behoud door ontwikkeling", in de praktijk betekent dit doorgaans vooral "behoud door versterking". Dit houdt in dat bepaalde objecten of patronen in een gebied weer beter leesbaar worden gemaakt, waarbij geplande activiteiten in een bepaald plangebied vaak het aanknopingspunt vormen.

Een belangrijk instrument voor het beleid is de Cultuurhistorische Waardenkaart, waarbij voor elk van de drie cultuurhistorische disciplines historische (steden)bouwkunde, historische geografie en archeologie een kaartlaag is samengesteld. Per kaartlaag zijn de waarden in drie graden van waardering aangeduid, voor zover deze waarden op het moment van vervaardiging van de kaart bekend en gewaardeerd waren. De terreinen van lage of zeer lage waarde werden reeds bij het samenstellen van de kaart uitgeselecteerd en zijn daarin niet opgenomen.

Van de op de archeologische kaartlaag aangegeven terreinen staat vast dat ze bescherming verdienen vanuit cultuurhistorisch oogpunt. In de ruimtelijke afweging dient de gemeenteraad met deze terreinen in de ruimtelijke afweging rekening te houden. Deze kaart is echter geen beleidskaart en hij is per definitie onvolledig, omdat bij het samenstellen van de kaart het niet mogelijk bleek om ten behoeve daarvan aanvullend onderzoek te doen naar aanwezige nog onbekende archeologische vindplaatsen.

Problematisch is dat de naderhand bekend geworden vindplaatsen vaak niet gewaardeerd worden, waardoor ze geen plaats krijgen op de Cultuurhistorische Waardenkaart.

De relatieve onvolledigheid van deze kaart zal daardoor de komende jaren naar verwachting toenemen. Als we bedenken dat tevens veel archeologische vindplaatsen in het geheel nog niet ontdekt zijn, blijkt dat de Cultuurhistorische Waardenkaart slechts het topje van de ijsberg toont. Op het gebied van de archeologische erfgoededucatie wordt een belangrijke rol in het provinciaal archeologisch beleid vervuld door het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten. Hier worden vondsten uit opgravingen bewaard, ontsloten en voor bruiklening ter beschikking gesteld en archeologische toevalsvondsten aangemeld.

In het kader van functievernieuwing zet de provincie in op het systeem van behouden, beheren en benutten binnen het ruimtelijke ordeningstraject en op de verplichting voor de initiatiefnemer tot het laten verrichten en het financieren van noodzakelijk onderzoek volgens het Verdrag van Valletta.

Zowel in de eigen ruimtelijke plannen als in de door de provincie te toetsen plannen van derden wordt het behoud in de bodem van archeologische waarden als afwegingscriterium meegenomen. Indien behoud in de bodem niet mogelijk is, dient door onderzoek de archeologische informatie te worden veilig gesteld.

Van de Gedragslijn Compensatie, die geldt voor provinciaal handelen en op 14 maart 2000 door Provinciale Staten is vastgesteld, is het principe van het Verdrag van Valletta onderdeel gemaakt, zodat aantasting van cultuurhistorisch waardevolle terreinen zoveel mogelijk wordt voorkomen. Aansluitend daarop is in augustus 2000 de notitie Toepassing van artikel 19 lid 2 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (nieuw) aan de gemeenten toegezonden.

Hierin wordt, naar aanleiding van een wijziging in de Wet op de Ruimtelijke Ordening, aangegeven wat de speerpunten van het provinciaal ruimtelijk beleid zijn. Daaronder vallen met name ook projecten die gesitueerd zijn ter plekke van archeologische monumenten en van vindplaatsen.¹⁰⁵ Het provinciaal beleid is gericht op het zoveel mogelijk bewaren van archeologische waarden in de bodem. Bij nieuwe ingrepen in de bodem die dieper reiken dan 40 cm is verkennend archeologisch onderzoek noodzakelijk, omdat de bodem niet overal is geïnventariseerd. Als hieruit blijkt dat er te verwachten is dat er bodemvondsten worden gedaan, dan is nader overleg met archeologen van rijk of provincie noodzakelijk.

De Provinciale Cultuurnota 2005-2008 beschouwt de culturele planologie, de intergratie van de cultuurhistorie met andere beleidsterreinen, als een belangrijk instrument voor de verhoging van de kwaliteit en de leefbaarheid van de stedelijke en landschappelijke omgeving. De culturele planologie betreft een interdisciplinaire samenwerking waarbij cultuur en cultuurhistorische factoren, waaronder de archeologie, worden ingebracht in ruimtelijke ordeningsprocessen. Het integreren van archeologie in het proces van ruimtelijke ordening is een beleidslijn die de provincie sinds 1995 op basis van het verdrag van Valletta volgt, maar met de huidige cultuurnota wordt meer nadruk gegeven aan de inspirerende werking die archeologische waarden en cultuurhistorische waarden in het algemeen kunnen hebben voor de inrichting van de omgeving. De provincie stimuleert gemeenten om de culturele planologie in te bedden in het eigen beleid. Voor samenwerkingsprojecten, waarbij archeologisch waarden betrokken zijn, kan de subsidiepost Integratieprojecten openstaan. Tevens is er een subsidieregeling gericht op erfgoededucatie en -participatieprojecten.

De in 2003 vastgestelde Nota Cultuurhistorische Regioprofielen Noord-Holland wordt door de provincie beschouwd als een belangrijke schakel tussen de Cultuurnota en de Cultuurhistorische Waardenkaart en als instrument van overleg met andere overheden en partners op het gebied van ruimtelijke inrichting en ontwikkeling in relatie tot cultuurhistorie. De provincie streeft ernaar om binnen het proces van een continue veranderende fysieke omgeving de eerdere fasen uit dat proces leesbaar te houden en spreekt in dat verband van de continuïteit van de identiteitsdragers van het gebied.

In de Nota Cultuurhistorische Regioprofielen worden vier kenmerkende provinciale thema's aangeduid:

- waterstaatkundige geschiedenis,

¹⁰⁵ Bij het beleid betreffende artikel 19 WRO wordt over speerpunten 7 (cultuurhistorie en archeologie) en 15 (infrastructuur) opgemerkt:

"Wijzigingen van deze twee functies beschouwen wij als vestiging van de functie, waarvoor derhalve een verklaring van geen bezwaar op grond van lid 1 nodig is."

"7. Cultuurhistorie en archeologie. Onder de speerpunten van beleid vallen alle projecten die (..) binnen een gebied zijn gesitueerd, waar volgens de Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Holland sprake is van hoge en zeer hoge archeologische waarden."

- ontginnings- en bewoningsgeschiedenis,
- industrialisatie,
- militair-strategische geschiedenis.

Binnen het beleid worden drie strategieën onderscheiden namelijk behouden, versterken en ontwikkelen. Op archeologische vindplaatsen is de strategie behouden van toepassing: ontwikkelingen kunnen alleen plaatsvinden indien zij op zeer zorgvuldige wijze worden ingepast in de bestaande cultuurhistorische structuur. Als behoud in situ niet mogelijk is, moet de vindplaats worden opgegraven.

De provincie vraagt van de gemeenten hun plannen voor de inrichting van de ruimte op hun grondgebied aan het cultuurhistorisch beleid van de provincie te toetsen.

In de veenweidegebieden van de regio Waterland/Zaanstreek, waartoe de gemeente Zeevang behoort, streeft de provincie naar het behoud van de middeleeuwse verkavelingstructuren, historische watergangen, structuren van karakteristieke lint- en dijkdorpen met de historisch bebouwing en de hoogwaardige archeologische vindplaatsen zoals deze vermeld zijn op de CHW-kaart. Verder streeft de provincie naar het versterken van de openheid van het veenweidelandschap, het contrast tussen de veenweidegebieden en de droogmakerijen, een aanpassing van de grondwaterstand in gebieden met hoge archeologische waarde en van de vindplaatsen van middeleeuwse woonplaatsen.

In het algemeen zou er aandacht moeten zijn voor het (beter) leesbaar houden/maken van archeologische bewoningsrelicten, het hergebruiken en publiek toegankelijk maken van het cultuurhistorisch erfgoed en het gebruik van cultuurhistorie als uitgangspunt bij ruimtelijke ontwikkelingen in de kleine kernen. De regio Waterland is door de provincie Noord-Holland ook aangewezen als speerpuntgebied in het kader van het Beheer en Behoudplan voor archeologische vindplaatsen. In dit kader wordt in Waterland extra aandacht besteedt aan de middeleeuwse huisterpen, waarvan er ook diverse in Zeevang voorkomen. In dit kader richt de provincie zich op het handhaven van een voldoende hoog grondwaterpeil alsmede een conserverend beheer van de huisterpen.

In de Streekplannen Noord-Holland Zuid en Noord-Holland Noord wordt onder meer ingezet op een ruimtelijke ontwikkeling die de cultuurhistorie zichtbaar houdt en beter tot zijn recht laat komen. De opgave is om bij dergelijke ontwikkelingen deze waarden te respecteren en te gebruiken als inspiratiebron voor de versterking van ruimtelijke identiteiten. De nadruk wordt daarbij gelegd op structuren en ensembles die mede bepalend zijn geweest voor de wording van Noord-Holland. Archeologische terreinen dienen bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen zoveel mogelijk te worden behouden en in de nieuwe structuur ingepast. Nog onbekende archeologische waarden moeten door vooronderzoek worden opgespoord. Indien behoud niet mogelijk is, worden de vindplaatsen opgegraven. In de toelichting op het plan moet een onderbouwing worden gegeven voor de wijze waarop met cultuurhistorische waarden (waaronder uiteraard archeologie) is omgegaan.¹⁰⁶ In het Streekplan Noord-Holland Zuid krijgen kernen en stedelijke voorzieningen groter dan 5 ha. een rode contour, die de maximale ruimtelijke begrenzing vormen van het stedelijk gebied. Zij

¹⁰⁶ "Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen dienen de archeologische terreinen waar mogelijk behouden te blijven en ingepast te worden in de nieuwe structuur. (...) De meeste archeologische overblijfselen zijn onbekend omdat ze onder het maaiveld liggen. Om te voorkomen dat waardevolle informatie verloren gaat, moeten deze overblijfselen zo vroeg mogelijk in de planontwikkeling door een archeologisch vooronderzoek worden gelokaliseerd en gewaardeerd. Waardevolle vindplaatsen die niet behouden kunnen blijven, moeten voorafgaand aan de planuitvoering worden onderzocht door opgraving."

"Er moet onderbouwd worden aangegeven op welke wijze de cultuurhistorische waarden worden behouden, versterkt of als inspiratiebron gebruikt bij nieuwe ontwikkelingen."

geven de uitbreidingsruimte aan voor verdere vormen van verstedelijking gedurende de streekplanperiode. Binnen de rode contouren liggen ook gebieden die nu nog relatief open zijn en volop archeologische waarden (kunnen) bevatten. Met name in deze gebieden zal (verdere) ontwikkeling plaatsvinden die bedreigend kan zijn voor de eventueel aanwezige archeologische waarden.

Het Beeldkwaliteitsplan is een provinciaal beleidsinstrument in het kader van de ruimtelijke ordening dat in het Streekplan Noord-Holland Noord is ingevoerd. Hierin dient expliciet aandacht te worden besteed aan de relatie tussen nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen en de bestaande karakteristieken van een gebied, waaronder de cultuurhistorie. Het opstellen van een Beeldkwaliteitsplan is een vereiste voor alle nieuwe ontwikkelingen in zoekgebieden en uitsluitingsgebieden in Noord-Holland Noord. In Noord-Holland Zuid wordt bij nieuwe ontwikkelingen in het buitengebied het Beeldkwaliteitsplan niet verplicht gesteld, terwijl het maken van een dergelijk plan zowel voor de gebieden binnen de rode contouren als die erbuiten wel wenselijk wordt geacht. De provincie toetst de bestemmingsplannen wel op het gebruik van de nieuwe integrale nota Beleidskader landschap en cultuurhistorie Noord-Holland.

In de Leidraad Provinciaal Omgevingsbeleid wordt onder meer de verplichting vermeld dat archeologische terreinen van hoge en zeer hoge waarde door middel van aanlegvergunningstelsels in het bestemmingsplan dienen te worden beschermd.¹⁰⁷ Dit betreft uiteraard niet slechts de terreinen die op de Cultuurhistorische Waardenkaart staan, maar ook die tijdens het vooronderzoek nieuw ontdekt worden. Overigens is het verstandig om in stedelijk gebied een iets andere regeling te hanteren (zie hiervoor hoofdstuk 2) en om de gebieden die “van waarde” zijn ook onder het aanlegvergunningstelsel te laten vallen. Op de betreffende terreinen zijn immers wel degelijk archeologische waarden geconstateerd en met zekerheid vastgesteld. Het negeren van archeologische terreinen met de aanduiding “van waarde” kan onaangename risico’s veroorzaken tijdens het uitvoeren van grondroerende werkzaamheden op de betreffende locatie indien deze waarden plotseling aan het licht komen.

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat gemeenten vanwege het provinciaal beleid gehouden zijn om in het kader van planontwikkeling en bij het vervaardigen of wijzigen van bestemmingsplannen eventuele nog onbekende archeologische vindplaatsen te lokaliseren, te waarderen, te behouden of zonodig op te graven. De kosten van archeologisch onderzoek dienen binnen de projectbegroting te worden bestreden. Hieruit volgt dat bij alle planvorming en planontwikkeling steeds het archeologisch aspect moet worden afgewogen. Dit betekent dat steeds archeologisch vooronderzoek moet plaatsvinden, tenminste bestaande uit een bureauonderzoek. Daarnaast moeten ook de andere cultuurhistorische waarden (historisch-geografische en historisch (steden)bouwkundige) worden geïnventariseerd en benut.

107 "De meeste archeologische vindplaatsen zijn onbekend, omdat ze onder het maaiveld liggen. Om te voorkomen dat waardevolle informatie verloren gaat, moeten deze overblijfselen zo vroeg mogelijk in de planontwikkeling door een archeologisch vooronderzoek worden gelokaliseerd en gewaardeerd. Bij toetsing van bestemmingsplannen wordt nagegaan of bij de planvorming voldoende archeologisch vooronderzoek verricht is op basis waarvan een afgewogen besluit kan worden genomen. In bestemmingsplannen moeten terreinen van hoge en zeer hoge waarde tot uitdrukking komen en middels een aanlegvergunning worden beschermd."

"Indien behoud in situ niet mogelijk is, dient de informatie van het bodemarchief te worden veiliggesteld door middel van een wetenschappelijk verantwoord onderzoek, uitgevoerd volgens algemeen geldende normen/richtlijnen."

"De provincie zal gemeentelijke plannen toetsen op de wijze waarop cultuurhistorische waarden zijn opgenomen. De cultuurhistorische waarden moeten in een vroeg stadium van planontwikkeling worden geïnventariseerd, bij het ontwerp worden gebruikt en bij de vaststelling worden meegewogen. Er moet onderbouwd worden aangegeven op welke wijze het cultureel erfgoed zoveel mogelijk behouden blijft, hersteld of als inspiratiebron gebruikt wordt voor nieuwe ontwikkelingen."

Bijlage 5 Toelichting op de KNA

Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie

De Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA) is een handboek dat bestaat uit normen en richtlijnen waaraan archeologisch onderzoek minimaal moet beantwoorden. Het maakt deel uit van een systeem van kwaliteitszorg waarin bijvoorbeeld ook is voorzien in een certificering van commerciële bedrijven die worden toegelaten op de archeologische markt.

De KNA is ontwikkeld door de beroepsgroep. Onder leiding van het College voor de Archeologische Kwaliteit hebben er zo'n 80 archeologen aan bijgedragen. In januari 2001 is de KNA aangeboden aan Staatssecretaris Van der Ploeg en sinds het van kracht worden van het interimbeleid (de beleidsregels die gelden voor het archeologisch veld totdat de nieuwe Monumentenwet van kracht wordt) wordt de norm ook in de praktijk gehanteerd.

De KNA voorziet in een handboek met kwaliteitsnormen voor alle archeologische verrichtingen. De normen zijn bedoeld voor alle instellingen en personen die werkzaamheden uitvoeren in het kader van de archeologische monumentenzorg in Nederland. De KNA is dan ook in eerste instantie bedoeld voor de archeoloog, archeologisch specialist en depotbeheerder. De normen hebben betrekking op vooronderzoek, opgraven, beheer, registreren, deponeren van vondsten, adviseren en de archeologische begeleiding van projecten. Voor elk van deze archeologische activiteiten wordt gespecificeerd aan welke eisen deze activiteiten minimaal moeten voldoen. Meer mag dus altijd.

Het beheer van de KNA is sinds 2005 in handen van het Centraal College van Deskundigen Archeologie, de opvolger van het College voor de Archeologische Kwaliteit. Sinds 1 april 2005 is versie 2.2 van de KNA van kracht en is de voorgaande versie ingetrokken. Deze KNA is beschikbaar op de website van de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB), waar het College voor de Archeologische Kwaliteit in opgegaan is. Thans wordt gediscussieerd over een nieuwe herziening van de KNA. Naar aanleiding van de aanstaande herziening van de Monumentenwet, technologische ontwikkelingen en de tot nog toe onvoldoende inbedding van specialistisch onderzoek en het Programma van Eisen zal de KNA versie 3.0 aanzienlijk verschillen van de eerdere versies.

Opdrachtgevers en de bevoegde overheid kunnen als randvoorwaarde stellen dat de archeologische werkzaamheden worden uitgevoerd op basis van de KNA. Hiermee is voor de opdrachtgever de minimale kwaliteitseis gewaarborgd.